

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. vasario 12 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Donato Šemo, Algirdo Taminsko (pranešėjas) ir Dalos Vasarienės (kolegijos pirmininkė), teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės bankrutavusios akcinės bendrovės „flyLAL-Lithuanian Airlines“, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“, valstybinės akcinės bendrovės Tarptautinio oro uosto „Ryga“, trečiųjų asmenų akcinės bendrovės „ZIA valda“ (dabar – akcinė bendrovė „Vertas Management“) ir akcinės bendrovės „VA Reals“ (šiuo metu – uždaroji akcinė bendrovė „VA Reals“) kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios akcinės bendrovės „flyLAL-Lithuanian Airlines“ ieškinį atsakovams „Air Baltic Corporation A/S“ ir valstybinei akcinei bendrovei Tarptautiniam oro uostui „Ryga“, dalyvaujant tretiesiems asmenims, pareiškiantiems savarankiškus reikalavimus, akcinei bendrovei „ZIA valda“ (šiuo metu – AB „Vertas Management“) ir akcinei bendrovei „Va Reals“ (šiuo metu – UAB „VA Reals“), valstybės institucijai, teikianti išvadą byloje, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, dėl nuostolių atlyginimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių konkurencijos teisės pažeidimus padarytos žalos atlyginimą bei bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principus, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovė BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ kreipėsi į teismą, prašydama pripažinti neteisėtai, prieštaraujančias Europos bendrijos steigimo sutarties (toliau – EB sutartis) 81, 82 straipsniams (atitinkamai galiojančios Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 101 ir 102 straipsniai) atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir valstybinės akcinės bendrovės Tarptautinio oro uosto „Ryga“ (toliau – ir Rygos tarptautinis oro uostas) veiksmus dėl draudžiamo susistimo ir piktnaudžiaus dominuojančia padėtimi, solidariai iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto pristi 199 830 000 Lt (57 874 768,30 Eur) turinties žalos atlyginimą.
- Paašikino, kad BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ įsteigta 1991 m. rugsėjo 20 d., pagrindinė jos veikla buvo kelevių skraidinimas, krovinių ir pašto siuntų gabenimas reguliariaisiais ir užsakomaisiais reisais.
- Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ 2004 m. kovo mėnesį įėjo į Vilniaus tarptautinio oro uosto rinką (*duomenys neskelbtini*). Tuo pat metu minėtais reisais atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ pradėjo mažinti kelevių skraidinimo paslaugų kainas, todėl šias kainas buvo priversta mažinti ir ieškovė (*duomenys neskelbtini*). Tuo pat metu, nuo 2004 m. iki 2007 m., kelevių skraidinimo paslaugų teikimo sąnaudos kilo dėl aviacinių degalų pabrangimo Vilniaus tarptautiniame oro uoste bei kitur: vidutiniškai nuo 1141 Lt (330,46 Eur) už toną 2004 m. iki 1622 Lt (469,76 Eur) už toną 2005 m. Tam, kad neprarastų kelevių dėl minėtų atsakovo veiksmų (sūstant papildomus reišus nurodytais maršrutais ir mažinant kainas) ir dėl to patyrisi nuostolių, ieškovė buvo priversta mažinti savo teikiamų kelevių skraidinimo paslaugų kainas.
- Nuo 2004 m. Rygos tarptautinis oro uostas taikė Latvijos Respublikos transporto ministerijos Aviacijos departamento 2004 m. liepos 23 d. nutarime Nr. 3 nustatytus tarifus bei nuolaidas Rygos tarptautiniame oro uoste veikiančioms oro transporto bendrovėms, kurios naudojosi oro uosto teikiamomis lėktuvų nusileidimo ir pakilimo, stovėjimo aikštelės bei saugojimo paslaugomis. Remdamasis minėtu teisės aktu, atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas galėjo pasiūlyti vežėjui, valdžiančiam skrydžius iš Rygos tarptautinio oro uosto ir į jį, nuo 10 iki 80 procentų nuolaidą paslaugoms, priklausomai nuo kelevių, pervežtų per Rygos tarptautinį oro uostą, skaičiaus.
- (*duomenys neskelbtini*).
- Ieškovės manyimu, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ gauta nauda dėl nuolaidų taikymo, t. y. didesnės dalies kainos už Rygos tarptautiniame oro uoste teikiamas paslaugas nemokėjimas atsakoviui Rygos tarptautiniame oro uostui, buvo naudojama neteisėtiems tikslams – atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiaus dominuojančia padėtimi, pažeidė įstatymus, nes tiek E.B.sutarties 82 straipsniu, tiek Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 9 straipsniu draudžiamas piktnaudžiaus dominuojančia padėtimi. Ieškovė ir atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ yra pervažio oro transportu paslaugų įmonės, siūlančios pastaba apie persėdiną. Tiesioginio ir netiesioginio skrydžių kelionių trukmės skirtumas rodo, kad keleviai, įjutris kelionės trukmei, netiesioginio skrydžio paslaugų nesirinkę arba jas rinkęsi šimtiniais atvejais, kai tiesioginių skrydžių neįmanoma pasiūlyti numatyto kelionės tikslo nustatyti laikui. Europos Komisija nurodė, kad trumpas skrydžius, trunkančias nedidelį laiką tarpą, tik labai nedidelę neįjutrią laikui keliautojų dalis siūlo pakeisti tiesioginį skrydį į netiesioginį dėl kainos skirtumo, ir tokie atvejai nesukelia konkurencijos tiesioginių trumpų atstumų skrydžių rinkoje. Triamais atvejais, sumažinus kainas, paklausa nurodytais maršrutais išaugo, ir tai patvirtina, kad jokios kitos pigesnės alternatyvos keleviai neturėjo – netiesioginių skrydžių paslaugos faktiškai nepateko į nagrinjamą nurodytų maršrutų prekybos rinką. Net ir to atveju, jei netiesioginių skrydžių kaina būtų mažesnė už tiesioginių skrydžių tās pačiais aptariamais maršrutais kainą, tik labai mažai kelionės trukmei neįjutrių kelevių nuspręstų tiesioginį skrydį pakeisti netiesioginiu dėl tiesioginio skrydžio kainos padidėjimo, todėl nagrinėjamų oro uostų maršrutų prekybos rinkos neapima netiesioginių skrydžių tās pačiais maršrutais paslauga.
- Sprendžiant, ar kelevių pervažio oro transportu paslaugas galima pakeisti kito transporto paslaugomis, pavyzdžiui, vandens, geležinkelų, kelių, reikia atsižvelgti į oro ir kitų transporto rūšių specifika. Oro transportas – iki šio meto bene greičiausias, mobiliasis ir patogus būdas pasiekti kelionės tikslą. Tai dažniausias kelevių, kurie pasirenka keliauti oro transportu, motyvas, todėl kelevių pervažio oro transportu rinka yra atskira nuo kelevių pervažio vandens, geležinkelų, kelių transportu rinkos, nes pastarosiose teikiamos kelevių pervažio paslaugos neturi tu pačių savybių, kurias teikia pervažio lėktuvais rinka. Vertinant kelionės trukmę skirtingomis transporto priemonėmis aptariamais maršrutais, matyti, kad tiesioginiu lėktuvu reiš greičiausiai pasiekiamas kelionės tikslas ir bendra kelionės trukmė yra trumpiausia. Europos Komisija nusprendė, kad kelionės trukmė (o ne jos atstumas) turi lemiamą reikšmę vartotojams, vadniai, dėl ilgesnės kelionės trukmės įjutris kelionės trukmei keleviai nesirinkę kitų transporto priemonių paslaugų vietoj tiesioginio skrydžio. Sprendžiant apie tiesioginio skrydžio prekybos rinkos apimtį, vertinamas ekonominis aspektas – kitų transporto priemonių paslaugų kaina. Europos Komisija yra konstatavusi, kad dėl didelių kainos skirtumų tarp oro transporto ir kitų transporto rūšių šios rinkos yra atskiros. Net ir esant mažesniams skirtumams tarp reguliariųjų skrydžių bei kitų transporto priemonių kainų, kitos transporto priemonės negali pasiūlyti oro transporto turinį išskirtinumo ir mobilumo pranašumų. Todėl jei kelionės kainos visomis transporto priemonėmis skirtingos, vartotojas skirs pirmenybę oro transportui – nagrinėjamų oro uostų maršrutų prekybos rinkos neapima kitų galimų transporto priemonių tās pačiais maršrutais teikiamą paslaugą.
- Vertinant pasiūlą, oro uostai pagal Europos Komisijos oro uostų klasifikaciją skirstomi į keturias kategorijas (A kategorija, kuriai priskiriamai didieji Europos bendrijos oro uostai, aptarnaujantys daugiau nei 10 milijonų kelevių per metus; B kategorija, kurią sudaro nacionaliniai oro uostai, aptarnaujantys nuo 5 iki 10 milijonų kelevių per metus; C kategorija, kuriai priklauso dideli regioniniai oro uostai, aptarnaujantys nuo 1 iki 5 milijonų kelevių per metus; D kategorija, kuriai priklauso maži regioniniai oro uostai, aptarnaujantys mažiau kaip 1 milijoną kelevių per metus). Pagal šią klasifikaciją Vilniaus tarptautinis oro uostas kartu su kaimyninių šalių Rygos ir Talino oro uostais nuo 2005 metų priklauso C kategorijai, o Kauno ir Palangos oro uostai nepašijimi tokių kelevių pervažio mastu ir gaktų pretenduoti nebent į D kategoriją. Europos Komisijos atlikto tyrimo metu nustatyta, jog konkurenciją tarp oro uostų labiausiai lemia oro uosto dydis. Daugiausia tarpusavyje konkuruoja panašaus dydžio oro uostai. Vilniaus ir Rygos tarptautiniai oro uostai pagal turimą reguliariųjų skrydžių tvarkaraštį gaktų sudaryti vieną geografinę rinką, tačiau turi būti įvertinta ir paklausa. Minėto Europos Komisijos atlikto tyrimo metu buvo apbrėžta teritorijos, kurioje gyvena dauguma realių ar potencialių oro uostų kelevių, sąvoka. Ja remiantis nustatoma, ar kelių oro uostų teritorijos persidengia ir gali konkuruoti dėl šių kelevių. Jei nagrinjamas pakeičiamumas atsižvelgiant į paklausa, akivaizdu, kad keleviai nės link rinktės kitų oro uostų, jei kelionė iki jų yra tokios pat ar net ilgesnės trukmės nei pats skrydis reikalingu maršrutu, todėl oro uostų pasirinkimas visada bus mažesnis trumpų skrydžių atveju. Europos Komisija nurodė, kad trumpas ar vidutinės trukmės skrydžiams Europos Sąjungos mastu nėra realios alternatyvos, jei atstumas iki artimiausio atitinkamo lygio oro uosto yra daugiau nei 100 km, taigi, paklausos aspektu oro uostų pakeičiamumas vienas kitą atviliu yra minimalus, kai dauguma skrydžių yra trumpas ar vidutinės trukmės. Dauguma Vilniaus bei kaimyninių valstybių Rygos, Talino tarptautiniuose oro uostuose nustatytų maršrutų yra ne vietiniai, o skirti keleviams skraidinti į Europos Sąjungos šalis, t. y. didelių trukmės (*duomenys neskelbtini*) matyti, kad maršrutai iš Vilniaus kaimyninių tarptautinių oro uostų nėra maršrutai iš Vilniaus tarptautinio oro uosto pakaitalai (pvz., Taliną ir Helsinkį skiria 101 km, šis atstumas įveikiamas lėktuvu per 35 min., o Vilnių ir Helsinkį skiria 632 km, šis atstumas įveikiamas lėktuvu per 1 val. 15 min., tačiau atstumas Vilnius–Taliną įveikiamas per 40 min.). Taigi, atsižvelgiant į tai, kad tarp minėtų artimiausių oro uostų pusiakelėje yra daugiau nei 100 km (nuo Vilniaus iki Varšuvos yra apie 420 km, nuo Vilniaus iki Rygos yra apie 310 km, nuo Vilniaus iki Talino yra apie 500 km), Rygos, Talino, Varšuvos tarptautiniai oro uostai negali būti laikomi Vilniaus tarptautinio oro uosto pakaitalais. Apbrėždama atitinkamą rinką, analogiškai nusprendė ir Latvijos konkurencijos priežiūros taryba. Taigi Vilniaus, Rygos, Talino ir Varšuvos tarptautiniai oro uostai yra savarankiškos geografinės rinkos juose vykdomiems iš taško į tašką skrydžiams.
- Be kelevių pervažio reguliariaisiais reisais iš taško į tašką, yra ir atskiros tranzitinij ir nereguliariųjų (užsakomųjų) reiš rinkos. Tačiau kadangi tranzitinių kelevių skrautas per Vilniaus tarptautinį oro uostą nėra išplėtotas, ieškovė nekonkuruoja tranzitinių reiš rinkoje. Tarptautiniuose oro uostuose paslaugos teikiamos ir nereguliariųjų (užsakomųjų) skrydžių užsakovams (pvz., Vilniuje – UAB „Jez tour“, UAB „Novaturas“). Kadangi kelevių pervažio paslaugas užsako ne keleviai (kaip atskirų maršrutų atveju), bet tarpininkai, kurie vėliau jas parduoda tiesiogiai keleviams, užsakomieji reisai nėra reguliariųjų reiš pakaitalas, taigi atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nekonkuruoja su ieškovė nereguliariųjų užsakomųjų skrydžių rinkoje.
- Ieškovė apbrėžė tokias savarankiškas atitinkamos kelevių pervažio reguliariaisiais reisais iš taško į tašką rinkas (*duomenys neskelbtini*).
- Ieškovė pažymėjo, kad, vertinant kelevių pervažio lėktuvu reguliariaisiais reisais paslaugų rinkas (konkurencinę padėtį Vilniaus ir Rygos tarptautiniuose oro uostuose), 2004–2008 metais ieškovės ir atsakovo dalių Vilniaus tarptautinio oro uosto reguliariųjų skrydžių geografinėje rinkoje suma sudarė daugiau nei pusę šios rinkos. 2004–2008 metais atsakovo dalis Vilniaus tarptautinio oro uosto reguliariųjų skrydžių geografinėje rinkoje augo, o ieškovės mažėjo (atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ įėjimo į rinką metais (2004 m.) didesnė šios geografinės rinkos dalį turėjusi ieškovė (43,29 proc.), ja prarado, o atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, priešingai, ja perėmė ir toliau didino), todėl tiek ieškovė, tiek atsakovas Vilniaus tarptautinio oro uosto reguliariųjų skrydžių geografinėje rinkoje yra konkurentai, darantys arba galintys padaryti vienas kitam konkurencinę įtaką. Tuo tarpu Rygos tarptautinio oro uosto reguliariųjų skrydžių geografinėje rinkoje 2004–2008 metais atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ pervažio nuo 40,20 iki 50,10 proc. visų per šį oro uostą vykusių kelevių, taigi galima daryti išvadą, kad atsakovo per Rygos tarptautinį oro uostą pervažio kelevių skaičius yra gana pastovus ir Rygos tarptautiniame oro uoste atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ nėra kitų lygiavertų konkurentų, kurie pervažio bent panašų skaičių kelevių, todėl ieškovė Rygos tarptautinio oro uosto reguliariųjų skrydžių geografinėje rinkoje atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ nesudaro jokios konkurencijos.
- Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje nėra kito tikio subjekto, turinčio santykinai didelę ir panašią į atsakovo rinkos dalį bei galinčią veiksmingai riboti jo galimybes daryti vienpusę lemiamą įtaką, todėl, turėdamas didesnę kaip 40 proc. Rygos tarptautinio oro uosto geografinės rinkos dalį, atsakovas laikytinas užimančiu dominuojančią padėtį. 2004–2007 metais Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje matyti rinkos dalių stabilumas, o Vilniaus oro uosto rinkoje matomas atsakovo įėjimas į rinką ir jo rinkos dalies didėjimas. Atsakovo konkurencinis pranašumas yra ir tas, kad iš nuolaidų jis turi papildomą finansavimo šaltinį, kurio neturi nė vienas kitas Rygos tarptautinio oro uosto geografinės rinkos dalyvis. Dėl nuolaidų taikymo visiems kitiems esantiems ir potencialiems rinkos dalyviams sukurto papildomoms įėjimo į Rygos tarptautinio oro uosto geografinę rinką kliūtys, palankios šioje rinkoje jau dominuojančiam atsakoviui, todėl pastarasis, nauddamasis nuolaidomis, sudaro papildomą įėjimo į rinką kliūtis ir šiuo požiūriu turi konkurencinį pranašumą prieš kitus dalyvius išlaikyti ar plesti savo dalį šioje rinkoje.
- Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje ieškovė ir atsakovas turi apylyges rinkos dalis, nėra vieno dominuojančio subjekto ir įėjimo į šią rinką kliūtį. Taip pat nėra kliūtį įeiti ir į bet kurią maršrutą iš Vilniaus oro uosto prekybos rinką, tačiau visose atitinkamos rinkose (maršrutuose), į kurias įėjo atsakovas, matyti ieškovės išstimo efektas. Šis efektas susijęs su tuo, kad atsakovas taiko itin mažas pardavimo kainas. Vadniai, Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje atitinkamos rinkose esančios kainos yra nuostolingos. Todėl išstimo efektas ir jo padariniai (kai vienas konkurentas pasitraukia, o kitas lieka) rodo, jog ieškovė ir atsakovas konkuruoja Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje, turėdami skirtingas finansavimo sąlygas. Atsakovas Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje turi išskirtines finansavimo sąlygas taikyti žemas kainas, o būtent naudojasi kaimyninėje Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje dominuojančia padėtimi ir įėjimo į rinką kliūtims, kurias sukuria jo naudai taikomos nuolaidos. Šios nuolaidos yra išskirtinis atsakovo finansavimas, dėl kurio atsakovas įeio konkurencinį pranašumą prieš kitus konkurentus ne tik išlaikyti savo dalį Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje, bet ir plestis Vilniaus oro uosto geografinę rinką. Nors atsakovas Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje neturi dominuojančios rinkos dalies, tačiau jo turima rinkos dalis yra gana didelė ir yra didesnė nei daugumos kitų jo konkurentų, todėl atsakovo dominuojanti padėtis kaimyninėje Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje leidžia daryti vienpusę lemiamą įtaką Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje. Atsakovas piktnaudžiauja dominuojančia padėtimi Rygos tarptautinio oro uosto reguliariųjų skrydžių rinkoje, nustatydamas Vilniaus tarptautinio oro uosto reguliariųjų skrydžių rinkoje nesąžiningas pardavimo kainas. Atsakovas taiko gruboniškas kainas Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje, kad apsaugotų ir sustiprintų savo dominavimą Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje, nes Vilniaus tarptautinio oro uosto ir Rygos tarptautinio oro uosto rinkos yra tarpusavyje susijusios ir gali atiteyti tapti viena rinka. Dominuojančios rinkos dalis, įėjimo į Rygos tarptautinio oro uosto rinką kliūtys, konkurencijos silpnumas suteikia atsakoviui galimybę nustatyti kainas, kurios yra

didesnės nei vidutinės bendrosios sąnaudos, ir taip išvengti nuostolių. Atsakovas už veiklą Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje reguliariai gauna 80 proc. dydžio nuolaidas nuo mokėtinų sumų, todėl jo teikiamų keleivių pervežimo paslaugų iš Rygos tarptautinio oro uosto kainos turėtų būti mažesnės už tas, kurias jis siūlo tiems patiems skrydžiams iš 300 km nutolusio Vilniaus tarptautinio oro uosto, tačiau yra atvirkščiai, t. y. atsakovo siūlomos keleivių pervežimo paslaugų kainos būtent iš Vilniaus tarptautinio oro uosto yra mažesnės už tas, kurias jis siūlo tiems patiems skrydžiams iš 300 km nutolusio Rygos tarptautinio oro uosto.

19. Už vidutines kintamąsias sąnaudas žemesnė kainodara turi būti laikoma konkurencijos normų pažeidimu, jei šia kainodara siekiama pašalinti konkurentą. Už sąnaudas žemesnių kainų taikymas reiškia, kad grobuoniškų kainų taikymas yra labai tikėtinas. Jei nėra patikimos informacijos apie dominuojančios įmonės sąnaudas, tai Europos Komisija (vadinasi, ir teismas) gali taikyti efektyvaus konkurento testą ir naudoti pakankamai efektyvaus konkurento sąnaudų duomenis, todėl šiuo atveju nesant atsakovo sąnaudų duomenų, naudojami ieškovo, kaip pagrindinės ir kai kuriuose maršrutuose vienišos atsakovo konkurentės, sąnaudų duomenys atitinkamos rinkose (kadangi atsakovas ir ieškove konkuruoja teikiama keleivių pervežimo oro transporto paslaugas, tai jų sąnaudų struktūra turėtų būti panaši). (*duomenys neskelbtini*). Negalėdama lygiavertiškai konkuruoti su atsakovu, ieškove bandė sumažinti nuostolius, mažindama reisy šiuo maršrutu skaičių, tačiau ieškovei pavykdavo išvengti tik nuostolių dėl kintamųjų sąnaudų, tačiau dėl pastovijų sąnaudų ji ir toliau patyrė nuostolius. Kadangi atsakovas vykdė tuos pačius (*duomenys neskelbtini*) reisus per savaitę, jis negalėjo nepatirti analogiškų nuostolių dėl kintamųjų sąnaudų, perveddamas proporcingai vienam orlaivui keleivių skaičių (vidutiniškai 100–200 keleivių). Vadovaujantis ESTT prezmpcija, tokia atsakovo kainodara turi būti laikoma konkurencijos normų pažeidimu, juo labiau kad tokie atsakovo kainodaros veiksmas šioje rinkoje 2005 m. spalį lėmė ieškoves, kaip vienišos konkurentės šioje prekybos rinkoje, pašalinimą.
20. (*duomenys neskelbtini*).
21. (*duomenys neskelbtini*).
22. (*duomenys neskelbtini*).
23. (*duomenys neskelbtini*).
24. (*duomenys neskelbtini*).
25. (*duomenys neskelbtini*).
26. (*duomenys neskelbtini*).
27. (*duomenys neskelbtini*).
28. Šie atsakovo veiksmai atitinkamos rinkose patvirtina atsakovo tikslą iš šių rinkų pašalinti konkurentę (ieškove). Atsakovo kainodara turi būti laikoma konkurencijos normų pažeidimu (atsakovo reisy laikai buvo derinami prie ieškoves reisy laiko). Žemas atsakovo kainas galima laikyti grobuoniškomis, o tokia atsakovo kainodara prežiunujama kaip EB sutarties 82 straipsnio pažeidimas. Faktiškas ieškoves ir kitų konkurentų išstūmimas iš aptartų maršrutų rinkų, įvykęs tada, kai atsakovas įėjo į šias rinkas ir pradėjo taikyti žemas grobuoniškas kainas, yra tiesioginis įrodymas, kad atsakovo veiksmai buvo nukreipti prieš konkurentus, siekiant juos išstumti iš rinkos ar sudrausinti. Būtent dėl atsakovo kainodaros ieškove buvo priversta mažinti kainas aptartų maršrutų rinkose (*duomenys neskelbtini*). Šias kainas atsakovas taikė visais laikotarpiais, kurias su juo konkuravo ieškove. Todėl atsakovo žemų kainų taikymo mastas, trukmė, tęstinumas savarankiškai patvirtina EB sutarties 82 straipsnio pažeidimą.
29. Atsakovas pasiūlė mažesnes kainas selektyviai tik aptartų maršrutų vartotojams, t. y. konkrečiai ieškoves klientams, kurie naudojami ieškoves paslaugomis skrisdami iš Vilniaus tarptautinio oro uosto, ir šis faktas taip pat savarankiškai patvirtina EB sutarties 82 straipsnio pažeidimą.
30. Ieškoves teigimu, būtent dėl Rygos tarptautiniame oro uoste gaunamų nuolaidų atsakovas turi galimybę padengti savo nuostolius pelnu, uždirbtu iš keleivių pervežimo paslaugų, teikiamų Rygos tarptautiniame oro uoste, o tai pagal ESTT praktiką laikytina EB sutarties 82 straipsnio pažeidimu. Atsakovas gali finansuoti savo nuostolius ir yra mažiau priklausomas nuo išorinio finansavimo, todėl turi paskatą taikyti grobuoniškas kainas bei galimybę atgauti nuostolius. Atsakovo taikytos grobuoniškos kainos leido išvengti kainų mažinimo, kuris atsirastų dėl konkurencijos. Išstumdams iš atitinkamų maršrutų rinkų ieškove ir (ar) kitus konkurentus, atsakovas, tikėtina, siekė dominuoti Vilniaus tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje. Atsakovo dominavimo Rygos tarptautiniame oro uoste pavyzdys patvirtina, kad atsakovas dėl nuolaidų taikymo turėjo galimybę atgauti grobuoniškų kainų padarytus nuostolius bei sukurti įėjimo į rinką kliūtis. Susipratus savo poziciją geografinėje Vilniaus tarptautinio oro uosto maršrutų rinkoje bei padidinęs savo dalį joje, atsakovas siekė gauti iš Vilniaus tarptautinio oro uosto nuolaidas, kokias jis gino laikotarpį gavo iš Rygos tarptautinio oro uosto. Tokią atsakovo strategiją patvirtina vieši jo vadovų pareiškimai. Tiesioginiai ir netiesioginiai įrodymai patvirtina, kad atsakovas turėjo piktnaudžiavimo grobuoniškomis kainomis planą ir jį vykdė aptartose maršrutų rinkose.
31. Atsakovas nuolat dominuoja Rygos tarptautiniame oro uoste, o tai apskunkina kitų valstybių narių konkurentų įėjimą į šią rinką, taip pat jis taiko grobuoniškas kainas maršrutams iš Vilniaus tarptautinio oro uosto, taip išstumdams esamus konkurentus iš šios rinkos bei apskunkindamas kitų valstybių narių konkurentų įėjimą į ją. Atsakovo veiksmas, susijęs su grobuoniškų kainų taikymu, daro ar gali daryti poveikį prekybai tarp valstybių narių.
32. Rygos tarptautiniame oro uoste buvo ir yra žinomi visų vežėjų turimi keleivių srautai, todėl jis, teikdamas ministeriai ekonominį nuolaidų pagrindimą bei siūlydamas tvirtinti nuolaidų dydžius, galėjo nustatyti ir nustatė atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ palankiausias sąlygas, kurios šiuo metu jau pripažintos nesąžiningomis, sudarantiomis nevišenos konkurencinės sąlygas ir skirpančiomis konkurenciją Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje. Palankiausių atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ sąlygų dėl nuolaidų taikymo ir jų vykdymo sudėrinimas įvyko dar iki nuolaidų patvirtinimo – tokio sudėrinimo ir atitinkamos valios išraiškos įrodymas yra abiejų atsakovo elgesys. Sąžiningo elgesio atveju atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ turėjo atsisakyti Rygos tarptautiniame oro uoste naudotis taikomomis nuolaidomis ir nepermti jų taikymo iš atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto, tačiau atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ sutiko su atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlytomis nuolaidomis, nemokėdamas dalies pinigų už atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto suteiktas paslaugas. Minėti atsakovų veiksmai negali būti laikomi sąžiningu elgesiu kitų Rygos tarptautiniame oro uoste konkuruojančių vežėjų atžvilgiu.
33. Tarp atsakovų dar iki nuolaidų taikymo pradžios buvo susiklostę nuolatiniai tarpusavio komerciniai ryšiai, nes atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ už atlyginimą vežė keivius per atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto vandomą oro uostą, o atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas teikė atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ už atlyginimą lėktuvų pakilimo, nusileidimo, stovėjimo, apsaugos paslaugas. Todėl aptariamas atsakovų sudarytas draudžiamas susitarimas patenka į EB sutarties 81 straipsnio 1 dalies reglamentavimo sritį.
34. Draudžiamas atsakovų susitarimas pasireiškė tuo, kad buvo užtikrinta atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ turima rinkos dalis Rygos tarptautiniame oro uoste ir sukurtos dirbtinės kliūtys naujiems rinkos dalyviams įeiti į šią rinką; atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ taip pat buvo sudarytos palankios sąlygos iš sutauponių lėšų finansuoti savo plėtrą kitose geografinėse rinkose, konkrečiai – Vilniaus tarptautiniame oro uoste. Ieškove Vilniaus tarptautiniame oro uoste neturėjo tokių palankių sąlygų, kokias atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ turėjo Rygos tarptautiniame oro uoste. Taigi draudžiamo susitarimo turinis sukėlė neigiamą padarinių tiek Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje, tiek ir Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje. Tais atvejais, kai susitarimo tikslas yra konkurencijos ribojimas, taikant EB sutarties 81 straipsnio 1 dalį, jokių faktinių antikonkurencinių padarinių įrodinėti nebereikia.
35. Pagal Komisijos pranešimo dėl nedidelės svarbos susitarimų, kurie nežymiai riboja konkurenciją pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalį (*de minimis*) (toliau – Komisijos *de minimis* pranešimas), 7 punkto b papunktį įmonių susitarimai, darantys poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai, nerboja konkurencijos pagal EB sutarties 81 straipsnio 1 dalį žymiai, jei kiekvienos iš susitarimo šalių užimama rinkos dalis yra ne didesnė kaip 15 proc., bet kurios šios susitarimo paveiktos atitinkamos rinkos, kai susitarimą sudaro įmonės, kurios nėra realios ar potencialios konkurentės, bet kurioje iš šių rinkų (ne konkurentų susitarimai). Kadangi atsakovai įsijungia Komisijos *de minimis* pranešime nustatytus dydžius, atsakovų draudžiamam susitarimui netaikoma bendroji išimtis. Kadangi atsakovai turi dominuojančią padėtį atitinkamos rinkose, yra pakankamas rinkos galios mastas, kad būtų nustatytas pažeidimas pagal EB sutarties 81 straipsnio 1 dalį. Šis atvejis, kai atitinkamos atsakovų rinkos dalys viršija 30 proc., vertintinas kaip vertikalūs susitarimas, kuris apima Komisijos pranešime Nr. 2000/C 291/01 Vertikaliųjų apribojimų garėse nurodytus veiksnius. Be draudžiamo susitarimo nebūtų buvusi sutarupta atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto padėtis Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje ir nebūtų buvusios sukurtos dirbtinės kliūtys naujiems rinkos dalyviams įeiti į šią rinką, o esanti rinkos dalyviai būtų galėję veiksmingai konkuruoti ir užimti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ turimą rinkos dalį. Visiems esantiems ir potencialiems šios rinkos dalyviams būtų buvusios užtikrintos lygiavertės sąlygos konkuruoti dėl šios rinkos vartotojų. Draudžiamam susitarimui taikomi ribojimai turėjo poveikį skirtingų prekių ženklių konkurencijai, todėl draudžiamas susitarimas apribojo faktišką ir potencialią konkurenciją Rygos tarptautiniame oro uoste. Be draudžiamo susitarimo atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų buvusios sudarytos palankios sąlygos iš lėšų, sutauponių nemokant atsakovui Rygos tarptautiniame oro uostui už suteiktas paslaugas, finansuoti savo plėtrą Vilniaus tarptautiniame oro uoste, taikant grobuoniškas kainas. Dėl minėtų aplinkybių ieškove nebūtų buvusi priversta konkuruoti su atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“ mažesniems nei sąnaudos kainomis ir nebūtų buvusi išstumta iš dalies maršrutu. Draudžiamas susitarimas turi poveikį atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ konkurentams, konkuruojantiems ar norintiems konkuruoti tiek Rygos tarptautinio oro uosto, tiek ir Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkose. Draudžiamas susitarimas riboja faktišką ir potencialią konkurenciją, kuri būtų buvusi, jeigu nebūtų buvę aptariamo draudžiamo susitarimo, taigi šiam susitarimui taikoma EB sutarties 81 straipsnio 1 dalis, nes šio susitarimo neigiami padariniai yra apčiuopiami.
36. Dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ grobuoniškų kainų taikymo nurodytais maršrutais ir draudžiamo atsakovų susitarimo ieškove buvo priversta mažinti savo analogiškų paslaugų kainas, kad neprarastų visų klientų ir liktų rinkoje. Ieškove prarado turėtą savo paslaugų rinkos dalį ir dėl to negavo pajamų, kurias galėjo gauti, jeigu nebūtų buvę atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ grobuoniškų kainų taikymo nurodytais maršrutais ir draudžiamo atsakovų susitarimo. Ieškoves patirti nuostoliai (negautos pelnas) sudaro 199 830 000 Lt (57 874 768,30 Eur). Atsakovų neteisėti veiksmai (neveikimas) su ieškoves patirtais nuostoliais yra susiję tiesioginiu priežastiniu ryšiu. Jei atsakovas būtų netaikęs grobuoniškų kainų, ieškove, kaip protingas tikio subjektas, norėdama išlikti atitinkamoje rinkoje, kurioje kaina yra viena esminių konkurencijos priemonių, nebūtų mažinusi atitinkamų maršrutų kurdžių kainų, ypač kylant degalų kainoms. Nesant draudžiamo atsakovų susitarimo, o kartu – ir nuolaidų atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ už naudojimąsi atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto paslaugomis, atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų galėjęs finansuoti savo patiriamų (dėl grobuoniškos kainodaros) nuostolių, konkurudamas su ieškove Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ veikdamas kaip racionalus tikio subjektas, siekiantis pelno ir vengiantis nuostolių, nesant jo ir atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto draudžiamo susitarimo, net nebūtų bandęs įeiti į Vilniaus tarptautinio oro uosto rinką, o jei būtų įjęs – nebūtų galėjęs konkuruoti su ieškove. Vilniaus tarptautiniame oro uoste nepradėjus veikti atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“, jo užimamos rinkos dalys atitinkamuose maršrutuose ir toliau būtų priklausiusios ieškovei. Atsakovai, ilgą laiką užsiimančys komercine veikla skrydžių srityje, numatė ir (ar) turėjo ir galėjo numatyti, kad dėl jų veiksmų ieškove patirs žalą, todėl egzistuoja ir teisinis priežastinis ryšys tarp atsakovų neteisėtų veiksmų bei ieškoves patirtos žalos. Atsakovų neteisėti veiksmai nulėmė ieškoves žalą – nuostolius dėl kainų atitinkamais maršrutais sumažėjimo ir negautų pajamų. Ieškove nurodė, kad ieškinio reikalavimus atsakovams grindžia Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.263 straipsnio nuostatos įtvirtinta generalinio delikto doktrina.
37. Trečieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ pareiškė byloje savarankiškus reikalavimus ir prašė solidariai iš atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto priteisti 302 130 000 Lt (87 502 896,20 Eur) turintės žalos atlyginimą.
38. Nurodė, kad iš esmės palaiko visus ieškoves dėstomus argumentus, papildomai pažymėjo, kad, nagrinėjant civilinę bylą, paaiškėjo, jog minėti nesąžiningi ir neteisėti atsakovų veiksmai, be kita ko, lėmė ir Lietuvos nacionalinio vežėjo 100 proc. akcijų paketo vertės sumažėjimą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

39. Vilniaus apygardos teismas 2016 m. sausio 27 d. sprendimu:
  - 39.1. ieškoves ieškinį tenkino iš dalies;
  - 39.2. trečiųjų asmenų, pareiškiančių savarankiškus reikalavimus, AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ savarankiškus reikalavimus atmetė;
  - 39.3. priteisė ieškovei iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ 16 121 094 Eur nuostolių atlyginimą, 6 proc. dydžio metines procesines palikamas nuo priteistos 16 121 094 Eur sumos nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos, t. y. 2008 m. rugsėjo 23 d., iki teismo sprendimo visiško įvykdymo;
  - 39.4. priteisė ieškovei lygionis dalimis iš atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto 37 339,49 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo (8510,19 Eur advokato pagalbos išlaidų, 17 332,44 Eur išlaidų specialistui, 1765,63 Eur vertimo išlaidų ir 9731,23 Eur avansų už ekspertizę);
  - 39.5. priteisė atsakovui Rygos tarptautiniame oro uostui iš ieškoves 54 000 Eur bylinėjimosi (advokato pagalbos) išlaidų atlyginimo, šmokant jį iš BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ administraviniui skirtų lėšų;
  - 39.6. priteisė atsakovui Rygos tarptautiniame oro uostui lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ 6000 Eur bylinėjimosi (advokato pagalbos) išlaidų atlyginimo;
  - 39.7. priteisė atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ iš ieškoves 100 977,12 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo (90 000 Eur advokato pagalbos ir 10 977,12 Eur kitų išlaidų), šmokant jį iš BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ administraviniui skirtų lėšų;
  - 39.8. priteisė atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ 11 694 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo (10 000 Eur advokato pagalbos ir 1694 Eur kitų išlaidų);
40. Teismas nurodė, kad nors atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ veiklą vykdyti Lietuvoje pradėjo nuo 2004 m. kovo mėnesio, tačiau ieškiny yra reikšiamas dėl SESV101 ir 102 straipsnių pažeidimų, taigi, tokių pažeidimų konstatavimas atsakovams galėtų sukelti teisinių padarinių tik nuo 2004 m. gegužės 1 d., t. y. nuo tada, kai Lietuvos ir Latvijos Respublikos įstojė į Europos Sąjungą ir jų teritorijose veikiantiems tikio subjektams tapo privalomos SESV nuostatos. Kita vertus, ieškove, įrodinėdama žalos atsiradimą, ją siečia su nuolaidų pagal mokėsių Rygos tarptautiniame oro uoste tvarka suteikimu atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“, todėl teismas, sutikdamas su atsakovo argumentais, nusprendė, kad nagrinėjamoje byloje yra aktualus tik laikotarpis nuo 2004 m. lapkričio 22 d., kai įsigaliojo ir ėmė veikti Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos patvirtinta mokėsių Rygos tarptautiniame oro uoste tvarka.
41. Teismas pažymėjo, kad bylos teisingumui nustatyti turi būti taikomas 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir įvykdymo (toliau – Reglamentas „Bruselis I“). Teismo vertinimu, jurisdikcijos klausimas šioje byloje jau išspręstas – Lietuvos apeliacinis teismas, 2008 m. gruodžio 31 d. išnaginėjęs atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto atsiktuosius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2008 m. rugsėjo 25 d. nutarties dalies dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjamoje byloje, pripažino, kad Lietuvos Respublikos teismai turi jurisdikciją nagrinėti kitus ginčą pagal Reglamentą „Bruselis I“ 5 straipsnio 3 ir 5 punktus. Teismas, sprenddamas bylos priimančio klausimą, nustatė, kad taikytinos Reglamente „Bruselis I“ įtvirtintos specialiosios jurisdikcijos taisyklės, o būtent Reglamente „Bruselis I“ 5 straipsnio 5 dalis, kurioje įtvirtinta, kad valstybėje narėje gyvenantiems asmeniu kitoje valstybėje narėje byla dėl ginčo, susijusio su filialo, agentūros arba kitokio įmonės padalinio veikla, gali būti nagrinėjama vietoj, kurioje veikia toki filialas, agentūra arba kitoks įmonės padalinys, teisme. Be to, teismas nustatė, kad nagrinėjamą atveją gali būti taikoma ir Reglamente „Bruselis I“ 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta taisyklė, kuria nustatoma, kad valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmeniu kitoje valstybėje narėje byla dėl civilinės teisės pažeidimo, delikto arba kvazidelikto gali būti iškelta vietoj, kurioje įvyko žala sukelęs pykis ar jis gali įvykti, teisme. Ieškove prašo priteisti žalos, patirtos dėl neteisėtų atsakovų veiksmų atlyginimą, taigi ši situacija atitinka Reglamentą „Bruselis I“ 5 straipsnio 3 dalies sąlygas. Teismas taip pat akcentavo, kad byloje nėra kitęs ginčas dėl Latvijos Respublikos teisės akty teistumui ir Latvijos Respublikos, kaip valstybės, padaryto teisės pažeidimo.
42. Teismas nurodė, kad nors priimta 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės akty nuostatų pažeidimo, atlyginimo (toliau – ir Žalos direktyva), iki šiol ji nėra perkelta į nacionalinę teisę, todėl jis, nustatydamas civilinės atsakomybės sąlygas ir vertindamas padarytos žalos dydį, vadovaujasi bendraisiais principais, įtvirtintais civilinėje teisėje, taip pat Europos Komisijos 2013 m. birželio 13 d. paskelbtu Komisijos komunikatu dėl žalos ieškiniuose dėl žalos atlyginimo, susijusiuose su SESV 101 arba 102 straipsnių pažeidimais, dydžio nustatymo, ir praktiniu vadovu.

43. Teismas, įvertinęs byloje surinktus įrodymus, taip pat tarp ginčo šalių susiklosčiusius teisinius santykius, konstatavo, kad labiau tikėtina, jog atsakovai suderintais veiksmais buvo sudarę numanomą draudžiamą susitarimą, kuris pasireiškė ir nuolaidų Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje taikymu atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“. Minėtas susitarimas tiek apribojo konkurenciją Rygos tarptautiniame oro uoste, tiek sudarė prielaidas nesąžiningai konkuruoti atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ Vilniaus tarptautiniame oro uoste ir taip pažeidė Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį bei SESV 101 straipsnį. Tai, kad tiriamas atvejis yra numanomasis įmonių susitarimas, suderintais veiksmais, patvirtina ir aplinkybė, jog numanomą susitarimą sudarė du savarankiškai komerciniuose teisiniuose santykiuose dalyviai, siekiantys pelno, ir šis susitarimas pasireiškė atitinkamų rinkų (maršrutų) perėmimu ir kelevių nukreipimu per tranzitinę Rygos tarptautinį oro uostą. Taigi atsakovai atliko neteisėtus veiksmus, lėmusius žalos išseikvę atsiradimą.
44. Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad iškovei, praėjus nemažai laiko po pažeidimų padarymo, yra itin sudėtinga įrodyti atsakovų neteisėtus veiksmus, kurie yra latentinio pobūdžio, aplinkybę, jog atsakovai vengia teismui teikti įrodymus, nusprendė, jog sprendimas Nr. 134 gali ir turi būti vertinamas nagrinėjamoje byloje, nes jame buvo konstatuotas tam tikros ginčo laikotarpio aktualios faktinės aplinkybės, susijusios su atsakovo veikla Rygos tarptautiniame oro uoste. Teismas akcentavo, kad atsakovai visų faktinių aplinkybių, kurias nustatė Latvijos konkurencijos priežiūros tarnyba, nepaneigė; Latvijos konkurencijos priežiūros tarnybos nutarimas buvo panaikintas ne dėl to, kad byla buvo išnagrinėta neteisėtai ar nutarimas būtų buvęs nepagrįstas, o sudarant taikos sutartį, kai atsakovas Rygos tarptautinio oro uosto funkcinę daromą pažeidimą, išsprendė. Sprendimą Nr. 134 panaikinus ne reabilituojančiais pagrindais, teismui yra reikšmingos faktinės aplinkybės, kurios buvo nustatytos minėtam nutarime, ir jomis iškovei turi teisę remtis, siekiant išsiaiškinti aplinkybes byloje.
45. Teismas nusprendė, kad nuolaidų taikymu atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ buvo suteikta galimybė nesąžiningai konkuruoti Rygos tarptautinio oro uosto ir Vilniaus tarptautinio oro uosto geografinėse rinkose (nepagrįstai mažinant kainas Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje vykdomų atitinkamų prekių rinkose ir taip, nesąžiningai konkuruojant, išstumti konkurentę, t. y. iškove, iš tam tikrų prekių rinkų), ir tai atitinka SESV 101 ir 102 straipsniuose nurodytus pažeidimus. Atsakovų veiksmams, įgyvendinant Rygos tarptautiniame oro uoste viešąją nuolaidų sistemą, gali būti laikomi susitarimu pagal tikslą, kurio siekiama riboti konkurenciją ir kuris riboja konkurenciją tiek Rygos, tiek ir Vilniaus tarptautiniuose oro uostuose, o kartu ir susitarimu pagal padarinius, kai atsakovas, perėmęs atitinkamų maršrutų kelevius, nutraukė tiesioginius skrydžius ginčo maršrutais ir nukreipė juos tais pačiais maršrutais per Rygos tarptautinį oro uostą, t. y. jungtiniais skrydžiais.
46. *(duomenys neskelbtini).*
47. Teismas taip pat pažymėjo, kad nors atsakovai yra savarankiški, skirtingas funkcijas vykdančios ūkio subjektai, atsižvelgiant į tai, kad jų akcininkai yra tie patys, kad atsakovai veikia toje pačioje geografinėje rinkoje, darytina išvada, jog abiejų savarankiškų ūkio subjektų interesas buvo bendras – pervežti kuo didesnę kelevių skaičių per Rygos tarptautinį oro uostą ir taip gauti akivaizdžią naudą. Pervėžti kelevių skaičiaus didinimas per Rygos tarptautinį oro uostą ginčo laikotarpiu gali būti vertinamas kaip atsakovų suderintas antikonkurencinis veiksmas, kuo tikslas – padidinti per Rygos tarptautinį oro uostą pervėžiamų kelevių skaičių. *(duomenys neskelbtini).*
48. Teismas nurodė, kad byloje nėra ginčo, jog atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas teikiama paslaugoms taikė nuolaidas kelevių pervėžimui bendrovėms. Taielių nuolaidų sistemos esmė – kad bendrovė, pervežanti kuo didesnę kelevių skaičių per oro uostą, gautų didesnes nuolaidas, t. y. mokėtų už paslaugas mažiau, vadintais, nuolaidos iš esmės yra naudingos tik didesniems kelevių skaičiams per Rygos tarptautinį oro uostą pervėžiančioms bendrovėms. *(duomenys neskelbtini).* Sąžiningo elgesio atveju atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ galėjo atsisakyti naudotis Rygos tarptautiniame oro uoste taikomomis nuolaidomis ir neįimti jų taikymo iš atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto, tačiau jis sutiko su atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto pasiūlytomis nuolaidomis, nemokėdamas didžiosios dalies sumų už atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto suteiktas paslaugas. Tokie atsakovų veiksmams negali būti laikomi sąžiningu elgesiu kitų Rygos tarptautiniame oro uoste konkuruojančių vežėjų atžvilgiu. Toks (numanomasis) draudžiamas atsakovų susitarimas patenka į SESV 101 straipsnio reglamentavimo sritį, akivaizdžiai riboja konkurenciją. Atsakovų draudžiamas susitarimas pasireiškė ir tuo, kad dėl nuolaidų, skirtingų kainų už tapatūs atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto teikiamas paslaugas taikymo šias paslaugas gaunantiems atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ buvo užkirta turima rinkos dalis Rygos tarptautiniame oro uoste (sukurtos dirbtinės kliūtys naujiems rinkos dalyviams įeiti į šią rinką, o esamiems rinkos dalyviams – užimti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ turimą rinkos dalį). Be to, atsakovų numanomą susitarimą buvo sudarytos palankios sąlygos atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ išsėję, sutampaomai nemokant atsakoviui Rygos tarptautiniame oro uoste didžiosios dalies kainos už suteiktas paslaugas Rygos tarptautiniame oro uoste, galimai finansuoti savo plėtrą kitose geografinėse rinkose, nagrinėjamo atveju – Vilniaus tarptautiniame oro uoste, taikant grubuonišką kainodarą. Tačiau iškovei nei Vilniaus tarptautiniame oro uoste, nei Rygos tarptautiniame oro uoste neturėjo išskirtinių sąlygų, o tai sukliudė jai lygiavertiškai konkuruoti su atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“. Aptartas tos draudžiamas susitarimo įgyvendinimo susijusios sąlygos ir faktiniai atsakovų veiksmai bei elgesys rinkoje, teismo vertinimu, patvirtina, kad numanomą draudžiamą susitarimą turinys sukėlė neigiamą padarinių tiek Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje, tiek ir Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje (susitarimas pagal padarinius). Faktinės aplinkybės, pavyzdžiui, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžiai iš Rygos tarptautinio oro uosto yra brangesni nei skrydžiai tais pačiais maršrutais iš Vilniaus tarptautinio oro uosto, patvirtina, kad atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto deklaracijoms tikslas nebuvo pagrindinis nuolaidų taikymo tikslas. Pagrindinį tikslą patvirtino padariniai rinkoje, kai draudžiamą susitarimą buvo sudaromos kliūtys naujiems ir esamiems rinkos dalyviams laisvai konkuruoti, įeiti į rinką, perimti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ užimamas atitinkamų rinkų dalis, kartu ir prielaidos finansuoti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ teikiamų paslaugų kainų mažinimą kaimyninėse rinkose, o tai patenka į SESV 101 straipsnio reglamentavimo sritį.
49. SESV 101 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta draudimo taisyklė netaikoma, kai nustatyti antikonkurenciniai padariniai yra nereikšmingi, t. y. neigiami padariniai turi būti apčiuopiami. Pagal Komisijos *de minimis* pranešimo 7 punkto b papunktį Europos Komisija vertina, kad įmonių susitarimai, darantys poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai, neriboją konkurencijos pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį žymiai, jei kiekvienas iš susitarimo šalių užimama rinkos dalis yra ne didesnė kaip 15 proc., bet kurios šios susitarimo paveiktos atitinkamos rinkos, kai susitarimą sudaro įmonės, kurios nėra realios ar potencialios konkurentės, bet kurioje iš šių rinkų. Teismas nusprendė, kad atsakovų draudžiamas susitarimas patenka į šio apskirimo apibrėžtį, nes atsakovai nėra konkurentai, atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ turi didesnę kaip 40 proc. Rygos tarptautinio oro uosto geografinės rinkos dalį, o atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas turi *(duomenys neskelbtini)* 100 proc. lėktuvų nusileidimo ir pakilimo, stovėjimo aikštės, kelevių įlipimo, išlipimo, saugojimo paslaugų rinkos Rygos tarptautiniame oro uoste, taigi atsakoviui dalyvavimas savarankiškose sektoriuose visur *(Komisijos de minimis pranešime nustatytas dydžius, todėl atsakovų draudžiamas susitarimas netaikoma bendrojo išimtį).* Teismas pažymėjo, kad vertinant, ar yra tikimybė, kad susitarimas gali sukelti tikėtinius antikonkurencinius padarinius, būtina atsižvelgti į galimus padarinius. Kadangi nustatyta, kad abu atsakovai turi dominuojančią padėtį atitinkamose rinkose, teismas darė išvadą, jog egzistuoja reikiamas rinkos galios mastas, kad būtų nustatytas pažeidimas pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį. Jei nebūtų buvę numanomą draudžiamą susitarimą, nebūtų buvusi sustiprinta atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ padėtis Rygos tarptautinio oro uosto rinkoje ir sukurtos dirbtinės kliūtys naujiems rinkos dalyviams įeiti į šią rinką, kartu visiems rinkos dalyviams būtų buvusios lygavertės sąlygos konkuruoti dėl šios rinkos vartotojų, o vartotojams būtų pasiūlytos palankesnės sąlygos naudotis vežėjų paslaugomis, įskaitant ir galimą kainų mažinimą, didesni maršrutų pasirinkimą, geresnę skrydžių paslaugų kokybę. Atitinkamai atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ būtų buvęs priverstas konkuruoti lygavertėmis su kitais rinkos dalyviais sąlygomis, dėl to jo užimamų atitinkamų rinkų dalis būtų sumažėjusi. Kita vertus, nesant numanomą draudžiamą susitarimą, nebūtų buvusios sudarytos palankios sąlygos išsėję, sutampaomai nemokant didžiosios dalies mokėsių atsakoviui Rygos tarptautiniame oro uoste už suteiktas paslaugas, atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ finansuoti lėktuvų parko didinimą, taip pat plėtrą Vilniaus tarptautiniame oro uoste, taikant itin mažas kainas. Pagal ESTT praktiką SESV 101 straipsnio 1 dalyje nustatytam draudimui taikyti pakanka vien prielaidos, jog susitarimas turi antikonkurencinių padarinių rinkai. Šiuo atveju neigiami padariniai pagal tikslą ir padarinius Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje yra realūs ir akivaizdūs, o Vilniaus tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje pagal tikslą – numanomai, pagal padarinius – realūs.
50. Teismo vertinimu, atsakovai dominuoja Rygos tarptautiniame oro uoste, atitinkamos savo paslaugų rinkose, todėl atsakovų konkurenciją ribojantis susitarimas gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Dr. C. Veljanovskio (C. Veljanovskio) ataskaitoje atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ elgesys vertinamas kaip antikonkurencinės strategijos įrodymas. Aplinkybė, kad, iškovei nutraukus skrydžius, atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nedelsdamas nutraukė tiesioginius ir pakaitė tapatūs skrydžius jungtiniais skrydžiais per Rygą, patvirtina, jog tokį rezultatą jam pavyko pasiekti tik naudojantis atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto paslaugomis. Teismas sutiko su iškovei nurodomais argumentais, kad atsakovų veiksmams reikia vertinti ne atskirai konkrečiais metais, konkrečiu mėnesiu ar kiekvienoje prekybos arba geografinėje rinkoje, o kaip visumą, nustatant, ar tokie veiksmai patvirtina antikonkurencinės strategijos būrinį ir įgyvendinimą. Tai, kad tam tikrais atvejais atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ galėjo skrydžius maršrutą Vilniuje vykdyti dar kurį laiką po iškovei išėjimo, arba tai, kad „Air Baltic Corporation A/S“, vos tik pasišalinus iškovei iš rinkos, iš pradžių kurį nors maršrutą nutraukė, o po kurio laiko atnaujino, nepaneigia bendros išvados dėl išėjimo strategijos buvimo ir įgyvendinimo.
51. Teismas pažymėjo, kad, siekiant nustatyti, ar iškovei nurodyti atsakovų veiksmams pažeidė Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio ir (ar) SESV 102 straipsnio bei Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir (ar) SESV 101 straipsnio reikalavimus, taip pat būtina apibrėžti atitinkamą rinką. Atitinkama rinką apibrėžtiama vadovaujantis Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 1, 3 ir 12 dalimis, taip pat Konkurencijos tarnybos paaiškinimais dėl atitinkamos rinkos apibrėžties, patvirtintais Konkurencijos tarnybos 2000 m. vasario 24 d. nutarimu Nr. 17, kurie suderinti su Europos Komisijos pranešimu dėl atitinkamos rinkos apibrėžties Europos bendrosios konkurencijos teisės tikslams (97/C 372/03). Atitinkama rinką yra suprantama kaip tam tikros prekybos rinka tam tikroje geografinėje teritorijoje. Teismo vertinimu, net ir tuo atveju, jei netiesioginių skrydžių kaina ir būtų mažesnė už tiesioginių skrydžių šiuo pačiu aptariamais maršrutais kainą, tik labai mažai kelonės trūkumai neįturtų kelevių nuspreštų tiesioginių skrydžių pakeičti netiesioginių skrydžių dėl tiesioginio skrydžio kainos padidėjimo, todėl nagrinėjamo oro uosto maršrutuose prekybos rinka neapima netiesioginių skrydžių šiuo pačiu maršrutais paslaugų. Spręsdamas, ar kelevių pervėžimo oro transportu paslaugas galima pakeičti kito transporto paslaugomis, teismas pažymėjo, kad tiesioginiu lėktuvu reisų greičiau ir pasiekiamas kelonės tikslas ir bendra kelonės trukmė yra akivaizdžiai trumpiausia, todėl kitos transporto rūšys negali būti laikomos pakeičiančiomis tiesioginių skrydžių ir sudaro atskiras prekių rinkas.
52. Teismas nurodė, kad byloje nėra duomenų, pagrindžiančių išvadą, jog keleviai nesirikių skrydžių iš Kauno tarptautinio oro uosto būtent dėl to oro uosto turėtos infrastruktūros ir techninių ypatybių ar dėl to, kad iš Kauno skrydžiai buvo vykdomi pigomis oro linijomis ir į antrečius oro uostus, kaip įrodinėja iškove. Tačiau Narimanto Kazimiero Palulio ir Aido Vasilio-Vasilausko pateiktoje analizėje nurodoma, kad Kauno ir Vilniaus tarptautiniai oro uostai tam tikrais atvejais gali būti pakeičiami. *(duomenys neskelbtini).* Tokios pozicijos laikosi ir Europos Komisija.
53. Teismas konstatavo, kad iškovei nevisiškai tiksliai apibrėžė atitinkamas rinkas, o būtent – iškovei dubliu nurodė, kad skrydžiai iš Kauno tarptautinio oro uosto nepatenka į tą pačią tiesioginių skrydžių *(duomenys neskelbtini)* rinką, kaip ir skrydžiai iš Vilniaus tarptautinio oro uosto. Teigdamas, kad nurodyti oro uostai yra neva nepakeičiami, iškove nepagrįstai remiasi 1995 m. birželio 28 d. Europos Komisijos sprendimu, nes pagal faktinius duomenis atstumas tarp Vilniaus ir Kauno sudaro apie 100 km, daugiau nei 100 km atstumu taisyklė taikoma tuo atveju, jei skrydžių trukmė neviršija 2 valandų. *(duomenys neskelbtini).* Be to, Europos Komisija naujausioje praktikoje (*Ryanair ir Aer Lingus* byloje) pažymėjo, kad dėl kiekvieno nagrinėjamo oro uosto ypatumų bei kitų įrodymų traukos zona iš tikrųjų gali būti net ir didesnė nei 100 km. Iškove nepagrįstai lygina visais skrydžiais pervėžti kelevių per Kauno tarptautinį oro uostą skaičius pokytį 2009 metais su 2007 metais (o ne su 2008 metais). Kaip teisingai nurodo atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, iškovei turėjo lyginti ne bendrą visais skrydžiais pervėžti kelevių skaičiaus pokytį, o kelevių atskirais maršrutais *(duomenys neskelbtini)* skaičiaus pokytį 2009 metais su 2008 metais.
54. *(duomenys neskelbtini).* 2009 m. kelevių skaičiaus augimas buvo net didesnis nei 2008 m., palyginti su 2007 m. (atitinkamai 13 proc. augimas 2008 m., palyginti su 2007 m., ir 19 proc. augimas 2009 m., palyginti su 2008 m.), nepaisant bendro aviacijos verslo nuosmukio 2009 m. Taigi kelevių, pervėžtų per Kauno tarptautinį oro uostą atitinkamais maršrutais, skaičius nuolat augo ir viršijo kelevių, pervėžtų per Vilniaus tarptautinį oro uostą, skaičių 2006–2008 m.
55. Iškovei, nurodydama, kad nebuvo didelio kelevių skaičiaus iš Kauno tarptautinio oro uosto augimo, neįvertina fakto, kad bendras skrydžių ir pervėžti kelevių skaičius tiek Lietuvoje, tiek kitose Europos ir pasaulio valstybėse 2009 m., palyginti su 2007–2008 m., labai sumažėjo. Lietuvoje bendras oro transporto bendrovių pervėžti kelevių skaičius sumažėjo nuo 2,5 mln. iki 1,8 mln. kelevių. Kaip nurodė 2009 m. Susisiekimo ministerijos veiklos ataskaitoje, ekspertų vertinimu, apie 20 proc. nurodyto kelevių srauto sumažėjimo nulėmė bendras ekonomikos nuosmukis ir pasaulinės oro transporto rinkos situacija, taip pat įtakos turėjo sumažėjusi pasila iš Vilniaus tarptautinio oro uosto, todėl, net ir esant nurodytam tiek pasauliniam, tiek Lietuvos aviacijos ir bendram ekonomikos nuosmukiui kontekstui, pervėžti kelevių Kauno tarptautiniame oro uoste skaičius 2009 metais ir toliau augo net 11,5 proc. Tai patvirtina, kad atitinkami skrydžiai iš Vilniaus ir Kauno tarptautinių oro uostų buvo pakeičiami ir sudarė atitinkamą rinką. Kita vertus, minėtų maršrutų keleviai yra jautrūs ne kelonės trūkumai, bet pirmiausia kainai, todėl labai tikėtina, kad dėl žemesnės biulečių kainos jie būtų pasirinkę mažiau patrauklių paslaugų prasme Kauno tarptautinį oro uostą. Tačiau tai pasakytina tik apie minėtus du maršrutus, bet ne Vilniaus ir Kauno tarptautinių oro uostų pakeičiamumą ginčo laikotarpiu apskritai. *(duomenys neskelbtini).*
56. *(duomenys neskelbtini).*
57. *(duomenys neskelbtini).*
58. Įvertinęs byloje surinktus įrodymus, teismas nusprendė, kad iškove šioje byloje įrodė, jog atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi. Vos tik įėjus į ginčo dalykų esančių maršrutų rinkas, atsakovas pradėjo taikyti mažesnes nei iškovei biulečių kainas, kurios buvo nuostolingos pačiam atsakoviui, t. y. gali būti vertinamos kaip veiklos sąnaudos, žemesnės nei savikaina. Atsakovs vengė pateikti ekspertizei tiesioginius įrodymus, pagrindžiančius kiekvieno iš ginčo maršrutų kelevių sąnaudas, todėl teismas nusprendė, jog taip akivaizdžiai buvo apribota iškovei galimybė įrodyti atsakovo neteisėtus veiksmus, o būtent grubuonišką kainodaros taikymą. Šis aplinkybė patvirtino ekspertizės išvadas, kuriose nurodoma, jog kyla abejonų dėl atsakovo pateiktų duomenų apie sąnaudas ir savikainą patikimumą, nes dalis atsakovo Vilniaus filialo skrydžių savikainos sąnaudų priskirta atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ sąnaudoms. Tai patvirtina, kad dalis atsakovo Vilniuje vykdytų skrydžių sąnaudų yra priskirta atsakovo skrydžiams ne iš Vilniaus, o apskritai. Ekspertizės atlikimo metu nustatyta, kad atsakovo vidutinė metinė savikaina vienam keleviui yra gerokai mažesnė nei iškovei, vidutinį metinių iškovei ir atsakovo savikainų skirtumą išreiškia svorį nuo 7 iki 59 proc. Atsakovo pateikti duomenys, jog skrydžiai ginčo maršrutais iš Vilniaus ir į jį, nepaisant mažų kainų, buvo pelningi, vertinami kritiškai, nes atsakovas įrodymais, pagrindžiančiais jo finansinius srautus, sąnaudas, pelną, teismui teikė selektyviai, fragmentiškai, atsietai nuo visumos, o tai apsupniko galimybę tiksliai iširti susiklosčiusią situaciją. Atsižvelgdamas į tai, teismas darė išvadą, kad, siekdamą įrodyti grubuonišką kainodaros taikymą, iškovei turėjo teisę remtis savo sąnaudų struktūra ir apskaičiavimu (naudoti tokią metodiką leidžia ir Europos Komisija). Nors atsakovas teigia, kad jis ir iškove negali būti laikomi efektyviais konkurentais, teismo paskirtos ekspertizės išvadoje nurodoma, kad iškove gali būti vertinama kaip efektyvi atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ konkurentė. Teismo ekspertė buvo pateikiusi iškovei duomenis apie bendrąsias vidutines sąnaudas. Kadangi bendrųjų vidutinių sąnaudų apskaičiavimas ir sąnaudų paskirstymas skrydžiui, ekspertizėje detalizuotos tapatos iškovei ir atsakovei tiesioginės (kintamosios ir pastoviosios) ir netiesioginės sąnaudų grupės bei tos sąnaudas, kurios sudaro didžiąją dalį sąnaudų, ir jos palyginimas. Taigi, remiantis iškovei pateiktais duomenimis, buvo taikytas efektyvus konkurento testas, naudojant iškovei, kaip efektyvius konkurentus, ekonominius duomenis. Teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į Europos Komisijos komunikatą išaiškinimus, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių iš Vilniaus ir į jį pelningumas vertintinas naudojantis iškovei duomenimis apie atitinkamų ginčo maršrutų sąnaudas.
59. *(duomenys neskelbtini).*
60. *(duomenys neskelbtini).*
61. *(duomenys neskelbtini).*
62. *(duomenys neskelbtini).*
63. *(duomenys neskelbtini).*
64. *(duomenys neskelbtini).*
65. *(duomenys neskelbtini).*
66. Teismas pažymėjo, kad iškovei, siekdamą įrodyti atsakovo grubuonišką kainodaros taikymą, pateikė teismui C. Veljanovskio vertinimą, kuriame nustatyta, kad *(duomenys neskelbtini)* atsakovo kainodara buvo žemesnė nei reikiamos sąnaudos. Net remiantis paties atsakovo pateiktomis bendrovės „Ernst & Young Baltic SIA“ ataskaitos duomenimis, kurie pagrįsti atsakovo duomenimis (juos teismas vertino kaip nepatikimus), net apie 50 proc. visų laikotarpiu atsakovo kainodara buvo žemesnė nei sąnaudos *(duomenys neskelbtini).* Teismas konstatavo, kad minėtos prekybos rinkos (maršrutuose) atsakovas veikė nuostolingai, t. y. jo pajamos nepadengė sąnaudų, ir tai gali būti pripažįstama grubuoniška kainodara. Aplinkybė, kad, taikydamas grubuonišką kainodarą, atsakovas siekė nesąžiningai konkuruodamas perimti iškovei kelevius ginčo maršrutuose, o vėliau juos nukreipti per Rygos tarptautinį oro uostą, patvirtina tai, jog iškovei nutraukus skrydžius atitinkamais maršrutais, atsakovas nustodavo vykdyti tiesioginių skrydžių iš Vilniaus ir į jį ir skraidindavo kelevius jungtiniais skrydžiais tranzitu per Rygos tarptautinį oro uostą.
67. Atsakovų pateiktose ataskaitose specialistai išreiškė nuomonę, jog byloje turėtų būti taikomas C1 pelningumo maržos testas, tačiau teismas nusprendė, kad nagrinėjamo atveju C1 pelningumo maržos testas neturėtų būti taikomas, pažymėdamas, kad test ESTT praktika, tiek Konkurencijos tarnybos išvada nurodo aiškų testą, kurio vadovaujantis vertinama, ar kainodara yra grubuoniška. Vadovaujantis šiuo testu, atsakovo sąnaudos atitinkamoms konkurencijoms su iškove laikotarpiais turi būti lyginamos su atsakovo vidutinėmis kintamosiomis ir vidutinėmis bendrosios sąnaudomis bei vertinama, ar įrodyta atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto strategija išstumti iškovei atitinkamą Vilniaus (Kauno) skrydžių rinką. Teismas nurodė, kad kainos, kurios yra mažesnės nei vidutinės bendrosios sąnaudos, bet didesnės nei vidutinės kintamosios sąnaudos, gali būti laikomos grubuoniškos ir ūkio subjektas gali būti pripažintas piktnaudžiavusiu dominuojančia padėtimi, jeigu įrodoma, kad, taikant tokias kainas, buvo įgyvendinta strategija išstumti konkurentus iš rinkos. Taigi, ar yra pagrindas pripažinti atsakovo strategiją išstumti iš atitinkamos rinkos konkurentus, taikant grubuonišką kainas, turėtų būti vertinama atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes.
68. Teismas pažymėjo, kad reikšminga aplinkybė, jog atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ akivaizdžiai dominavo Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje, kuri yra kaimyninė Vilniaus (Kauno) oro uosto geografinė rinkai ir

kurioje buvo sudaromos įėjimo į rinką klijūtos. Atsakovas turėjo galimybę naudotis itin didelėmis nuolaidomis minėtoje geografinėje rinkoje, o tai sudarė prielaidas nesąžiningai konkuruojant didinti finansinius pajėgumus ir taip daryti viešpats lemiamą įtaką ir Vilniaus (Kauno) tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje, veiksningai ribojant konkurenciją. Ieškovei įrodžius faktą, kad abu atsakovai dominavo Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje, aktualu tampa ir ESTT praktika, kurioje išaiškinta, kad piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi gali pasireikšti ir nedominuojamoje rinkoje. Tokia situacija, kai ūkio subjektas pasinaudoja dominuojančia padėtimi vienoje rinkoje ir atlieka piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi viešpats lemiame kitoje rinkoje, susiklosto tada, kai rinkos susijusios itin artimais ryšiais (ESTT 1996 m. lapkričio 14 d. sprendimas byloje *Tetra Pack International SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*). Bylos atveju atsakovai, pasinaudodami dominavimu geografinėje rinkoje, žengė į Vilniaus (Kauno) geografinę rinką, taikydami grubuonišką kainodarą, kuri buvo kryžmškai subsidijuojama iš atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto teisėtų nuolaidų. Teismas sutiko su ieškovės argumentais, jog, įėjus į rinką, atsakovas iš karto sumažino keleivių skraidinimo bilietų kainas iki antikonkurencinio lygio. Teismo vertinimu, kryžinių subsidijų, be kita ko, patvirtina aplinkybės, kad atsakovas neįrodė, jog jo paties finansiniai siekliai būtų leidę savarankiškai vykdyti grubuonišką kainodarą Vilniaus tarptautiniame oro uoste, taip pat tai, kad atsakovas, veikdamas per filialą Vilniaus tarptautiniame oro uoste, nevedė vykdomos veiklos apskaitos (atsakovas turėjo tikslą paslėpti grubuonišką kainodarą). Atsakovo pateiktos finansinės ataskaitos patvirtino, kad Vilniaus tarptautinio oro uosto skrydžių rinkose patirti nuostoliai buvo konsoliduojami su bendromis atsakovo pajamomis (tai apsupunkio galimybę nustatyti, ar dominuojanti įmonė taikė tokias kainas, kad nebūto padengiamos net sąnaudoms).

69. Teismas padarė išvadą, kad atsakovų neteisėti antikonkurenciniai veiksmai atitinka tiek SESV 101 straipsnio, tiek ir 102 straipsnio sudėtį. Atsakovai piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi Vilniaus tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje, kurioje, pasinaudodami privilegijuota padėtimi kainų įnešimoje Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje, įgyvendino ieškovės išstūtimą iš atitinkamų ginčo rinkų strategiją. Atsakovas Vilniaus (Kauno) ginčo skrydžių rinkose, naudodamasis atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto suteikta pagalba, taikė grubuonišką kainodarą, antikonkurencinę strategiją (skrydžių laikų derinimas, neteisėta reklama, tiesioginių skrydžių nutraukimas iš karto po ieškovės pašaukimo iš rinkos ir keleivių srauto nukreipimas per tranzitinį Rygos tarptautinį oro uostą (Lietuvos keleivių nukreipimas per Rygą davė akivaizdžiai naudingus rezultatus, nes keleivių skrendančių iš Vilniaus Jungtinės skrydžiais per Rygą, padidėjo net 5 kartus)), tiesiogiai skirtą ieškovei iš šių rinkų išstūmti. Atsakovai, taikydami ieškovės išstūtimą iš rinkos strategiją, pagrįstą grubuoniškomis kainomis, pažeidė sąžiningos konkurencijos taisykles, atliko neteisėtus veiksmus.
70. Teismas padarė išvadą, kad ieškove įrodė patirtos žalos faktą. Teismas sutiko su ieškovės vertinimu, kad pateiktas teismo ekspertizės aktas yra patikimesnis už kituose įrodymuose esančius duomenis. Teismas atmetė atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ argumentus, kad teismo ekspertė, atlikdama ekspertizę, rėmėsi neteisėtais duomenimis, nes finansinius duomenis apie savo veiklą pateikė pats atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, jis negali nurodyti ekspertui, atliekančiam teismo paskirtą ekspertizę, kokias metodus remtis, apskaičiuojant nuostolius, o teisės aktuose nenurodytas nei vienas metodas, kuris būtų visuotinai privalomas. Teismo ekspertizės išvadas, nors ir naudodamas kitus nuostolių apskaičiavimo metodus, patvirtino ir C. Veljanovskis, nustatęs panašius dydžio nuostolius, kaip ir teismo ekspertė, o būtent – 124 847 889 Lt (36 158 547 Eur), todėl teismas sutiko su ieškovės teiginiu, kad nagrinėjami bylai, tiksliau – ieškovės patirtos žalos dydžio apskaičiavimui, yra reikšmingi ir C. Veljanovskio ataskaita. C. Veljanovskis skaičiavo ieškovės patirtų nuostolių dydį, apskaičiuodamas ieškovės negatų pajamų dydį dėl sumų, kuriomis ieškove būtų privalėjusi sumąžinti savo bilietų kainas; įvertino aplinkybę, jog tuo atveju, jeigu atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų žengęs į rinką ir nebūtų teikęs paslaugų atitinkamoms maršrutams, ieškove būtų galėjusi nustatyti aukštesnes kainas ir didesnes jų pardavimo maržas keleiviams, kuriuos skraidinto atitinkamam laikotarpiui. Be to, daug atsakovo keleivių būtų skridę ieškovės lėktuvais. Jų dalis būtų priklausiusi nuo kitų oro transporto bendrovių konkurencinės reakcijos ir nuo vartotojų reakcijos į taikomas aukštesnes kainas, t. y. oro transporto paslaugų paklausos kantių lankstumo.
71. Ieškovės nuostoliai buvo apskaičiuojami pagal atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ krypčių, kuriomis buvo siūloma mažesnė nei ieškovės bilietų kaina, keleivių srautus, padauginus juos iš vidutinės atitinkamų metų ieškovės bilietų kainos ginčo maršrūtų kryptimis. Ekspertė pagrįstai vertino, kiek papildomų atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pasirinkusių keleivių būtų pervedęs „Joks pat efektyvus konkurentas“, t. y. ieškove, jeigu atsakovas nebūtų nusprendęs žengti į Vilniaus (Kauno) tarptautinio oro uosto rinką, taikydamas grubuoniškas kainas ir siekdamas išstūmti ieškovę iš atitinkamų skrydžių iš (į) Vilniaus (Kauno) rinkų. Byloje nebūvo įrodymų, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ pervežtam keleivių skaičiaus pervedė ieškove būtų turėjusi patirti kokių nors papildomų išlaidų, pavyzdžiui, nusipirktų daugiau lėktuvų, samdytų daugiau darbuotojų ar patirti didesnių lėktuvų eksploatavimo išlaidų. Byloje taip pat nebūvo įrodymų dėl tokių pervedei nevei būtinų papildomų išlaidų dydžio. Dar iki atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ žengiant į atitinkamų skrydžių rinkas iš (į) Vilniaus (Kauno), ieškove pervedavo visą keleivių srautą patai. Kita vertus, padidėjęs keleivių srautas, kaip nurodė ir C. Veljanovskis, kai vidutinis ieškovės keleivių vietų užimtumo koeficientas reguliariuosiuose skrydžiuose buvo apie 57 proc., ieškovės sąnaudoms nebūtų labai padidėjusios, nes bet kurio atveju nebūtų reikę įsigyti daugiau orlaivų papildomoms keleiviams skraidinti.
72. (*duomenys neskelbtini*) nusprendė, jog ieškovės patirtų nuostolių suma, kuri, remiantis ekspertizės išvada, siekia 123 746 931 Lt (35 839 588,45 Eur), turi būti mažinama suma, kuri buvo apskaičiuota kaip negautos pajamos iš minėtų trijų maršrūtų.
73. Ekspertė nustatė, kad ieškovės 2004–2008 m. negautos pajamos iš viso sudarė 130 054 338 Lt (37 666 339,80 Eur), o atlikus veiklos perskačiavimą, įvertinus laiko veiksnį, – 123 746 931 Lt (35 839 588,40 Eur). Taigi, ieškovės nuostoliai turi būti apskaičiuojami iš ekspertės nustatytų 123 746 931 Lt negatų pajamų per 2004–2008 m. atėmus ieškovės tais metais negautas pajamas, atlikus veiklos perskačiavimą, įvertinus laiko veiksnį maršrutuose, kuriuose atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nedominavo, (*duomenys neskelbtini*). Taigi, atėmus ieškovės negautas pajamas iš maršrūtų, kuriuose atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nedominavo, teismas, remdamasis ekspertizės išvada ir kitais byloje surinktais įrodymais, Europos Komisijos ir ESTT šašliniais konkurencijos bylose, padarė išvadą, kad ieškove įrodė, jog ginčo laikotarpiu dėl neteisėtų atsakovo veiksmų ji patyrė 69 578 641 Lt (20 151 367 Eur) nuostolių negatų pajamų formais.
74. Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ieškove, tęsdama veiklą, galėjo patirti ir kitų papildomų sąnaudų, susijusių su augančia konkurencija, aviacinių degalų kainų kilimu, ieškovės valdymo ypatumais ir struktūriniais polyciais, darbo jėgos brangimu, lėktuvų parko atnaujinimu, taip pat į tai, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, įėjdamas į Vilniaus (Kauno) tarptautinio oro uosto geografinę rinką, turėjo sąnaudų, susijusių su įėjimu į rinką, nusprendė, kad, remiantis protologu, sąžiningumo ir ekonomikos principais, ieškovės patirta nuostolių suma, už kurią atsakingi atsakovai, turėtų būti mažinama. Įvertinęs byloje surinktus įrodymus, šalių procesinį elgesį, teismų formuojamą praktiką ir kitas bylai reikšmingas aplinkybes, teismas nusprendė, kad egzistuoja pagrindas sumažinti ieškovei priteisiamą nuostolių sumą 20 proc. ir ieškovei iš atsakovo priteisti 16 121 094 Eur.
75. Teismas taip pat pažymėjo, kad natūrali bet kokio ūkio subjekto ekonominė reakcija į grubuonišką kainodarą yra arba kainų mažinimas, arba visiškai pasitraukimas iš rinkos ir (ar) veiklos rinkoje nutraukimas. Nagrinėjamoje byloje nustatyti abu šie padariniai, t. y. ieškove iš pradžių į atsakovo taikomas grubuoniškas kainas reagavo mažindama bilietų kainas, vėliau – pasitraukdama iš atskirų rinkų. Teismas nusprendė, kad egzistuoja tiek faktinis, tiek teisinis priežastinis ryšys tarp atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto neteisėtų veiksmų ir ieškovės nuostolių, patirtų reaguojant į grubuonišką atsakovo kainodarą.
76. Nustačius, kad atsakovai atliko neteisėtus veiksmus, lėmusius žalą (nuostolių) atsiradimą, jų kaltę preziumuojama (**CK 6.248 straipsnio** 1 dalis). Nors atsakovai teigė, kad dėl nuostolių atsiradimo yra kalta pati ieškove, nes buvo netinkamai valdoma, atliko veiklos išsiskyrimą, turto ir verslo dalį perkėlimą į susijusias bendroves, teismas nusprendė, jog jo nepaneigia atsakovo neteisėtų veiksmų SESV 101, 102 straipsnių kontekste. Atsakovo nurodomos aplinkybės gali turėti įtakos tik mažinant priteisiamų nuostolių atlyginimo dydį, o tai teismas ir atliko, įvertinęs visas bylai reikšmingas aplinkybes. Kaip neparagūstas teismas vertino ir atsakovo teiginius, jog ieškovei negalėjo atsirasti nuostolių, nes ji turėjo finansinį sunkumą, todėl veiklą apskritai vykdė neteisėtai – Lietuvos nacionaliam oro vežėjui licencija vykdyti oro susisiekimą bei oro vežėjo pažymėjimo galiojimas buvo sustabdyti tik 2009 m. sausio 16 d., o oro vežėjo pažymėjimo galiojimas panaikintas 2010 m. rugpjūčio 25 d. Iki 2009 m. kasmet ieškovei finansinį stabilumą tikrinusi Civilinės aviacijos administracija konstatuodavo, kad nacionalinio oro vežėjo finansinė padėtis atliko teisės aktų reikalavimus.
77. (*duomenys neskelbtini*).
78. Teismas nusprendė, kad nėra pagrindo taikyti ieškinio senaties instituto. Ieškove apie galimą atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi bei galimą draudžiamą susitarimą su atsakovu Rygos tarptautinio oro uosto objektyviai galėjo sužinoti 2006 m. lapkričio 22 d., kai buvo priimtas Latvijos konkurencijos priežiūros tarybos sprendimas, ieškiny bus pareikštas 2008 m. rugpjūčio 12 d., praėjus mažiau nei dvejiems metams nuo objektyvios galimybės sužinoti apie galimus atsakovo neteisėtus veiksmus, todėl nebūvo pagrindo konstatuoti, jog ieškove praleido ieškinio senaties terminą.
79. Sprendimas dėl trečiųjų asmenų savarankiškų reikalavimų, teismas nurodė, kad bendra Lietuvos ir JAV įmonė „Sanitex“ perleido tretiesiems asmenims akcijas už panašią kainą, kaip ir buvo įsigijusi realiai akcijos pabrango ta apimtį, kurios minėtiems akcininkams nepardavė bendra Lietuvos ir JAV įmonė „Sanitex“ (apie 22,63 proc.).
80. Teismas pažymėjo, kad V. Čemius, atliekantis BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ vertinimą, nustatė, jog 2008 m. rugpjūčio 6 d. ieškovės akcijų vertė, jei nebūtų buvę atsakovo neteisėtų veiksmų, būtų buvusi 302 130 000 Lt (87 502 896,20 Eur). Teismas, įvertinęs tai, kad ieškovės 100 proc. akcijų paketas 2008 m. birželio mėnesį buvo vertas apie 88 208 950 Lt (25 547 077,70 Eur), padarė išvadą, kad V. Čemius ataskaita negali būti remiamasi, nes ji atlikta tyrinėjant tik atsakovo nesąžiningus konkurencijos veiksmus ir neatsižvelgiant į visus kitus veiksnius, galėjusius turėti įtakos nuvertėjimui ieškovės akcijų paketai. Teismo vertinimu, 100 proc. akcijų nuvertėjimo 302 130 000 Lt (87 502 896,20 Eur) suma negalėjo nulėmti tik atsakovo veiksmų deyniuose ginčo maršrutuose. Kita vertus, tretieji asmenys apskritai neįrodėjo kitų ieškovės veiklos rezultatų akcijų vertės polyciams, pavyzdžiui, vykdytų visų kitų skrydžių ne ginčo maršrutais pėlingumo (nuostolingumo), bendrovės pertvarkymo, plėtos; neįrodė, kad nuo akcijų įsigijimo momento iki V. Čemius ataskaitos atlikimo momento būtų įvykę kokie nors ypatingi įvykiai, itin padidinę ieškovės akcijų vertę. Teismas nusprendė, kad tretieji asmenys neįrodė žalos, jos dydžio ir priežastinio ryšio tarp akcininkams sukeltos žalos ir atsakovo neteisėtų veiksmų. Be to, reikšdami savarankiškus reikalavimus, tretieji asmenys reikalauja nuostolių atlyginimo, susijusio su ieškovės akcijų vertės sumažėjimu, realiai patirtu 2004–2007 m., kai nei AB „Vertas Management“, nei UAB „VA Reals“ nebūvo BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ akcininkės. AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ akcininkėmis tapo tik 2008 m. birželio mėnesį. Teismas vertino, jog tretieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ neturi teisės į pareiktų reikalavimų patenkinimą materialiosios teisės prasme, nes ieškovės akcijas įsigijo jau po galimo jų nuvertėjimo.
81. Ieškovės ieškiny tenkintas apie 28 proc. (16 121 094 Eur x 100 proc. / 57 874 768,30 Eur = 27,86), todėl atitinkama proporcija buvo paskirstomas šalių byloje patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad ieškiny atsakovui Rygos tarptautiniame oro uoste buvo atstumas nei į reabilituojančias pagrindais (t. y. prapūzinus visąk ieškinio nepagrįstumą), bet atleidus jį nuo civilinės atsakomybės, todėl nusprendė, kad tiek jam, tiek iš jo priteisiamą bylinėjimosi išlaidų sumą nustatoma pagal tą pačią proporciją kaip ir kitam atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“.
82. Atsižvelgdamas į tenkintą ieškiny reikalavimų dalį (apie 28 proc.), teismas nusprendė, kad ieškovei iš atsakovo lygionis dalimis priteisiama 8510,19 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, 17 332,44 Eur išlaidų specialisto išvadai apmokėti, 1765,63 Eur vertimo išlaidų ir 9731,23 Eur sumokėto avanso už ekspertizę.
83. Nors atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas 204 463,77 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimą prašė priteisti solidariai iš ieškovės bei trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“, teismas nusprendė, kad teisinio pagrindo priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų nėra. Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad atsakovas Rygos tarptautinis oro uostas trečiųjų asmenų reikalavimų pagrįstumą ginčijo iš esmės tais pačiais argumentais kaip ir ieškovės, papildomai nurodėdamas tik argumentus dėl priežastinio ryšio bei trečiųjų asmenų įrodinėtą žalą ir jos dydžio. Įvertinęs tai, teismas nusprendė, kad bylinėjimosi išlaidų suma, tenkanti atsakovo gynėbai dėl trečiųjų asmenų pareiktų reikalavimų, neturėtų viršyti 10 proc. visų nurodytų bylinėjimosi išlaidų. Pažymėjo, kad pagal tenkintą ir atmetus ieškinio reikalavimų dalį atsakovui iš trečiųjų asmenų turėtų būti priteista 20 446,38 Eur, o iš ieškovės – 132 492,52 Eur (204 463,77 Eur – 20 446,38 Eur) x 0,72 = 132 492,52 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti. Atsižvelgdamas į tai, kad byla kailytina itin sudėtinga ir didelės apimties, taip pat į tai, kad ieškove yra bankrutuojanti bendrovė, teismas, vadovaudamasis teisingumo, protologu ir sąžiningumo principais, priteisė atsakovui lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų 6000 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, o iš ieškovės – 54 000 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti, iš viso 60 000 Eur.
84. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ bylinėjimosi išlaidų – 387 956,92 Eur – atlyginimą prašė priteisti solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“. Remdamasis tais pačiais motyvais teismas netenkinio atsakovo prašymo priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų ir nusprendė, kad bylinėjimosi išlaidų suma, tenkanti atsakovo gynėbai nuo trečiųjų asmenų pareiktų ieškinio, taip pat neturėtų viršyti 10 proc. visų nurodytų bylinėjimosi išlaidų. Taigi, atsižvelgdamas į tenkintą ir atmetus reikalavimų dalį, teismas atsakovui lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų priteisė 1694 Eur, o iš ieškovės – 10 977,12 Eur (16 940 Eur – 1 694 Eur) x 0,72 = 10 977,12 Eur išlaidų už bendrovės „Ernst & Young Baltic SIA“ ataskaitą atlyginimo. Teismas pažymėjo, kad pagal tą pačią proporciją atsakovui iš trečiųjų asmenų turėtų būti priteista 43 635,69 Eur, o iš ieškovės – 282 759,29 Eur (436 356,93 Eur – 43 635,69 Eur) x 0,72 = 282 759,29 Eur visų išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo (t. y. skaitant ir Latvijoje dirbančios aviacijos ataskaitas). Teismas nusprendė, kad yra pagrindas nukrypti nuo Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. IR-77 ir Lietuvos advokatūros advokatų tarybos pirmininko 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintose Rekomendacijose dėl civilinės bylose priteisimo užmokėsio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (toliau – Rekomendacijos) nustatytą maksimalią advokato užmokėsio dydžių ir, vadovaujantis teisingumo, protologu bei sąžiningumo principais bei ieškovės, kaip bankrutuojančios bendrovės, statusu, priteisti atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų 10 000 Eur (visų) išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo, o iš ieškovės – 90 000 Eur (visų) išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo, iš viso 100 000 Eur.
85. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“, Tarptautinio oro uosto „Ryga“, trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ apeliacinius skundus, 2020 m. kovo 30 d. sprendimu:
- 85.1. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalį, kurią ieškovės ieškiny bus tenkintas iš dalies, panaikino ir dėl šios dalies priėmė naują sprendimą – ieškovės ieškinio reikalavimus atmetė. Kitą Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalį paliko nepakeistą;
- 85.2. priteisė iš ieškovės administravimo išlaidoms skirtų lėšų atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ 104 797,92 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo;
- 85.3. priteisė iš ieškovės administravimo išlaidoms skirtų lėšų atsakovui Tarptautiniame oro uoste „Ryga“ 51 920,83 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo;
- 85.4. priteisė lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ po 52 248,55 Eur iš kiekvieno bylinėjimosi išlaidų atlyginimo;
- 85.5. priteisė lygionis dalimis iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ atsakovui Tarptautiniame oro uoste „Ryga“ po 22 718,20 Eur iš kiekvieno bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
86. Atsakovo apeliacines instancijas teismui teiktuose procesiniuose dokumentuose buvo keliamas Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcijos nagrinėti šioje byloje kilusį ginčo klausimas, tačiau jis buvo išspręstas Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartimi, kuria prižiūrinta, kad Lietuvos Respublikos teismai turi jurisdikciją nagrinėti šioje byloje kilusį ginčą. Dėl šios teismo nutarties teiktas buvo dalvaivaiti asmenų kasacinis skundas Lietuvos Aukščiausiąsias Teismas atsisakė priimti. Teisėjų kolegija, bylos nepasikeitus nei faktinei, nei teiseinei situacijai, neturėjo pagrindo pakartotinai spręsti byloje jau išspręstą klausimą, todėl nevertino šalių procesiniuose dokumentuose pakartotini dėsnumų argumentų.
87. Galimo konkurencijos pažeidimo pradžios nustatymo tvarkos bylos šalys iš esmės neginčijo, jai pritarė ir apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, be kita ko, pažymėdama, kad ginčo laikotarpis baigėsi 2008 m., kai ieškove nutraukė skrydžius ir nebekonkuravo su atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“.
88. Teisėjų kolegijos vertinimu, aptariant priautų konkurencijos teisės įgyvendinimą civiliniame procese, svarbu atsižvelgti į tam tikrus procesinius tokio pobūdžio bylų nagrinėjimo ypatumus. Europos Komisijos 2008 m. balandžio 2 d. Balojoje knygoje dėl ieškiny atlyginti žala, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo (COM(2008)165) (toliau – ir Balojoji knyga), nustatyta, kad bet kuris plitietis ar verslo subjektas, patyręs žalą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo (EB sutarties 81 ir 82 straipsniai), turi turėti galimybę reikalauti žalos atlyginimo iš žalos sukūlos šalies. Šiame dokumente aptartami kai kurie su įrodinėjimu susiję klausimai. Jame pažymima, kad įrodymų gavimas turėtų būti grindžiamas fakty išdėstymu ir griežta reikalavimo patikrinimu ir prašomos atskleisti informacijos proporcinguo teisme kontrole ir, esant tam tikroms konkrečioms sąlygoms, nacionaliniai teismai turėtų teisę pareikalauti, kad bylos šalys arba trečiosios šalys atskleistų tiksliai apibrėžtas įrodymų kategorijas. Teisėjų kolegija, sistemškai aiškindama 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB Nr. 1/2003) dėl konkurencijos taisyklių, nustatytą Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (Oficialios leidinys L 001) (toliau – Reglamentas) dėl konkurencijos taisyklių įgyvendinimo, Balojos knygos nuostatas ir teismų praktiką, nusprendė, kad įstatybų narių institucijos (teismai) turi užtikrinti veiksmingą konkurencijos teisės taisyklių įgyvendinimą įrodinėjimo procese. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į reikalavimų užtikrinimo veiksmingą Europos Sąjungos konkurencijos teisės įgyvendinimą ir į aplinkybę, kad ginčo tiesiogiai susijęs su bankrutavusios bendrovės (ieškovės) ir jos kreditorių interesais, šioje byloje buvo aktyvi ir nurodė, jog ji turi teisę rinkti bylai reikšmingus įrodymus savo iniciatyva, kiek tai svarbu siekiant teisingai išnagrinėti bylą.
89. Nagrinėjama byla susijusi su prieš ilgą laiką atsiradusiomis faktinėmis aplinkybėmis, todėl, siekdama tiksliai nustatyti visas teisingam byloje kilusio ginčo išsprendimui reikšmingas aplinkybes, teisėjų kolegija 2019 m. rugsėjo 18 d. raštu kreipėsi į valstybės įmonę Lietuvos oro uostus ir Civilinės aviacijos administraciją dėl ginčo nagrinėjimui reikšmingos informacijos pateikimo. Atsakydama į minėtą raštą, valstybės įmonė Lietuvos oro uostai 2019 m. rugsėjo 27 d. raštu į bylą pateikė tik dalį prašomų duomenų ir nurodė, kad visų prašomų pateikti duomenų neturi galimybės dėl Vilniaus ir Kauno oro uostų valdankų įmonų reorganizavimo, darbuotojų bei kompiuterinės programos, kurioje buvo kaupiami atitinkami duomenys, kaotos. Lietuvos transporto saugos administracija 2019 m. rugsėjo 24 d. raštu pateikė tik dalį duomenų, pažymėdama, kad nurodytų maršrutų keleivių skaičius pagal vežėjus neturi. 2019 m. spalio 7 d.

raštu valstybės įmonė Lietuvos oro uostai pateikė duomenis apie oro vežėjams „Air Baltic Corporation A/S“ ir BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ išrašytas PVM sąskaitas faktūras už laikotarpį nuo 2005 m. iki 2010 m. bei patikslino informaciją apie „Air Baltic Corporation A/S“ ir BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ pervedžų keleivių skaičių. Teisėjų kolegija vadovavosi šiais duomenimis, tiek savosurinktais naujais duomenimis, tiek patikslinta informacija, ir išskovė BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ bei atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ apeliacines instancijos teismui 2019 m. gruodžio 31 d. pateiktais rašytiniais paaiškinimais.

90. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog ieškovė siekia taikyti atsakovams deliktinę civilinę atsakomybę dėl galimo Europos Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimo. Ginčiui aktualios Europos Sąjungos konkurencijos teisės normos iš esmės civilinės atsakomybės klausiniu, dėl konkurencijos teisės pažeidimų nereguliuojama, civilinės atsakomybės sąlygos ir taikymo tvarka priklauso nuo valstybėje narėje taikomo teisinio reguliavimo. Tačiau valstybės narės turi užtikrinti veiksmingą Europos Sąjungos konkurencijos teisės įgyvendinimą ir atitinkamai sudaryti sąlygas veiksmingam pažeistų teisių gynimui teisme. Pagrindas civilinei atsakomybei (žalos atlyginimo forma) kilti bendraisiais atvejais egzistuoja, jeigu nustatomos šios sąlygos: neteisėti veiksmai ([CK 6.246 straipsnis](#)), žala ([CK 6.249 straipsnis](#)), priežastinis neteisėtų veiksmų ir žalos ryšys ([CK 6.247 straipsnis](#)) ir žalą padariusio asmens kaltė ([CK 6.248 straipsnis](#)).
91. Teisėjų kolegija nurodė, jog turi būti vertinamas tik galimas SESV 102 straipsnio pažeidimas, kaip atsakovų civilinės atsakomybės pagrindas. Aplinkybės, susijusios su atsakovų veiksmais galimai taikant kryžinį subsidijavimą Rygos tarptautiniame oro uoste, yra ne atskiro Europos Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimo pagrindas (SESV 101 straipsnis); jos teisiškai reikšmingos tik sprendžiant dėl SESV 102 straipsnio galimo pažeidimo, dėl Air Baltic Corporation A/S konkuruavimo ginčiui aktualiose atitinkamos rinkose (grobuoniškos kainodaros (ne)taikymo kontekste). Pastaroji teisėjų kolegijos išvada buvo grindžiama tuo, kad teismas, užtikrindamas veiksmingą Europos Sąjungos konkurencijos teisės įgyvendinimą, vertina galimus Europos Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimus neperžengdamas ginčo ribų – kiek tai susiję su ieškiniu dalyku ir pagrindu.
92. Nagrinėjamoje byloje ginčo dalykas iš esmės sąjimas tik su piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi – tą patvirtino ieškovės suformuoto reikalavimo dėl žalos atlyginimo pagrindas, įrodinėjamas aplinkybėmis, faktinių bylai reikšmingų aplinkybių visuma. Ieškiniu reikalaujama dėl žalos atlyginimo ieškovo kildino iš atitinkamų „Air Baltic Corporation A/S“ veiksmų Vilniaus tarptautiniame oro uoste, ieškovės vertinimu, būtent Vilniaus tarptautinio oro uosto (*duomenys neskelbtini*) skrydžių rinkose atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ taikė grobuonišką kainodarą, tokiu būdu padarydamas žalą ieškovei. Nors apeliaciniame skunde ieškovė atsakovų neteisėtų veiksmų kildino iš SESV 101 straipsnio (Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis) ir SESV 102 straipsnio (Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis) pažeidimų, atsižvelgiant į nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija kaip galimas atsakovų neteisėtų veiksmų vertino piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi (grobuoniškos kainodaros taikymą) pagal SESV 102 straipsnį. Kadangi atsakovo Tarptautinio oro uosto „Ryga“ atsakomybės klausimas byloje buvo siejamas šimtinai tik su SESV 101 straipsnio pažeidimu ir nebuvo susijęs su SESV 102 straipsniu, jo pažeidimu, atsakovo Tarptautinio oro uosto „Ryga“ neteisėtų veiksmų, tap pat ir jo atsakomybės klausimas bei su tuo susiję šalių argumentai teisėjų kolegijos nebuvo vertinami.
93. Teisėjų kolegija dėl SESV 102 straipsnio pažeidimo nurodė, jog tik nustačius neteisėtus veiksmus (grobuonišką kainodarą) ir kitas būtinas civilinės atsakomybės sąlygas galima spręsti klausimą dėl Europos Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimų padarytos žalos atlyginimo. SESV 102 straipsnio taikymas siejamas su penkiomis sąlygomis: 1) viena ar daugiau įmonių; 2) dominuojanti padėtis; 3) dominuojanti padėtis yra vėdas rinkoje ar didele jos dalyje; 4) piktnaudžiavimas; 5) poveikis prekybai tarp valstybių narių. Europos Sąjungos konkurencijos teisės taikymas tap pat galimas tik įmonėi, kaip ji suprantama pagal Europos Sąjungos teisę. Pagal nuoseklų teismų praktiką, siekiant taikyti Sąjungos teisės nuostatas konkurencijos srityje, įmonė yra bet koks ūkinę veiklą vykdančias subjektas, nepaisant jos teisinio statuso ir finansavimo būdo.
94. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors pirmosios instancijos teismas išsamiai narengiamuot dėl SESV 102 straipsnio taikymo sąlygų, tačiau teismas iš esmės nustatė visas SESV 102 straipsnio taikymui reikšingas aplinkybes: gincas kilęs tarp skirtingose valstybėse narėse viešiančių kelių ūkio subjektų; pripažintas atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas atitinkamos rinkose, jo galimai neteisėti veiksmai, taikant grobuonišką kainodarą, darė poveikį tarp valstybių narių.
95. Teisėjų kolegija, apibūdindama atitinkamą rinką, rėmėsi 1997 m. gruodžio 9 d. Europos Komisijos pranešiniu dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo Bendrijos konkurencijos teisės tikslams (97/C 372/03) (Oficialusis leidinys C 372) (toliau – Pranešimas dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo), Konkurencijos įstatymo nuostatomis, aktualia tarptautine praktika. Konkurencijos įstatymas nustato, kad atitinkama rinka yra tam tikros prekės rinka tam tikroje geografinėje teritorijoje (Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 1 dalis).
96. Teisėjų kolegija nusprendė, kad atitinkamos rinkos apibrėžimui aktualus tiek prekių (paslaugų), tiek geografinės vietovės rinkų vertinimas. Sprendžiant dėl geografinės rinkos apibrėžimo, rinka turi apimti ne tik rinką, kuri yra visiškai viena, bet ir pakankamai panaši, t. y. kurioje ginčo šalys, konkuruodamos tarpusavyje, susidūrė su iš esmės panašiomis konkurencinėmis sąlygomis. Teisėjų kolegija, apibūdindama atitinkamą rinką nagrinėjamoje byloje, tap pat įvertino aviacijos rinkos ypatumus, nes gincas kilo būtent tarp šiame sektoriuje konkuravusių ūkio subjektų. Tokiu atveju turėjo būti atsižvelgiama į paslaugų pobūdį, verslo modelį, vežėjų tarpusavio konkurenciją. Aviacijos rinkoje išskiriamos kelios oro vežėjų kategorijos: nacionaliniai vežėjai, kurie įprastai teikia įvairias paslaugas iki skrydžio, paslaugas skrydžio metu, įskaitant skirtingas paslaugas rūšių ir jungiamuosius skrydžius; pigių skrydžių vežėjai, kurie taiko mažesnes kainas. Taigi, atitinkamai rinkai apibrėžti aviacijos rinkoje reikšminga nustatyti konkuruojančių oro vežėjų ypatumus. Transporto paslaugos konkrečiu maršrutu negali būti pakeičiamos transporto paslaugomis skirtingu maršrutu. Maršrutų pakeičiamumas priklauso nuo tokių aplinkybių visumos: atstumo nuo pradinio taško ir tikslo taško, atstumo tarp skirtingų oro uostų, esančių kiekvienoje maršruto pusėje, ir maršruto dažnumo. Aviacijos rinkoje geografinę ir produkto rinkos yra tarpusavyje susijusios, kadangi produkto (paslaugos) teikimas apima keleivių ar krovinių gabenimą iš vienos geografinės vietovės į kitą. Įprastai geografinę rinką, sprendžiant dėl atitinkamos rinkos aviacijos srityje, apima du miestus (vietovės): keleivių kelionės pradžios ir tikslo vietą ar krovinių vežimo maršrutą. Vertinant produkto rinką galima ir keleivių skirstymas, priklausančios nuo keleivių pobūdžio, tokių kaip laikas ir kaina. Kiekvienas kelionės pradžios ir galutinis paskirtis yra vertinamas kaip atskira rinka vartotojų atžvilgiu.
97. Vertinant atitinkamos rinkos apibrėžimą aviacijos srityje, taikant pradžios ir tikslo vietos metodą, gali kilti klausimas, ar atitinkamos rinkos apibrėžimui gali būti reikšmingi šalia pradžios taško esantys kiti oro uostai ir juose vykdomi skrydžiai. Tokiais atvejais kyla vadinamasis pasiekiamumo zonos vertinimo klausimas. Tai atvejais, kai greta esantys oro uostai yra tose pačiose pasiekiamumo zonose, dalis keleivių gali vertinti tokius oro uostus kaip alternatyvas. Tokiu atveju vertinimas priklauso nuo įvairių veiksnių, įskaitant galimą keleivių skaičių, dažnumą ir vykdomų skrydžių tvarkaraštį, skirtingų tarp bendros skrydžio trukmės, įskaitant laiką terminaluose. Europos Komisijos praktikoje, apibrėžiant atitinkamą rinką, pripažįstama, kad yra labiau tikėtina, jog paslaugos, teikiamos oro uoste, esančiame pratingu atstumu nuo paklaimo ar atvykimo taško, gali sukelti konkurencijos ribojimus, o ne paslaugos, teikiamos oro uoste, kuris yra toli arba kurį sunku pasiekti. Tokiu atveju lyginamas atstumas ir kelavimo laikas nuo oro uosto iki miesto centro, tap pat kelavimas automobiliu, autobusu, jei galima, viešojo transporto iki atitinkamo miesto centro. Pagal *Ryanair/Aer Lingus* bylos suformuluotą taisyklę pasiekiamumo zonos vertinimas susideda iš kelavimo tarp šalia esančių oro uostų atstumo ir kelavimo laiko. Europos Komisija pripažino, kad 100 km ir 1 valandos kelavimo laikas yra pagrįstas vertinant pasiekiamumą zoną. Tokiu atveju keleiviai neturėtų laikyti, kad skrydis iš vieno ar kito oro uosto yra aiškiai nepatogus. Tačiau, atsižvelgiant į konkrečių oro uostų specifiką ir kitus įrodymus, ši taisyklė gali kisti. Toks pasiekiamumo zonos vertinimas yra pripažįstamas ir kitose bylose. Taigi, sprendžiant dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo aviacijos srityje, viraujančiu pripažįstamas „iš taško į tašką“ apibrėžimas, pagal kurį vertinami atskiri konkuruojantį ūkio subjektų (oro vežėjų) skrydžių maršrutai. Todėl tokiu atveju atitinkamą rinką sudaro kiekviena atskira maršruto kryptis. Iš esmės tokia išvada dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo skundžiamas sprendime padarė ir pirmosios instancijos teismas. Šalys tokio atitinkamos rinkos („iš taško į tašką“) apibrėžimo neigė.
98. (*duomenys neskelbtini*). Teisėjų kolegija nusprendė, kad byloje nėra aplinkybių, rodančių, kad Vilniaus ir Kauno oro uostai buvo akivaizdžiai nepakeičiami ir keleiviai jų nelaikei alternatyvūs. Kaip nustatė pirmosios instancijos teismas, abu oro uostai ginčo laikotarpiu pasižymėjo iš esmės panašiomis techninėmis galimybėmis, atstumas tarp šių oro uostų atitiko minėtoje Europos Komisijos praktikoje taikomus pakeičiamumo nustatymo kriterijus (visų pirma 100 km ir 1 valandos kelavimo laikas tarp oro uostų). Abiejose oro uostuose buvo teikiamos iš esmės panašios pobūdžio paslaugos.
99. (*duomenys neskelbtini*).
100. Aplinkybė dėl Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumo iš esmės pripažino ir byloje išvadą teikusi Konkurencijos taryba. Konkurencijos tarybos vertinimu, negalima atmesti galimybės, kad atitinkamą geografinę rinką sudaro ne tik Vilniaus, bet ir Kauno oro uostas, t. y. kad Vilniaus ir Kauno oro uostai buvo pakeičiami. Byloje nebuvo duomenų, pagrindžiančių, jog keleiviai nesirinktų skrydžių iš Kauno oro uosto būtent dėl Kauno oro uosto turėtos infrastruktūros ir techninių ypatybių ar to, kad iš Kauno skrydžiai buvo vykdomi pigiomis oro linijomis ir į jantrealius oro uostus. Tuo tarpu N. K. Palulio ir A. Vasilio-Vasiliausko pateiktoje analizėje nurodoma, kad Kauno ir Vilniaus oro uostai tam tikrais atvejais gali būti pakeičiami (*duomenys neskelbtini*). Teisėjų kolegija pažymėjo, jog, sprendžiant dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo aviacijos srityje, viraujančiu pripažįstamas „iš taško į tašką“ apibrėžimas, kurio vertinami atskiri konkuruojantį ūkio subjektų (oro vežėjų) skrydžių maršrutai, tap pat šiuo atveju sprendžiant dėl ginčo atitinkamos rinkos Vilniaus ir Kauno oro uostai laikyti pakeičiamais.
101. Teisėjų kolegija nurodė, jog, taikant SESV 102 straipsnį, reikia nustatyti bent vieną piktnaudžiavimo dominuojančia rinka elementą. Nagrinėjamam ginčiui aktualus piktnaudžiavimo dominuojančia rinka pagrindas yra nustatęs SESV 102 straipsnio 1 dalyje, Europos Komisijos 2009 m. vasario 24 d. komunikate Komisijos įgyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 straipsnį dominuojančių įmonių piktnaudžiavimą antikonkurenciniais elgesiais garėse C 45/7 (toliau – Gairės dėl dominuojančių įmonių piktnaudžiavimo antikonkurenciniais elgesiais) (10–17 punktai). Teisėjų kolegija nusprendė, jog minėtas teisinis reguliavimas lemia, kad ūkio subjekto dominavimas atitinkamoje rinkoje negali būti vertinamas vien pagal jo užimamą dalį rinkoje. Tačiau, sprendžiant dėl SESV 102 straipsnio pažeidimo, pripažįstama, kad nuo didesnės rinkos dalį ūkio subjekto užima, tuo realiau, kad jis gali dominuoti ūkio subjekto užimamą atitinkamos rinkos dalį yra vienas pagrindinių kriterijų vertinant dominavimą, tačiau ne vienintelis. Svarbiomis aplinkybėmis laikoma bendra konkurencinė padėtis atitinkamoje rinkoje, vertinant, ar rinka buvo dinamiška, ar joje esančių ūkio subjektų rinkos dalys kito, ar buvo nustatyti ribojimai, kilęys patekti į atitinkamą rinką, tap pat svarbu įvertinti, kaip kito atitinkamoje rinkoje buvusių ūkio subjekto rinkos dalis, kiek ilgai atitinkamą rinkos dalį jie gebėjo išlaikyti, kaip atitinkamoje rinkoje kito kitų ūkio subjektų, ne ginčo šalių, rinkos dalis. Nenustatius, kad ūkio subjekto, turinčio piktnaudžiavęs dominuojančia padėtimi, galėjo elgtis nepriklausomai nuo konkurentų ir vartotojų interesus bei daryti realią įtaką konkurencijai atitinkamoje rinkoje, nėra pagrindu laikyti, kad toks ūkio subjekto dominavimas atitinkamoje rinkoje.
102. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog pirmosios instancijos teismas, nustatydams „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimą, rėmėsi „Air Baltic Corporation A/S“ atitinkamų rinkų dalimis atitinkamos rinkose, tačiau nevertino kito šiam kvalifikavimui reikšmingų faktinių ir teisinių aplinkybių. Atitinkamos rinkos dalis yra svarbus, tačiau ne vienintelis dominavimą rodantis kriterijus. Be to, sprendime nebuvo nurodyta, kodėl duomenimis remdamasis pirmosios instancijos teismas nustatė atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ turėtą atitinkamos rinkos dalis, todėl teisėjų kolegija vertino atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimą atitinkamoje ginčo rinkose pagal nurodytų kriterijų visumą.
103. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nurodytą dominavimo nustatymo praktiką bei teisės doktriną, sutiko su atsakovų argumentais dėl poreikio, be kita ko, įvertinti bendrą konkurencinę situaciją Vilniaus tarptautiniame oro uoste. Remiantis bylos duomenimis, buvo nustatyta, kad 2003–2010 metais Vilniaus tarptautinio oro uosto keleivių pervedimo rinka, vertinant visus skrydžių maršrutus, buvo dinamiška, jog konkuravusių ūkio subjektų rinkos dalys kito. Tokia išvada buvo padaryta, įvertinus ieškovės, atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir visų kitų oro vežėjų veikusių Vilniaus tarptautiniame oro uoste, pervedžų visų keleivių skaičių dalis atitinkamais metais:
- (*duomenys neskelbtini*)
104. Vertinant bendrą Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkos pasiskirstymą 2003–2010 metais, buvo sprendžiama, kad nė vienas oro vežėjas neturėjo ne tik monopolinės, bet ir iš esmės neužimė aiškai dominuojančios padėties, kuri leistų daryti vienpusę įtaką konkurencijai atitinkamoje skrydžių rinkoje. Ginčo laikotarpiu Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje didžiausią bendrą rinkos dalį užėmė ieškovė ir atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“.
105. Aplinkybė, kad Vilniaus ir Kauno oro uostų rinkose nebuvo nustatyta įėjimo į rinką kliūtis, patvirtino ir tai, kad ginčo laikotarpiu skrydžių rinka buvo dinamiška, joje veiklą pradėjo nauji oro vežėjai, (*duomenys neskelbtini*).
106. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, vertinant sisteminę ieškovės užimamą rinkos dalį atitinkamos skrydžių rinkos srityje, dominuojančią situaciją Vilniaus tarptautiniame oro uoste, įmonės turimos rinkos dalys ginčo laikotarpiu iš esmės mažėjo. Ieškovės užimamą rinkos dalis 2003–2007 metais augo, o vėliau – mažėjo. Tai reiškia, kad tarp ginčo šalių Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje vyko konkurencija. Byloje kilusio ginčo kontekste vertinant konkurencinę padėtį Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje, aktualu, be kita ko, buvo įvertinti ir ieškovės, užimamos reikšmingą šios rinkos dalį, padėtį (elgesį, priimtus sprendimus), galėjusią turėti įtakos konkurencinei padėčiai Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje. (*duomenys neskelbtini*).
107. (*duomenys neskelbtini*).
108. (*duomenys neskelbtini*).
109. (*duomenys neskelbtini*) teisėjų kolegijos vertinimu, sudarė prielaidas manyti, kad, kurį laiką Vilniaus tarptautinio oro uosto rinkoje užėmusi reikšmingą padėtį, BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ palaipsniui pati nesiekė konkuruoti rinkoje tiek su šios bylos atsakovu, tiek su kitais šios rinkos dalyviais, vykdžiusiais skrydžius toms pačioms kryptims kaip ir BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“.
110. Teisėjų kolegija, nustatydama atitinkamas atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ užimamų rinkų dalis, kartu su kitais įrodymais byloje rėmėsi ir ekspertės A. Kabokienės ekspertizės akte nurodytais duomenimis apie rinkos dalis, nesuteikdama A. Kabokienės ekspertizės akui kaip įrodymui šankstinės didesnės galios. Toliau minimi duomenys apie ieškovės ir atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ užimamas atitinkamų rinkų dalis patvirtino, kad reikšmingas ekspertės A. Kabokienės ekspertizės akte pateiktamų atitinkamų duomenų (susijusių su užimamomis rinkų dalimis) prieštaravimas kitoms bylos įrodymams nebuvo nustatytas. Be to, šalys, gincydamos byloje paskirtos ekspertizės išvadas, nekonkretizavo aptariamų duomenų ekspertizės akte neteisingumo. (*duomenys neskelbtini*).
111. (*duomenys neskelbtini*).
112. (*duomenys neskelbtini*).
113. Teisėjų kolegija dėl grobuoniškos kainodaros ir piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi pažymėjo, jog nesąžiningų kainų taikymas (grobuoniška kainodarą) yra konkurencijos teisės pažeidimas, kildinamas iš SESV 102 straipsnio antros pastraipos punkto. Siekiant nustatyti, ar taikydama savo tarifus dominuojanti įmonė piktnaudžiavo šia padėtimi, reikia įvertinti visas aplinkybes ir patikrinti, ar tokiais tarifais siekiama atitinti iš pirkėjo tiekimo šaltinių pasirinkimo galimybę arba ją apriboti, sukurti konkurentams patekimo į rinką kliūtis, prekybos partneriams taikyti nevienodas sąlygas už lygavertes paslaugas, tap sudarant jiems nepalankias konkurencines sąlygas, ar iškraipant konkurenciją sustiprinti savo dominuojančią padėtį. Kainos nustatymo kriterijai grobuoniškos kainodaros bylose vadinami „AKZO testu“. Grobuoniškos kainodaros kaip konkurencijos teisės pažeidimo vertinimas yra kompleksinis veiksmas. Siekiant nustatyti, ar dominuojančio ūkio subjekto taikė grobuonišką kainodarą, reikia paaiškinti jo taikytą kainodarą ir patirtas veiklos sąnaudas bei įvertinti ūkio subjekto strategiją rinkoje. Grobuoniškos kainodaros nustatymui visų pirma reikšmingas ūkio subjekto kainos (kainodaros) santykis su jo patirtomis komercinėmis veiklos sąnaudomis (atitinkamai bendrosios ir kintamosios sąnaudos). Įprastai grobuonišką kainodarą gali taikyti ūkio subjektas, turintis didelę atitinkamos rinkos dalį, ir tokių veiksmų tikslas yra konkurentų pašalinimas iš atitinkamos rinkos trumpuoju laikotarpiu patiriant nuostolius.
114. Teisėjų kolegija, vertindama, ar pirmosios instancijos teismas teisingai taikė SESV 102 straipsnio antros pastraipos punktą, pažymėjo, jog tuo metu galiojės 1992 m. liepos 23 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2409/92 dėl oro susisiekimo paslaugų kainų ir tarifų (OJ L 240) (galiojo iki 2008 m. spalio 31 d.) reglamentavo kainų ir tarifų nustatymą už visoje Bendrijoje teikiamas vežimo oro transporto paslaugas kriterijus ir tvarką. Šio reglamento preambuloje nurodyta, kad kainos už oro susisiekimo paslaugas paprastai nustatomos laisvai pagal rinkos dėsnius. Pagal šio reglamento 5 straipsnio 1 dalį, nepažeidžiant šio reglamento, Bendrijos oro vežėjai neturėdumi nustato oro susisiekimo kainas. Ginčo metu galiojės teisinis oro vežėjų srities reglamentavimas suteikė jiems teisę laisvai nustatyti kainodarą, kiek tai suderinama su konkurencijos teisės reikalavimais.
115. Teisėjų kolegija iš esmės sutiko, kad pagrindinis grobuoniškos kainodaros nustatymo kriterijus yra ekonominis atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ veiklos vertinimas, analizuojant, ar atitinkamos rinkose, kuriose atsakovas dominavo, jis veikė nuostolingai, t. y. jo pajamos nepaėgė veiklos sąnaudų. Tačiau teisėjų kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad reikšminga laikoma aplinkybė dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimo Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje. Pirmosios instancijos teismas nenurėdė motyvų, kodėl remdamasis jis padarė išvadą, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ gavo didesnę nuolaidas Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje ir tai sudarė prielaidas nesąžiningai konkuruoti didinti finansinius pajūgumus, daryti vienpusę (lemiamą) įtaką Vilniaus (Kauno) oro uostų geografinėje rinkoje. Vien tai, kad atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“ buvo taikomos atitinkamos nuolaidos vykdat veiklą Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje, ir tai, kad Rygos tarptautinio oro uosto geografinę rinką yra galimai susijusi su Vilniaus (Kauno) oro uostų geografinėmis rinkomis, nėra pagrindas padaryti minėtą išvadą. Net ir nustačius, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ galimai dominavo Rygos tarptautinio oro uosto geografinėje rinkoje, tai savaime nereiškia, kad jis turi būti laikomas dominavusiu Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje. Teisėjų kolegija nustatė, kad nagrinėjamam atveju, sprendžiant dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ neteisėtų veiksmų, kaip civilinės atsakomybės taikymo sąlygos, yra sprendžiama tik dėl SESV 102 straipsnio galimo pažeidimo.

116. Pirmosios instancijos teismas nenustatė tiesioginių įrodymų, patvirtinančių atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ siekį Vilniaus oro uosto geografinėje rinkoje vykdytiems skrydžiams taikyti grobuonišką kainodarą. Grobuoniškos kainodaros vertinimas buvo atliekamas remiantis netiesioginiais įrodymais. Siekiant įvertinti dominuojančią padėtį užimančio ūkio subjekto patirtų sąnaudų palyginimu pagrįstais kriterijais ir įmonės strategija. Šiuo atveju vertinant atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kainodarą, sprendžiant, ar ji buvo grobuoniška, yra aktualūs būtent atsakovo duomenys apie jo patirtas sąnaudas. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas suklydo dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ skrydžių iš Vilniaus ir į jį taikytos kainodaros grobuoniškumo sprendimas pagal iškėsvos, o ne atsakovo duomenis apie jo sąnaudas, patirtas vykstant skrydžius atitinkamais ginčo maršrutais, ir ši klaida galėjo nulėmti klaidingas teismo išvadas. Minėtoji pirmosios instancijos teismo klaida taisytina apeliacinės instancijos teisme, įvertinant bylos įrodymų, pagrindžiančių būtent atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ patirtas sąnaudas, jų santykį su atsakovo pajamomis, paslaugų kainomis, visuom. Aptarto pirmosios instancijos teismo atlikto vertinimo, jo pagrįstumo nepagrindžia ir teismo nurodytos aplinkybės, o būtent tai, kad ekspertizės metu nustatyta, jog atsakovo vidutinė metinė savikaina vienam keleivui yra žymiai mažesnė nei iškėsvos. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas taip pat nepagrįstai, atsižvelgdamas tik į atsakovo dokumentų teismui teikimo specifiškumą, t. y. į tai, kad dokumentai apie atsakovo finansinius šrautus, sąnaudas, pelną ir pan. teismui buvo teikti selektyviai, fragmentiškai, atseitai nuo visumos, kritiškai vertino atsakovo pateiktus duomenis apie jo skrydžių ginčo maršrutų iš Vilniaus ir į jį pelineumą. Byloje buvo pateikti įvairūs atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ sąnaudų ir pajamų duomenys, vykstant skrydžius atitinkamos rinkose. Teisėjų kolegija vertino byloje esančius duomenis dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pajamų ir sąnaudų, kurias įmonė patyrė tose atitinkamos rinkose, kuriose yra nustatytas jos dominavimas.
117. (duomenys neskelbtini).
118. (duomenys neskelbtini).
119. (duomenys neskelbtini).
120. (duomenys neskelbtini).
121. (duomenys neskelbtini).
122. (duomenys neskelbtini).
123. (duomenys neskelbtini).
124. (duomenys neskelbtini).
125. (duomenys neskelbtini).
126. (duomenys neskelbtini).
127. (duomenys neskelbtini).
128. (duomenys neskelbtini).
129. (duomenys neskelbtini).
130. (duomenys neskelbtini).
131. (duomenys neskelbtini).
132. (duomenys neskelbtini).
133. (duomenys neskelbtini).
134. (duomenys neskelbtini).
135. (duomenys neskelbtini).
136. (duomenys neskelbtini).
137. (duomenys neskelbtini).
138. (duomenys neskelbtini).
139. (duomenys neskelbtini).
140. (duomenys neskelbtini).
141. (duomenys neskelbtini).
142. (duomenys neskelbtini).
143. Teisėjų kolegijos vertinimu, aptartoji kainų politika, kurią skraidindamas (duomenys neskelbtini) maršrutais ginčui aktualiais laikotarpiais taikė atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“, negali būti vertinama kaip politika, kurios laikomasi siekiant (turint tikslą) išstumti konkurentus iš rinkos, ar juo labiau kaip politika, kuria nesiekiamą kito ekonominio tikslo, o tik konkurentų pašalinimo, ar (ir) kaip konkurencijos išraiškos. Nebuvo nustatyta, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ laikėsi kainų politikos, lemiančios žemas kainas trumpuoju laikotarpiu, nes jau buvo nuspręsta, kad vykstant skrydžius atitinkamais maršrutais „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinė metinė paslaugų kaina viršijo vidutinę savikainą. Teisėjų kolegija, be kita ko, atkreipė dėmesį ir į tai, kad pačios iškėsvos vidutinės paslaugų kainos vykstant skrydžius aptariamais maršrutais laikotarpiais, kai BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ šiose maršrutuose konkuravo su „Air Baltic Corporation A/S“ ir „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė dominuojančią padėtį skraidindamas jais, buvo žemesnės, kai kuriais atvejais netgi gerokai žemesnės nei „Air Baltic Corporation A/S“ vidutinės metinės paslaugų kainos bei BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ paslaugų savikaina. Taigi byloje nenustatė atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančią padėtį, aiškiai grobuoniško elgesio strategijos, nebuvo nustatytas ir siekis iškreipti konkurenciją, pašalinti konkurentus ar sudaryti klūtis jėgų rinką. Teisėjų kolegija pritarė byloje išvadą teikusios Konkurencijos tarybos vertinimui, jog duomenys nesudaro pakankamo pagrindo pripažinti, jog „Air Baltic Corporation A/S“ turėjo strategiją išstumti iš rinkos konkurentus. Teisėjų kolegija nusprendė, kad šioje byloje atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ atitinkamos rinkose, kuriose nustatytas jo dominavimas, nepiktnaudžiavo, todėl nėra nustatyta šio atsakovo neteisėtų veiksmų (SESV 102 straipsnio antros pastraipos a punktas, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis, [CK](#) 6.246 straipsnio 1 dalis). Nenustačius neteisėtų veiksmų, vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų, tai eliminavo teisinį poreikį svarstyti dėl kitų civilinės atsakomybės sąlygų buvimą.
144. Teisėjų kolegija dėl atsakovo tarptautinio oro uosto „Ryga“ apeliacinio skundo reikalavimų – pakeisti atitinkamas pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvas – nurodė, jog tais atvejais, kai teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje padarytos išvados ir išdėstyti motyvai savarankiškai, t. y. nepriklausomai nuo teismo sprendimo rezoliucinės dalies konkrečioje byloje, daro poveikį byloje dalyvaujančių asmenų teisėms ar pareigoms, jų teisiniam statusui ir gali jiems sukurti teisinius padarinius ateičiai, byloje dalyvaujančiam asmeniui turėtų būti suteikta galimybė kvestionuoti šias motyvuojamosios dalies išvadas. Kita vertus, aiškinimas, kad byloje dalyvaujantis asmuo visada gali skųsti vien tik tam tikrus teismo sprendimo motyvus, neatitiktų civilinio proceso tikslų ir principų ([CPK 2 straipsnis](#), 5 straipsnio 1 dalis).
145. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog bylose, susijusiose su privačiu konkurencijos teisės įgyvendinimu civilinio proceso tvarka, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į teisės į teisingą teismą principo užtikrinimą ir tokių bylų pobūdį. Iš Europos Komisijos 2005 m. gruodžio 19 d. Žaliosios knygos dėl ieškinių dėl žalos, patirtos pažeidus EB antimonopolines taisykles (COM/2005/0672) (toliau – Žalioji knyga), Baltosios knygos, nors ir nepivaldomos teisinės galios, Europos Sąjungos teisės aktų buvo matyti, kad privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylose teismui turėtų būti suteikiama teisė nukrypti nuo bendrojo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principo, siekiant užtikrinti, kad pralaimėjusi iškėsvė neturės padengti atsakovo nepagrįstą, netinkamą ar per didelį išlaidų. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, atsižvelgė į nurodytus bylinėjimosi išlaidų atlyginimo principus tokio pobūdžio bylose.
146. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsakovų prašomas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimas pirmosios instancijos teisme yra neprotingai didelis. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į bylinėjimosi išlaidų paskirstymui reikšmingų bylos aplinkybių visumą, ypač tai, kad ginčas kilęs dėl privataus konkurencijos teisės įgyvendinimo, nenustačius, kad iškėsvė, pateikdama ieškinį šioje byloje, veikė aiškiai nepagrįstai, taip pat atsižvelgdama į iškėsvos teisinį statusą – bankrutavusį bendrovę, vėjų byloje dalyvaujančių asmenų procesinį elgesį, protingai ir proporcingai priteisiant bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakoviui Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ laikė 68 154,59 Eur sumą, o atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ – 156 745,64 Eur sumą. Iškėsvė pirmosios instancijos teisme pareiškė 57 874 768,30 Eur (199 830 000 Lt) reikalavimą, o trečioji asmens AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ pirmosios instancijos teisme pareiškė 87 502 896,20 Eur (302 130 000 Lt) reikalavimą, jį prašė priteisti solidariai iš atsakovo. Atsakovų apeliaciniu skundu buvo pateiktini, o iškėsvos ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ apeliaciniu skundu atmetti. Trečioji asmens, pareiškiantis savarakiškus reikalavimus, AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“, apeliaciniu skundu pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies, kuria atmettas jų materialūs reikalavimai atsakovams dėl 87 502 896,20 Eur (302 130 000 Lt) žalos atlyginimo, neskundė. Taigi iškėsvos ir trečiųjų asmenų materialieji reikalavimai atmetti, todėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimas atsakovams buvo priteistas pagal [CPK](#) 93 straipsnio 1 dalyje nustatytą taisyklę.
147. Sprendimas dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų bylinėjantis pirmosios instancijos teisme, dydžio, apeliacinės instancijos atsižvelgė į bendrą iškėsvos ir trečiųjų asmenų pareiktų materialųjų reikalavimų dydį, kuris sudaro 145 377 664,50 Eur (57 874 768,30 Eur + 87 502 896,20 Eur). Iškėsvos reikalavimas iš atsakovo priteisti 57 874 768,30 Eur sumą pirmosios instancijos teisme iš esmės sudarė 40 proc. iškėsvos ir trečiųjų asmenų pareiktų materialųjų reikalavimų, o trečiųjų asmenų reikalavimas iš atsakovo priteisti 87 502 896,20 Eur sumą iš esmės sudarė 60 proc. pareiktų materialųjų reikalavimų. Įvertinusi nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendė, kad atsakovų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas, atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, atsakovui Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ iš iškėsvos ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ buvo priteista po 22 718,20 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo. Atitinkamai atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ iš iškėsvos ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ buvo priteista po 52 248,55 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo.
148. Apeliacinės instancijos teismas protingai ir proporcingai priteisina bylinėjimosi išlaidų atlyginimo sumą atsakoviui Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ laikė 29 202,63 Eur sumą, o atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ – 52 549,37 Eur sumą. Trečioji asmens AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ apeliaciniu skundu ginčijo pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria iš jų atsakovų naudai buvo priteistas 17 694 Eur (6000 Eur + 11 694 Eur) bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Atsižvelgiant į tai, kad trečiųjų asmenų apeliaciniu skundu ginčijama suma palyginti su iškėsvos ir atsakovo apeliacinius skundais ginčijamų sumų dydžiais yra itin maža (nesudaro net 1 proc. proporcijos), buvo laikyta, jog ginčas apeliacinės instancijos teisme iš esmės vyko tarp iškėsvos ir atsakovo. Todėl teisėjų kolegija nusprendė, kad atsakovų bylinėjimosi išlaidų, patirtų bylinėjant apeliacinės instancijos teisme, atlyginimas priteistas iš iškėsvos ir nepriteistas iš AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“. Iš iškėsvos Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ buvo priteista 29 202,63 Eur, o atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ – 52 549,37 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo.
149. Taigi bendrai iš iškėsvos administravimo išlaidoms skirtų lėšų atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ buvo priteista 104 797,92 Eur (52 248,55 Eur + 52 549,37 Eur) bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginimo. Iš iškėsvos administravimo išlaidoms skirtų lėšų Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ buvo priteista 51 920,83 Eur (22 718,20 Eur + 29 202,63 Eur) bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginimo. Iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ atsakoviui „Air Baltic Corporation A/S“ buvo priteista po 52 248,55 Eur iš kiekvieno bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo. Iš trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ atsakoviui Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ buvo priteista po 22 718,20 Eur iš kiekvieno bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

150. Iškėsvė kasaciniu skundu panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimą, grąžinti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo bei priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 150.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė [CPK](#) 12, 13, 17 straipsniuose, 179 straipsnio 2 dalyje, 320 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas proceso teisės normas. Viešojo intereso pagrindu apeliacinės instancijos teismas savo iniciatyva iškėsvos nenaudai rinko ir prie bylos medžiagos pridėjo kaltinamojo pobūdžio ikiteisminio tyrimo duomenis (FNNT išvadą) ([CPK 179 straipsnio](#) 2 dalis), ir iškėsvos ieškinį atmetė faktinių aplinkybių, kuriomis atsakovai apeliaciniame procese nesirėmė, pagrindu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad įrodymų rinkimas teismo iniciatyva ir ginčo ribų peržengimas dėl viešojo intereso yra pateisinamas šimtinai tik tiek, kiek tai nulėmta paties viešojo intereso atsiradimo, t. y. būtinybės apginti silpnės šalies (šiuo atveju – bankrutuojančio ūkio subjekto) interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2013; 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-429-313/2015). Apeliacinės instancijos teismo sprendimu formuojama priešinga viešojo intereso instituto taikymo praktika. Toks viešojo intereso instituto taikymas yra ydingas, nes bankrutavęs subjektas, dėl kurio teisinio statuso byloje ir egzistavo ieškovės interesas, atsidūrė nepalankesnėje procesinėje padėtyje, nei būtų buvęs iškėsvai esant mokiai.
- 150.2. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė iškėsvos teisę būti išskausytai. Teismas, nutaręs savo iniciatyva rinkti naujus įrodymus ir peržengti apeliacinio proceso ribas, turėjo pareigą suteikti iškėsvai protingą terminą pasisakyti dėl didėles apimties FNNT išvados turinio, nes pirmosios instancijos teisme FNNT išvadoje nurodytos faktinės aplinkybės nebuvo tiriamos ir vertinamos (Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis). Iškėsvai prašant suteikti protingą terminą susipažinti su išvada, jos priedais bei ikiteisminio tyrimo medžiaga, terminą iškėsvos paaiškinimams pateikti teismas pratęsė tik iki 2019 m. lapkričio 21 d., nors išvados priedus, kurie sudarė 3537 lapus, iškėsvai pavyko gauti tik 2019 m. spalio 24 d. Iškėsvai neturint finansinių resursų lygiavertiškai rungti su mokiais ir didelius finansinius pajėgumus turinčiais atsakovais, teismo suteiktas terminas pasisakyti dėl paties teismo iniciatyva surinktų įrodymų negali būti laikomas protingu ir pakankamu, kad teisė būtų iškaustyta būtų įgyvendinta tinkamai (Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis).
- 150.3. Iškėsvos teisė būti iškaustyta taip pat buvo pažeista apeliacinės instancijos teismo atsakymu išreikšiant pirmąsias FNNT išvados priedus, t. y. teismas savo iniciatyva nutarė prie bylos medžiagos pridėti išvestinį dokumentą (FNNT specializuotą), tačiau, esant pareikštam šalies prašymui, atsisakė prie bylos medžiagos pridėti pirmąsias šios nuomonės šaltinius. Be pirmųjų FNNT išvados šaltinių iškėsvos neturėjo realių galimybių paneigti FNNT išvados teiginius, kurių pagrindu apeliacinės instancijos teismas atmetė ieškinį (Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis).
- 150.4. Apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis, kuria nebuvo išnagrinėtas iškėsvos reikalavimas pripažinti atsakovų veiksmus prieštaraujančiais SESV 101 straipsniui ir priteisti iš atsakovų dėl šio konkurencijos teisės pažeidimo sukelto žalą, yra naikintinas dėl absoliučio teismo sprendimo negaliojimo pagrindu, teismui neatleidus bylos esmės. Teismo sprendime neišnagrinėtas šis iškėsvos reikalavimas pripažinti atsakovų veiksmus prieštaraujančiais SESV 101 straipsniui atlyginti dėl šio konkurencijos teisės pažeidimo sukelto žalą, teismas taip pat nevertino su tuo susijusių aplinkybių bei neatleido bylos esmės. Apeliacinės instancijos teismui panaikinus pirmosios instancijos teismo išvadas dėl konkurencijos teisės draudžiamo atsakovų susitarimo, sprendimų ipso facto (savaine) buvo atmetas iškėsvos reikalavimas atlyginti dėl šio konkurencijos teisės pažeidimo patirtą žalą.

- 150.5. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė atitinkamos rinkos apibrėžimą reglamentuojančias teisės normas (SESV 102 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 1, 3, 17 dalys, 7 straipsnis), ESTT praktiką. Atitinkamos rinkos apibrėžimas yra esminė tinkamo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi instituto prielaida – netinkamai apibrėžus atitinkamą rinką, netinkamai bus nustatyti tarpusavyje konkuruojantys ūkio subjektai ir šių ūkio subjektų užimamas rinkos dalis. Tokiu būdu netinkamai bus įvertinta ir tai, ar tam tikras ūkio subjektas atitinkamoje rinkoje užima dominuojančią padėtį, ir atitinkamai ar šis ūkio subjektas gali piktnaudžiauti dominuojančią padėtį. Tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniai teisės aktai nustato, kad atitinkama rinką yra apibrėžiamą naudojant SSNIP testą. Pagal šį testą yra būtina įvertinti, ar potencialūs vartotojai (šiuo atveju – keleiviai) dėl mažo (nuo 5 iki 10 procentų) prekes ar paslaugos (skrydžių bilietų) kainos paklomo rinkti kita – pakeičiamą – prekę ar paslaugą (nagrinėjamu atveju – ar dėl 5–10 procentų kainos skirtumo skrydžio maršruto iš Vilniaus oro uosto (ar į jį) keleiviai rinksi analogišką maršrutą iš Kauno oro uosto (ir į jį) ir atvirkščiai), SSNIP testo apeliacinės instancijos teismas neatliko. Apeliaciniame teisme būtų faktiškai neatlikus Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumo 2004–2008 m. (SSNIP) testo ir nutarus remtis bendra Europos Komisijos ir ESTT praktika dėl to, kad atitinkama rinką apibrėžina pagal kiekvieną maršrutą iš tas į tas, atitinkama rinką buvo apibrėžta kaip skrydžių atitinkamoms kryptims iš Vilniaus arba Kauno oro uostų, t. y. buvo apibrėžta kur kas platesnė atitinkama rinką, todėl buvo netinkamai nustatyti tarpusavyje konkuruojantys oro vežėjai ir tarpusavyje konkuruojančių ūkio subjektų rinkos dalys. Esant suformuotai Europos Komisijos ir ESTT praktikai dėl to, kad atitinkama rinką apibrėžina pagal kiekvieną maršrutą iš tas į tas, ne iškovo, o atsakovai turėjo pareigą byloje įrodyti, kad Vilniaus ir Kauno oro uostai ginčo lakotarpiai buvo pakeičiami, taigi apeliacinės instancijos teismas netinkamai tarp šalių paskirstė įrodinėjimo našą ([CPK 178 straipsnis](#)).
- 150.6. Apeliacinės instancijos teismas išvadą dėl Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumo taip pat nepagrįstai motyvojo tik Europos Komisijos sprendimu, kuris priimtas dėl lakotarpio, kai nebuvo pasakyta dėl bylai reikšmingo Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumo, Konkurencijos tarybos nuomone, išsakyta neatlikus tyrimo, nurodant, jog negalima atmesti galimybių, kad atitinkamą geografinį rinkos sudarą ne tik Vilniaus, bet ir Kauno oro uostas.
- 150.7. Teismo sprendiniu pažeistos dominuojančios padėties nustatymą reglamentuojančių teisės aktų normos (SESV 102 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 2 dalis, 7 straipsnis), nukrypta nuo ESTT praktikos. Teismas nukrypo nuo įtvirtintos dominavimo prezumpcijos, kuri yra susieta su esminiu kriterijumi – ūkio subjekto užimamos rinkos dalimis. Apeliacinės instancijos teismas sutiko, kad ūkio subjekto užimamos rinkos dalys yra esminis dominuojančios padėties nustatymo kriterijus, tačiau atsisakė pripažinti, „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimą nepaisydamos to, kad „Air Baltic Corporation A/S“ užimtos rinkos dalys viršijo nacionalinio teisės akto ir ESTT praktikoje įtvirtintą dominavimo prezumpciją. Be to, teismas išvadą dėl „Air Baltic Corporation A/S“ (ne)dominuojančios padėties nustatymo grindė aplinkybėmis, kurios nėra reikšmingos vertinant dominuojančią padėtį, t. y. bendronis oro vežėjų rinkos dalimis Vilniaus oro uoste, nei statistika nesusiėjusi su aplinkybe, ar konkrečius maršruto rinkoje atitinkamos oro vežėjas užima dominuojančią padėtį, iškovo finansinės padėties ir mokumo analizė, kuri nesusiėjusi su „Air Baltic Corporation A/S“ pardavimų apimtinis ir „Air Baltic Corporation A/S“ užimamos rinkos dalimis. Iškovo finansinė padėtis ir mokumo analizė galėtų būti aktualios nebet sprendžiant dėl priežastinio ryšio tarp atsakovo neteisėtų veiksmų ir iškovo reikalaujamos žalos dydžio.
- 150.8. Teismo sprendime netinkamai taikytos piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi reglamentuojančios teisės normos (SESV 102 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis), nukrypta nuo šių normų taikymą aiškinančios ESTT praktikos. Teismas netinkamai aiškino, taikė ESTT suformuotą praktiką dėl ūkio subjekto dominavimo vienoje ir piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi kaimyninėje rinkoje. Nepriklausomai nuo to, kokias rinkos dalis „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė atitinkamos rinkose iš Vilniaus oro uosto ir iš jo, jis užėmė akivaizdžią dominuojančią padėtį kaimyninėse rinkose analogiškoms kryptims į Rygos oro uostą ir iš jo, o tai pagal ESTT praktiką sudaro savarakišką pagrindą spresti dėl jo piktnaudžiavimo skraidinam ginčo maršrutais iš Vilniaus oro uosto ir iš jo. Tačiau apeliacinės instancijos teismas apskritai netyrė ir nevertino galimo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi šiuo aspektu ir nepateikė motyvų, kodėl nebuvo taikyta ESTT suformuota praktika ir joje suformuluoti kriterijai. Apeliacinės instancijos teismas dėl „Air Baltic Corporation A/S“ taikytos kanodaros teistumo SESV 102 straipsnio taikymo aspektu rėmėsi nepakankamais ir, paties teismo vertinimu, prieštarais „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktais įrodymais. Apeliacinės instancijos teismas dėl įrodymų slėpimo „Air Baltic Corporation A/S“ atžvilgiu turėjo pareigą taikyti contra spoliatorum (pažeidėjui nepalankus) prezumpciją arba efektyvaus konkurento testą, pagal kurį „Air Baltic Corporation A/S“ pardavimų kainos būtų lygintos su konkuruojančių ūkio subjektų sąnaudomis vykdant skrydžius konkrečiu maršrutu, tačiau teismas nutarė remtis selektyviai „Air Baltic Corporation A/S“ pateiktais duomenimis, kuriuos pats ir įvardijo kaip prieštarus.
151. Atsakovas Tarptautinis oro uostas „Ryga“ kasacinio skundo prašo pakeisti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimo dalį, kuria nuspręsta sumažinti iš iškovo bei trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ priteistą bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, atsakyta patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą priteisti solidarai iš iškovo ir trečiųjų asmenų, ir priteisti iš iškovo bei trečiųjų asmenų solidarai visų bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą bei kasacinėje tesme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 151.1. Apeliacinės instancijos teismas, sumažindamas priteistų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, netinkamai aiškino ir taikė [CPK 93 straipsnio](#) 1, 2 dalis, nukrypo nuo šių nuostatų aiškinimo kasacinio teismo praktikoje. Visi ieškinio reikalavimai ir trečiųjų asmenų savarakiški reikalavimai buvo atmesti. Atsižvelgiant į tai, iš iškovo ir trečiųjų asmenų, vadovaujantis minėtomis nuostatomis, atsakovui turėjo būti priteistas visų patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išsprendė, jog [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalies teisės normų taikymo sąlyga – teismo sprendimas, priimtas šalies naudai. Nurodytos teisės normos prasme proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, suprantama kaip šalis, kuri sprendimas yra palankus, kuri laimėjo ginčą byloje, ji pasiekė teismo išsprendimą bei priėmė sprendimą dėl ginčo esmės. Tokiai proceso šaliai pralaimėjusioji šalis turi kompensuoti civilinių teisių gynybai išlaidas išlaidas – patirtas bylinėjimosi išlaidas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-188-403/2020](#)).
- 151.2. Apeliacinės instancijos teismas, sumažindamas patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, patirtas išlaidas paskirstė taip, tarsi civilinėje byloje būtų tenkinta net 2/3 iškovo ir trečiųjų asmenų pareikšti reikalavimų. Teismų procesiniai sprendimai visų iškovo ieškinio reikalavimų ir trečiųjų asmenų savarakiški reikalavimai buvo atmesti. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendime konstatuota, jog trečioji asmenys byloje savarakiškus reikalavimus pareikšti neturėdami materialinio teisinio suinteresuotum. Be to, teismas nemotyvojo atsakovui priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo sumažinimo, kaip to reikalauja [CPK](#) 263, 270, 331 straipsniai.
- 151.3. Iškovo ir trečioji asmenys, pareikšdami atsakovams aiškiai nepagrįstus ir neteisėtus reikalavimus, prisiėmė riziką ir pareigą atlyginti atsakovo byloje patirtas bylinėjimosi išlaidas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymėta, jog iškovo, teikdamas ieškinį, turi įvertinti reikalavimų pagrįstumą, nes, reikalaujant priteisti daugiau, nei priklauso, akivaizdu, kad atsakovo išlaidos išaugo paties iškovo nenaudai dėl tokio ieškinio pareikšimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-329-916/2018](#)). Kasacinio teismo praktikoje taip pat išsakyta, jog atsakovui priteistas jo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas negali būti mažinamas, kai šalies patirtas bylinėjimosi išlaidas pirmosios instancijos teisme lėmė nepagrįsto ieškinio jai pareikšimas ir iškilusi pareiga teikti atsiliepiną bei dalyvauti bylos procese (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-190-611/2019](#)).
- 151.4. Lietuvos apeliacinis teismas, remdamasis ne teisės aktais, o Europos Komisijos konsultaciniais dokumentais pažeidė [CPK 3 straipsnio](#) 1 dalį. Be to, formuojama ydinga teisių praktika, neatitinkanti [CPK](#) įtvirtintų ir bylinėjimosi išlaidų paskirstymą reglamentuojančių teisės normų. Žalioji knyga, Balioji knyga yra dokumentai, kuriais pateikiamas Europos Komisijos pastabas, siūlymai dėl Europos Sąjungos veiksmų konkurencijos srityje, kuriais inicijuojamas konsultavimas ir diskusijos su visuomene, suinteresuotais subjektais, Europos Parlamento ir Tarybos; skatinama diskusija tam tikra tema Europos Sąjungos lygmeniu, kiekviama atitinkamas šalys dalyvauja konsultavimosi procese ir diskutuoti atitinkamų pasiūlymų klausimais. Žalioji knyga ir Balioji knyga yra Europos Komisijos darbinis, konsultacinis dokumentas. Be to, 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos priėmė direktyvą 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo. Šioje direktyvoje nėra nuostatų dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, nėra nuostatų, kurios įtvirtintų, kad neturėtų būti atlyginamos visos atsakovo privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo byloje patirtos bylinėjimosi išlaidos.
- 151.5. [CPK 93 straipsnio](#) nuostatos, reglamentuojančios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principus, taikytinos visoms pagal [CPK](#) nagrinėtinoms civilinėms byloms. [CPK](#) nuostatose nėra išskiriama atskirų civilinių bylų kategorijų, kurių atžvilgiu galėtų ar turėtų būti taikomas kitoks, specifinis bylinėjimosi išlaidų paskirstymas. Taigi teismo išsprendimas, kurio remiantis privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo byloje turėtų būti taikomi kitokie bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principai, prieštarauja [CPK 93 straipsniui](#). Tokiu teismo reguliavimo aiškinimu yra paneigiamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo instituto prevencinis pobūdis bei skatinamas nepagrįstas bylinėjimasis, inicijuojant itin sudėtingas privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylas.
- 151.6. Teismo procesiniame sprendime nebuvo išspręstas klausimas dėl atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo solidarai iš bendrai veikusių iškovo ir trečiųjų asmenų. Atsakovas, atsižvelgdamas į iškovo ir trečiųjų asmenų pareikštų reikalavimų pobūdį bei procesinį egesį (bendra, suderintą jų veikimą) ir to paties tikslo siekimą (prisiėmė iš atsakovo tuos pačius tariamus nuostolius), pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo prašė savo byloje patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą priteisti solidarai iš iškovo ir trečiųjų asmenų. Lietuvos apeliacinis teismas minėto prašymo ir solidarus bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo klausimo nesprendė. Atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas turėjo būti priteistas ne atitinkamomis dalimis iš iškovo ir trečiųjų asmenų, o solidarai iš jų. Remiantis [CPK 3 straipsnio](#) 7 dalimi, tokio atveju, kai aptariamo bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimo neregamentuoja [CPK](#) nuostatos, subsidiariai taikomos [CK](#) nuostatos dėl nuostolių atlyginimo – [CK](#) nuostatos dėl solidarosios atsakomybės taikymo pagal [CK 6.6 straipsnio](#) 3 dalį ir 6.279 straipsnio 1 dalį.
152. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ kasacinio skundo prašo pakeisti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimo dalį, kuria buvo nuspręsta 2/3 dalimis sumažinti iš iškovo ir trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ atsakovui priteistą bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginimą bei priteisti iš iškovo ir trečiųjų asmenų solidarai visų atsakovo bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 152.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė proceso teisės normas, bylinėjimosi išlaidas sumažino remdamasis ne teisės aktais, o konsultacinio pobūdžio dokumentais. Be to, nesant teisinio pagrindo esmingai sumažinti bylinėjimosi išlaidas, buvo suformuota ydinga teismų praktika, leidžianti iškovo išvengti pareigos atlyginti bylinėjimosi išlaidas bei sukurianti prielaidas nepagrįstam bylinėjimuisi, inicijuojant didelės apimties ir sudėtingas privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylas.
- 152.2. Apeliacinės instancijos teismas nesprendė klausimo dėl solidaros bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas turėjo būti priteistas solidarai iš iškovo ir trečiųjų asmenų. [CPK](#) nuostatos neregamentuoja klausimo dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, kai sudubliuotus reikalavimus yra pareiškė keli subjektai, o šie reikalavimai yra atmesti kaip nepagrįsti. [CK 1.1 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytas subsidiarius [CK](#) nuostatų dėl turinių santykių taikymas ir turiniam santykiams, susijusiems su civiliniu procesu, todėl kelių asmenų atsakomybė už bylinėjimosi išlaidas turėtų būti nustatoma subsidiariai taikant atsakomybės už kelių asmenų bendrai padarytą žalą taisyklę. [CPK 3 straipsnio](#) 7 dalies nuostatos taip pat pagrindžia subsidiarij [CK](#) nuostatų taikymą. Pagal [CPK 6.279 straipsnio](#) 1 dalį bendrai padarę žalą asmenys nukentėjusiam asmeniui atsako solidarai. [CK](#) 6.6 straipsnio 3 dalyje taip pat nurodyta, kad solidarijoji skolininkų pareiga prezuomijama, jeigu prievokė susijusi su paslaugų teikimu, jungtine veikla arba kelių asmenų veiksmams padarytos žalos atlyginimu. Taigi, kai nepagrįstus reikalavimus byloje pareiškia keletas subjektų (šiuo atveju ne tik iškovo, tačiau ir iškovo akcininkai) ir (ar) jie veikia bendrai byloje, atsakovo (atsakovų) byloje patirtų išlaidų atlyginimas turėtų būti priteistas solidarai iš abiejų nepagrįstus, sudubliuotus reikalavimus byloje pareiškusių subjektų.
- 152.3. Egzistuoja sąlygos atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą priteisti solidarai iš iškovo ir trečiųjų asmenų. Byloje atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ patirtos bylinėjimosi išlaidos savo esme yra atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ patirta žala, kurią sukėlė nepagrįstų tik BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“; tiek jos akcininkų reikalavimų atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ pareikšimas. BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ ir akcininkų atsakomybė už bylinėjimosi išlaidas turėtų būti nustatoma subsidiariai taikant atsakomybės už kelių asmenų bendrai padarytą žalą taisyklę. [CK 1.1 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytas subsidiarius [CK](#) nuostatų taikymas. Pagal [CPK 6.279 straipsnio](#) 1 dalį bendrai padarę žalą asmenys nukentėjusiam asmeniui atsako solidarai. Akcininkai byloje pareikštus reikalavimus grindė pareikšimais, analogiškais iškovo teiginiams dėl konkurencijos teisės pažeidimo, taip pat iš esmės tas pačias įrodymas. Vilniaus apygardos teismas sprendimo dalimi, kuria atmėtė akcininkų reikalavimus kaip aiškiai nepagrįstus, taip pat konstatavo, jog iš esmės sutapo didžioji abiejų ieškinų pagrindo dalis. Tokių akcininkų sudubliuotų reikalavimų pareikšimas, be kita ko, lėmė ne tik padidėjusį ginčo sumą, bet ir žymiai padidėjusias atsakovo bylinėjimosi išlaidas. Be to, patys akcininkai paprasė įstoti į bylą trečiaisiais asmenimis, o ne inicijuoti atskirą bylą. Taigi atsakovo patirtas bylinėjimosi išlaidas lėmė iškovo ir trečiųjų asmenų bendri veiksmai pareikšiant sudubliuotus reikalavimus, veikiant bendrai bylos nagrinėjimo metu. Bylinėjimosi išlaidų nebūtų buvę patirta, jei jie nebūtų pareiškę nepagrįstų reikalavimų, todėl atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas turi būti priteistas solidarai.
- 152.4. Apeliacinės instancijos teismas, sumažindamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, netinkamai taikė [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalį, neatšivėlgė į kasacinio teismo praktiką. Iškovo, trečiųjų asmenų byloje pareikšti reikalavimai buvo atmesti, todėl atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“, kaip bylą laimėjusiai šaliai, turėjo būti atlygintos visos patirtos bylinėjimosi išlaidos ([CPK 93 straipsnio](#) 1 dalis). Teismui nusprendus sumažinti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, iš esmės leista išvengti [CPK](#) įtvirtintos pareigos atlyginti bylinėjimosi išlaidas. Be to, kasacinis teismas, aiškindamas [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas, nurodė, jog bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausima išsprendžia teismas, išsprendžiant bylą iš esmės, o pagrindinis jų paskirstymo principas – gncą byloje pralaimėjusi šalis atlygina laimėjusiai šaliai jos patirtas išlaidas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-7-701/2018](#)). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, analizuodamas [CPK](#) nuostatą atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, 2018 m. gruodžio 14 d. nutarime taip pat pažymėjo, jog teismas pasiekiamas tik tokio teismo sprendimu, kurio ginčo laimėtoji valstybės vardu patvirtinamas jo interesų realumas ir teisių argumentų pagrįstumas, taip pat, taikant principą „pralaimėjusysis moka“, atlyginamos patirtos bylinėjimosi išlaidos.
- 152.5. Apeliacinės instancijos teismas, nusprenddamas 2/3 sumažinti „Air Baltic Corporation A/S“ priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, nepagrįstai rėmėsi ne teisės aktais, o konsultacinio pobūdžio Europos Komisijos dokumentais, susijusiems su privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylomis. Teismas nepagrįstai rėmėsi Žalioja knyga, Balioja knyga, taip pažeiddamas [CPK 3 straipsnio](#) 1 dalį, nepagrįstai nukrypdamas nuo bendro bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principo. Žalioji knyga, Balioji knyga nėra privalomi Europos Sąjungos teisės aktai tačiau teismas neregamentavo, kodėl byloje reikėjo taikyti konsultacinio pobūdžio Europos Sąjungos dokumentus, nukrypstant nuo [CPK](#), kurį nacionalinis teismas turi taikyti sprendžiamas civilinio proceso klausimus, iškaitant bylinėjimosi išlaidų paskirstymą ([CPK 1 straipsnio](#) 1 dalis), bei kitų teisės šalių.
- 152.6. [CPK 93 straipsnio](#) nuostatos neįtvirtina šimčių, jog tam tikro pobūdžio bylose turėtų būti taikomos kokios nors šimtinės bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės. Civilinėse bylose, nepriklausomai nuo jų kategorijos, bylinėjimosi išlaidas paskirstomos vadovaujantis bendrojo principu „pralaimėjusysis moka“. Tai, kad privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylose paskirstomos bylinėjimosi išlaidos neturėtų būti mažinamos, pagrindžia ir 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo, nors jos nuostatos ataišne tvarka ir netaikytinos šiai civilinei bylai (22 straipsnio 1 dalis). Ši direktyva neapima valstybių narių nukurti nuo bendrojo „pralaimėjusysis moka“ principo, ii buvo perkelta į nacionalinę teisę priėmus Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymą Nr. VIII-1099 pakeičimo įstatymą, tačiau jame ir kituose aktuose nėra nuostatų, kurios šimtinai būtų susijusios su bylinėjimosi išlaidų paskirstymu privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo byloje.
- 152.7. Atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo sumažinimo ydingumą pagrindžia ir kitų Europos Sąjungos šalių praktika privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo byloje. Kitų Europos Sąjungos šalių teismų praktikoje, atsižvelgiant į galimą privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylų sudėtingumą ir galimas dideles išlaidas, iškovo turi ne tik atlyginti visas atsakovo patirtas bylinėjimosi išlaidas ieškinio atmėtinio atveju, tačiau taip pat, kreipdamasis į teismą, turi užtikrinti, kad atsakovui bus atlygintos bylinėjimosi išlaidos pralaimėjimo atveju.
153. Trečioji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ kasacinio skundo prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimo dalį, kuria iš jų atsakovui Tarptautiniam oro uostui „Ryga“ ir atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ buvo priteista iš viso 149 933,50? Eur pirmosios instancijos teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, ir šią bylos dalį Lietuvos apeliaciniam teismui grąžinti nagrinėti iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 153.1. Apeliacinės instancijos teismas šalių pateiktą apeliacinį skundą atmėtė nenurodęs motyvų ([CPK 331 straipsnio](#) 4 dalis), tokio būdu teismas pažeidė teisę būti išklaustytis ir realiai įgyvendinti teisę į teisminę gynybą ([CPK](#) 5, 301 straipsniai) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-164-687/2020](#)). Apeliacinis teismas nėra atleistas nuo pareigos išsėstyti motyvus nagrinėjant apeliacinis skundus, kurie buvo pateikti vien tik [CPK 93 straipsnio](#) taikymo pagrindais. Motyvų išsėstymas taikant [CPK 93 straipsnį](#) yra esminė teisė į realią teisminę gynybą įgyvendinimo prielaida. Kai apeliacinės instancijos teismas atmėt [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies pagrindą pateiktą apeliacinį skundą, motyvų išsėstymas turi dar didesnę reikšmę, nes [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymas be proceso bylos šalies elgesio ir bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežasčių įvertinimo yra neįmanomas. Tačiau apeliacinės instancijos teismas dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo nepasiskė. Šios aplinkybės pagrindžia absoliutų teismo sprendimo dalies dėl išlaidų priteisimo iš šalių negaliojimo pagrindą.
- 153.2. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo praktikos. Didžioji pirmosios instancijos teisme patirtų atsakovo bylinėjimosi išlaidų dalis buvo patirta dėl netinkamo ir nesąžiningo atsakovo procesinio elgesio, tačiau teismas šios aplinkybės [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo aspektu apskritai netyrė ir nevertino. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra nurodęs, jog [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalimi įstatymų leidėjas siekė užtikrinti kelių šalių gauti atlyginimą jų bylinėjimosi išlaidų, kurios atsirado arba padidėjo dėl šalių nesąžiningo naudojimosi procesinėmis teisėmis ir netinkamo [CPK](#) 42 straipsnio 5 dalyje įtvirtintų

pareigų įgyvendinimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-83-1075/2020](#)). [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalis eliminuoja galimybę taikyti bendrąją [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalies taisyklę ir bylinėjimosi išlaidas atlyginti šaliai, kuri veikė nesąžiningai ar kurios procesiniuose dokumentuose išdėstyti argumentai buvo atmesti kaip nepagrįsti. Apeliacinis teismas netaikė [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies, nors atsakovai pirmosios instancijos teisme teikė nepagrįstus, tapatus arba savo esme itin panašius prašymus bei atskiruosius skundus dėl jau išspręstų klausimų. Taigi patys atsakovai, kiti byloje dalyvaujantys asmenys dėl tokio procesinio atsakovo elgesio patyrė reikšmingas bylinėjimosi išlaidas.

154. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ pareiškiniu dėl prisidėjimo prie Tarptautinio oro uosto „Ryga“ kasacinio skundo prašo tenkinti šį kasacinį skundą, tenkinti jo pateiktą kasacinį skundą. Pareiškime nurodomi šie pagrindiniai argumentai:

154.1. Sutinkama su kasacinio skundo argumentais, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nukrypo nuo [CPK 93 straipsnio](#) 1, 2 dalių aiškinimo ir taikymo praktikos. [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintas pagrindinis bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principas, pagal kurį bylinėjimosi išlaidos turi būti atlyginamos bylą laimėjusiai šaliai. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nusprendė net 2/3 sumažinti Rygos tarptautinio oro uosto ir „Air Baltic Corporation A/S“ priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą iš ieškovės ir trečiųjų asmenų. Tokiu būdu ieškovė ir tretieji asmenys išvengė rizikos prisiėmimo dėl visiškai nepagrįstų ieškinų pateikimo.

154.2. Sutinkama su kasacinio skundo argumentais, kad apeliacinės instancijos teismas, net 2/3 sumažindamas Rygos tarptautinio oro uosto ir atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą iš ieškovės ir trečiųjų asmenų, nepagrįstai vadovavosi konsultacinio pobūdžio Europos Komisijos dokumentais. Nacionaliniai teisės aktai ntvirtina jokių šimčių sprendžiamų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo tų atvejų, jeigu atitinkama byla yra susijusi su privačiu konkurencijos teisės įgyvendinimu, todėl bylos pobūdis negali būti pagrindas nukrypti nuo bendrų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo taisyklių, nustatytų [CPK 93 straipsnio](#) 1, 2 dalyse. Todėl teismas, nukrypdamas nuo bendrų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo taisyklių, nustatytų [CPK 93 straipsnio](#) 1, 2 dalyse, pažeidė [CPK 3 straipsnio](#) 1 dalį.

154.3. Sutinkama su kasacinio skundo argumentais, kad patirtos bylinėjimosi išlaidos turi būti priteistos solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų. Atsakovo pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose patirtas bylinėjimosi išlaidas lėmė ieškovės ir trečiųjų asmenų bendri veiksmai jiems pareikšiant sudubliuotus reikalavimus atsakovams, veikiant bendrai bylos nagrinėjimo metu. Bylinėjimosi išlaidų nebūtų buvę patirta, jei ieškovė ir tretieji asmenys nebūtų pareikšę nepagrįstų reikalavimų ir nebūtų jų palaikę nagrinėjant bylą. Todėl byloje atsakovo patirtos bylinėjimosi išlaidos savo esme yra patirta žala, kurią sukėlė nepagrįstų tiek BAB „flyLAL – Lithuanian Airlines“, tiek akcininkių reikalavimų atsakovams Rygos tarptautinio oro uosto ir „Air Baltic Corporation A/S“ pareikšimas. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ sutinka, kad atsisvežantį į tai, jog civilinio proceso taisyklės tokio sudėtingo klausimo dėl solidaras bylinėjimosi išlaidų priteisimo tiesiogiai nereguliuoja, t. y. kai nepagrįstus, dubliuojamus reikalavimus byloje pareiškia ne tik ieškovė, bet ir ieškovės akcininkai (tretieji asmenys), yra reikalinga suformuoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką šio klausimu, kad tokiu atveju būtų sprendžiamas subsidiarai taikant [CK](#) nuostatas ([CK 6.279 straipsnio](#) 1 dalis, 6.6 straipsnio 3 dalis). Taigi Rygos tarptautinio oro uosto ir „Air Baltic Corporation A/S“ patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas turėtų būti priteistas solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų.

155. Atsakovas Rygos tarptautinio oro uosto pareiškiniu dėl prisidėjimo prie atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kasacinio skundo prašo tenkinti atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kasacinį skundą, jo pateiktą kasacinį skundą. Pareiškime nurodomi šie pagrindiniai argumentai:

155.1. Kasaciniame skunde pagrįstai nurodoma, jog bylinėjimosi išlaidų atlyginimas turėtų būti priteistas solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų, o Lietuvos apeliacinis teismas šio sudėtingo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimo neišsprendė. Ieškovės ir trečiųjų asmenų pareikštų reikalavimų pobūdis bei procesinis elgesys bylos nagrinėjimo metu pagrindžia, jog ieškovė ir tretieji asmenys šioje byloje veikė bendrai, suderintai: jie iš atsakovo siekė prisiteisti iš esmės jų pačių nuostolių atlyginimą, byloje dirbtinai sudubliuotus atsakovams pareikštus reikalavimus ir tokiu būdu padidinant byloje atsakovams pareikštų reikalavimų bendrą sumą; jie nepriestaro ir (ar) palaikė vien kitą byloje pareikštus reikalavimus, procesinio pobūdžio prašymus, t. y. veikė bendrai ir suderintai prieš atsakovus. [CPK](#) nuostatos nereguliuoja tokio sudėtingo bylinėjimosi išlaidų atlyginimo atvejo, kad byloje sudubliuotus reikalavimus yra pareiškė tiek ieškovė, tiek ieškovės akcininkai esantys tretieji asmenys. Todėl, remiantis [CPK 3 straipsnio](#) 7 dalimi, bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo iš byloje bendrai veikusių ieškovės ir jo akcininkių – trečiųjų asmenų – klausimas turėtų būti sprendžiamas subsidiarai taikant [CK](#) nuostatas dėl nuostolių atlyginimo ([CK 6.6 straipsnio](#) 3 dalis, 6.279 straipsnio 1 dalis), pagal kurias bendrai veikę ir padarę žalos asmenys nukentėjusiam asmeniui atsako solidariai.

155.2. Sutinka su kasacinio skundo teiginiais, kad Lietuvos apeliacinis teismas, nusprenddamas 2/3 dalimis sumažinti iš ieškovės ir trečiųjų asmenų priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, netinkamai taikė [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalį. Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas paskirstomas pagal tai, ar buvo tenkinti arba atmesti ieškinio reikalavimai ir kokia apimtimi ieškinio reikalavimai buvo tenkinti arba atmesti ([CPK 93 straipsnio](#) 1, 2 dalys). Sumažindamas bylinėjimosi išlaidų dydį teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, nustatancios, jog procesą laimėjusiai šaliai pagal [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalį pralaimėjusioji šalis turi kompensuoti civilinių teisių gynybai išleistas lėšas – patirtas bylinėjimosi išlaidas.

155.3. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai nemotyavo sprendimo dalis dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo sumažinimo, kaip to reikalaujama pagal [CPK](#) 263, 270, 331 straipsnius.

155.4. Apeliacinės instancijos teismas, sumažindamas priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, nepagrįstai rėmėsi Europos Komisijos dokumentais, kurie laikytini darbiniais, konsultaciniais Europos Komisijos dokumentais. Tokiu būdu teismas pažeidė [CPK 3 straipsnio](#) 1 dalį. Be to, nei po ginčui aktualaus laikotarpio pritaikant Europos Sąjungos reglamentavimą, nei [CPK](#) nėra nustatyta išskirtinio bylinėjimosi išlaidų atlyginimo privataus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylose. Taigi Europos Sąjungos reglamentavime, [CPK](#) nebuvo priimti Europos Komisijos Zaltioje kinygoje ir Baltioje kinygoje pateikti vertinimai ar siūlymai, kuriuos nepagrįstai rėmėsi teismas.

156. Ieškovė pareiškiniu prie prisidėjimo prie AB „Vertas Management“ ir UAB „VA Reals“ kasacinio skundo prašo kasacinio teismo nuožūna spręsti dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimo dalies, kuria dėl šių šalių buvo išspręstas pirmosios instancijos teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas, panaikinimo ir šios bylos dalies grąžinimo Lietuvos apeliaciniame teisme už nagrinėti iš naujo. Pareiškime nurodomi šie pagrindiniai argumentai:

156.1. Nei kasacinį skundą pateikusių šalių, nei ieškovės apeliacinių skundų dėl netinkamo [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo apeliacinės instancijos teismas nenagrinėjo, todėl teismas visiškai netyrė ir neįvertino aiškiai nesąžiningo atsakovo elgesio, kuris sudarė savarankišką pagrindą bylinėjimosi išlaidų atlyginimo atsakovams nepriteisti ([CPK 93 straipsnio](#) 4 dalis).

156.2. Kasaciniame skunde pagrįstai nurodoma, jog apeliacinės instancijos teismas nėra atleistas nuo pareigos išdėstyti (bent jau sutrumpintus) motyvus nagrinėjant į apeliacinio proceso ribas patenkančią klausimą dėl netinkamo [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo pirmosios instancijos teisme. Kasacinį skundą pateikusioms šalims ir ieškovė pateiktus apeliacinių skundų dėl netinkamo [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo pirmosios instancijos teisme ir įrodinėjant, kad atsakovo bylinėjimosi išlaidos susidarė dėl nesąžiningo pačių atsakovo procesinių veiksmų, apeliacinės instancijos teismas turėjo pareigą išnagrinėti šį į apeliacinio proceso ribas patenkančią klausimą ir išdėstyti motyvus dėl atsakovo procesinio elgesio pirmosios instancijos teisme vertinimo bei šios apeliacinių skundų dalies tenkinimo arba netenkinimo ([CPK 331 straipsnio](#) 4 dalis). Apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo sprendimą, taikė [CPK 93 straipsnio](#) 5 dalį, tačiau tai neeliminuoja teismo pareigos motyvuoti procesinį teismo sprendimą dėl [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo. Tokiu būdu teismas pažeidė šalių teisę būti išklausytoms, realiai įgyvendinti teisę į teisminę gynybą ([CPK 5, 301 straipsniai](#)), o visiškai motyvų nebuvimas sudaro savarankišką šios sprendimo dalies panaikinimo pagrindą.

156.3. Kasaciniame skunde pagrįstai nurodoma, jog apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo suformuotos [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo praktikos. [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo aspektu kasaciniame skunde pagrįstai akcentuojami apeliacinės instancijos teismo visiškai neįvertinti atsakovo procesiniai veiksmai, kai atsakovai pirmosios instancijos teisme teikė nepagrįstus, tapatus arba savo esme itin panašius prašymus bei atskiruosius skundus dėl jau išspręstų klausimų ir dėl šių veiksnių šalys patyrė reikšmingas bylinėjimosi išlaidas. Todėl, teismui [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalies taikymo aspektu netyrus ir nevertinus atsakovo procesinių veiksmų pirmosios instancijos teisme ([CPK 185 straipsnio](#)), teismo sprendimo dalis dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo negali būti laikoma teisėta ir pagrįsta.

157. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ atsiliepiu į ieškovės kasacinį skundą prašo įpareigoti ieškovę sumokėti užstatą galimų bylinėjimosi išlaidų atlyginimui užtikrinti, o jo nesumokėjus – palikti ieškovės kasacinį skundą nenagrinėtą; atmesti kasacinį skundą kaip nepagrįstą, Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimą, kuriuo buvo visiškai atmesti ieškovės reikalavimai, palikti nepakeistą bei priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepiams į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:

157.1. Apeliacinės instancijos teismas teisėtai ir pagrįstai taikė proceso teisės normas bei nepažeidė ieškovės teisės būti išklausytai (Konvencijos 6 straipsnis). Teismas, pridėdamas FNNT išvadą, kuri buvo pateikta į bylą 2014 m. vasario 5 d. Tarptautinio oro uosto „Ryga“ prašymu dėl įrodymų pridėjimo ir kurią Vilniaus apygardos teismas 2014 m. vasario 7 d. teismo posėdžio metu protokoline nutartimi nepagrįstai atsisakė pridėti, savo iniciatyva nerinko įrodymų ir neperžengė apeliacinio proceso ribų. Į [CPK 179 straipsnio](#) 2 dalies taikymą apimtį nepatenka atvejai, kai teismas sprendžia klausimą dėl įrodymų, pateiktų pačių šalių, o ne savo iniciatyva surinktų paties teismo, pridėjimo.

157.2. Apeliacinės instancijos teismas nepažeidė ieškovės teisės būti išklausytai, nesutikdamas pratęsti ieškovės prašyto procesinio termino dvejiems metams, kad ieškovė galėtų pateikti paaiškinimus dėl savo pačios pateiktos informacijos, (*duomenys neskelbtini*). Teismas, laikydamasis šalių lygiateisiškumo, dispozityvumo, rūgimosti ([CPK 6, 12, 13 straipsniai](#)), teisės būti išklausytam principų (Konvencijos 6 straipsnis), visoms byloje dalyvaujančioms šalims taikė tokias pačias procesinius terminus dėl paaiškinimų pateikimo, įskaitant dėl nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą.

157.3. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai kvalifikavo ieškovės nurodytus tariamą neteisėtus atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Tarptautinio oro uosto „Ryga“ veiksmus, kurių pagrindu kildino tariamą žalą. „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto nebuvo sudarę draudžiamo susitarimo, prieštaraujantį SESV 101 straipsniui (Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis). Ieškovė kasacinio proceso metu kelia faktą, o ne teisės klausimus, nes pati ieškovė, argumentuodama poreikį skundžiamą sprendimą peržiūrėti kasacine tvarka, nurodo, kad teismas tariamai apskritai neįtyrė ir neįvertino visų faktinių aplinkybių dėl įrodinėjamo draudžiamo atsakovo susitarimo.

157.4. Ieškovė kasacinio proceso metu kelia faktą, o ne teisės klausimus ir dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo, į pirmą kartą būtent kasaciniame skunde iškėlė naujus argumentus dėl SSNIP testo taikymo apibrėžiant atitinkamą rinką, o tai lūžia ieškovės nesąžiningą procesinį elgesį. Apeliacinės instancijos teismas, tinkamai taikydamas atitinkamos rinkos apibrėžti taikytinus teisės aktus, praktiką bei kitus byloje esančius įrodymus, pagrįstai apibrėžė atitinkamą rinką. Priešingai nei teigia ieškovė, SSNIP testas nėra vienintelis ir juo labiau svarbiausias kriterijus, taikytinas vertinant paklausos pakėičiamumą atitinkamai rinkai apibrėžti. Todėl nėra pagrindo sutikti, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai vertino atitinkamų skrydžių iš Vilniaus ir Kauno oro uostų ir į juos pakėičiamumą. Ieškovė turėjo įrodyti savo teiginį, tačiau ji neįvykdė savo pareigos įrodyti skrydžių iš Vilniaus ir Kauno oro uostų ir į juos tariamą nepakėičiamumą ([CPK 178 straipsnis](#)).

157.5. Ieškovė nekėlė teisės aiškinimo, taikymo klausimų dėl dominuojančios padėties apibrėžimo. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai taikė dominuojančios padėties nustatymą reglamentuojančias teisės normas, t. y. Konkurencijos tarybos 2000 m. gegužės 17 d. nutarimą Nr. 52 „Dėl konkurencijos tarybos paaiškinimų dėl dominuojančios padėties nustatymo“, Europos Komisijos komunikatą Komisijos įgyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 straipsnį dominuojančių įmonių piktnaudžiaujamam antikonkurenciniam elgesiui gaires (2009/C 45/02), ESTT formuojamą praktiką. Ieškovės argumentas, kad dominavimas atitinkamoje rinkoje turėtų būti nustatytas atsižvelgiant tik į rinkos dalį atitinkamoje rinkoje, nėra pagrįstas teisės aktų reikalavimais, teismų praktika. Dominavimo prezumpcija yra nugrįžtama, o dominavimo nustatymas negali būti supaprastintas tik iki atitinkamos rinkos dalies nustatymo. Todėl turi būti įvertintos visos reikšmingos aplinkybės, pavyzdžiui, įėjimo į rinkas barjerai, kiti konkurentų padėties, rinkos dalis ir paties įėjimo į rinką dinamika, atsvariojimo priekšų galy.

157.6. Ieškovė nekėlė teisės aiškinimo ir taikymo klausimų dėl piktnaudžiaujamo dominuojančia padėtimi. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nemustatė piktnaudžiaujamo dominuojančia padėtimi ir nenukrypo nuo ESTT formuojamos praktikos dėl galimybės dominuoti vienoje rinkoje ir piktnaudžiaujamo dominuojančia padėtimi kaimyninėje rinkoje. Teismas rėmėsi pagrįstais duomenimis vertindamas „Air Baltic Corporation A/S“ sąnaudas pagal AKZ byloje suformuluotus principus. Kitos prečiasys lėmė ieškovės rinkos dalies mažėjimą, skrydžių nutraukimą ar pasitraukimą iš rinkos, kai ji pati nusprendė pasitraukti iš rinkos. Kaip pagrįstai konstatavo apeliacinės instancijos teismas, įrodymų visuma lūžia, kad ieškovė palaipsniui pati nesiekė konkuruoti rinkoje – tiek su šios bylos atsakovu, tiek su kitais šios rinkos dalyviais, vykdydama skrydžius tomis pačiomis kryptimis kaip ir ieškovė.

158. Atsakovas Rygos tarptautinio oro uosto atsiliepiu į ieškovės kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimo dalį, kuria buvo nuspręsta atmesti visus ieškovės ieškinio reikalavimus, palikti nepakeistą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepiams į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:

158.1. Kasacinio skundo teiginiai, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė proceso teisės normas, pažeidė ieškovės teisę būti išklausytai, yra nepagrįsti. Teismas savo iniciatyva nerinko byloje įrodymų [CPK 179 straipsnio](#) 2 dalies prasme, neperžengė bylos nagrinėjimo ribų ([CPK 320 straipsnio](#) 2 dalis). FNNT išvada buvo pateikta civilinės bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu kartu su Rygos tarptautinio oro uosto 2014 m. vasario 5 d. prašymu pridėti įrodymus. FNNT išvada atsakovai rėmėsi apeliacinio skundoose, o šioje išvadoje konstatuotomis aplinkybėmis vadovavosi ir pirmosios instancijos teismas 2016 m. sausio 27 d. sprendime. Visus kitus ikiteisminio tyrimo medžiagos dokumentus bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme metu į bylą pateikė ir pačios bylos šalys.

158.2. Ieškovė kasaciniame skunde pateikia ydingą [CPK 179 straipsnio](#) 2 dalies interpretavimą, jog ši teisės norma turėtų būti aiškinama kaip įpareigojanti teismą savo iniciatyva rinkti tik vienai bylos šaliai palankius įrodymus. Toks ieškovės siūlomas aiškinimas yra nepagrįstas, prieštaraujantis fundamentaliems proceso šalių lygiateisiškumo, rūgimosti, teismo nepriklausomumo ir nešališkumo principams ([CPK 12, 17, 21 straipsniai](#)).

158.3. Kasacinio skundo teiginiai dėl tariamo civilinio proceso rūgimosti, dispozityvumo principų, šalių lygiateisiškumo principo, ieškovės teisės būti išklausytai pažeidimo yra nepagrįsti. Apeliacinės instancijos teismas ieškovėi, atsakovams ir kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims sudarė lygiavertes galimybes įgyvendinti įrodinėjimo pareigą su prie civilinės bylos medžiagos pridėta FNNT išvada bei kėletą kartų atidėjo civilinės bylos nagrinėjimą. Be to, ieškovės teiginiai, jog jau suteiktas terminas pasisakyti dėl FNNT išvados neva negali būti laikomas protiniu ir pakankamu, kad jos teisė būtų išklausytai būtų įgyvendinta, yra nepagrįsti. Ieškovė kasaciniame skunde nutylė, jog jos padėtis dėl galimybės susipažinti su FNNT išvada ikiteisminio tyrimo medžiaga faktiškai buvo daug geresnė, lyginant su atsakovo padėtimi: ji turėjo daugiau nei trejus metus susipažinti su FNNT išvada, ikiteisminio tyrimo medžiaga ir teikti byloje dokumentus iš ikiteisminio tyrimo medžiagos.

158.4. Kasacinio skundo teiginiai, jog Lietuvos apeliacinis teismas neišnagrinėjo ieškovės reikalavimų, susijusių su kalininiais dėl tariamo konkurencijos teisės draudžiamo susitarimo sudarymo, pažeidė [CPK 265 straipsnio](#) 1, 2 dalis, 331 straipsnio 4 dalį, yra nepagrįsti. Ieškovė pateiktai kasacinio skundo kėla ne teisės, o fakto klausimus, į šiekia, kad kasacinis teismas iš naujo nustatytų faktines aplinkybes, susijusias su ieškovės reikalavimais dėl tariamo konkurencijos teisės draudžiamo susitarimo sudarymo, nors šias faktines aplinkybes byloje jau nustatė teismas, konstatuodamas, jog ieškovės kaltinimai yra nepagrįsti. Atsakovo teiginį, vadovaujantis ESTT pateiktas šias bylas aktualias išaškinimas, ieškovės reikalavimai dėl tariamo konkurencijos teisės draudžiamo susitarimo sudarymo negalioja būti nagrinėti Lietuvos teismuose, o tokius reikalavimus ieškovė turėjo reikšti Latvijos Respublikos teisme. Be to, bylos faktinės aplinkybės, surinkti įrodymai ir jų visuma pagrindžia, kad atsakovai nesudarė ieškovės nurodomo konkurencijos teisės draudžiamo susitarimo.

158.5. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai taikė atitinkamos rinkos apibrėžimą. Ieškovė teiginiais dėl netinkamo SESV 102 straipsnio, Konkurencijos įstatymo 3, 7 straipsnių taikymo kėla faktą klausimus, t. y. siekia, jog būtų iš naujo nustatomos aplinkybės, susijusios su atitinkamos rinkos apibrėžimu, dominuojančios ar nedominuojančios padėties nustatymu bei piktnaudžiaujamo tariama dominuojančia padėtimi. Lietuvos apeliacinis teismas tinkamai taikė atitinkamos rinkos apibrėžimą reglamentuojančias teisės normas bei padarė pagrįstą išvadą, jog skrydžiai iš Vilniaus ir Kauno oro uostų ir į juos ginčo maršrutais yra pakėičiami.

158.6. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ neatliko piktnaudžiaujamo dominuojančia padėtimi, taikant grubuoniškas kainas, veiksmų, kuriuos draudžia SESV 102 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis. Konkurencijos taryba 2015 m. spalio 15 d. išvadoje pažymėjo, kad tarp atsakovo nebuvo sudarytas konkurencijos teisės draudžiamas susitarimas, o ieškovės atsakovams inkrimuotas susitarimas būtų ne kas kita kaip susitarimas tarp paslaugos tiekėjo ir paslaugos gavėjo dėl paslaugos kainos, kuris vertinamas kaip normali verslo praktika ir nėra draudžiamas konkurencijos teisės. Taigi atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ nuolaidas Rygos oro uoste taikius privalomojo norminio teisės akto pagrindu, tarp atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir Tarptautinio oro uosto „Ryga“ objektyviai negalėjo būti sudarytas konkurencijos teisės draudžiamas susitarimas. Pirmosios instancijos teismas konstatavo netiesiogiai faktines aplinkybes, tačiau tinkamai jų neįvertino, ignoravo Konkurencijos tarybos 2015 m. spalio 5 d. išvadą ir padarė nepagrįstas išvadas dėl tariamo konkurencijos teisės draudžiamo susitarimo sudarymo.

160.9. Kasaciniuose skunduose neatsižvelgiama į tai, kad, remiantis Konstitucijos 30 straipsniu, CPK 5 straipsniu, asmenys turi istatymo garantuojama teisę kreiptis į teismą teisminės gynybos, kuri

negali būti ribojama. Samprotavimai, kad ieškovė privalo turėti finansinius pajėgumus atlyginti neprognozuotino dydžio atsakovo bylinėjimosi išlaidas ieškino netenkimo atveju, prieštarauja Konstitucijos 30 straipsniui, **CPK 5 straipsniui**. Galimybė pateikti ieškinį negali priklausyti nuo atsakovo finansinės galios ar nuo ieškovės disponuojamų lėšų ir turto.

- 160.10. Kasacinuose skunduose, viena vertus, pažymima, jog **CPK 3 straipsnis** draudžia sprendimų pateikti papildomą motyvą, pagrįstą žaliąja ir Baltija kryptimis kita vertus, šalys savo argumentus grindžia į **CPK 3 straipsnio** apimtį nepatenkančia Vokietijos teismų praktika, kuri yra fakto klausimas, dėl kurio šalys nesirungė teismuose, tačiau į kurią neva būtina atsižvelgti nagrinėjant bylą kasaciniame teisme. Tokiu būdu pažeidžiamas draudimas teikti ir neigti.

161. Tretieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ atsiliepiami į atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto ir „Air Baltic Corporation A/S“ kasacinius skundus prašo atmeti kasacinius skundus. Atsiliepinas į kasacinius skundus grindžiamas šiais argumentais:

- 161.1. Atsakovai nepagrįstai teigia, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė **CPK 93 straipsnio** 1 ir 2 dalyse nurodytas proceso teisės normas. Bendro pobūdžio bylinėjimosi išlaidų paskirstymo reglamentuojančios normos (**CPK 93 straipsnio** 1, 2 dalsys) negali būti vertinamos izoliuotai nuo viso **CPK 93 straipsnio** turinio. **CPK 93 straipsnio** 4 dalis aiškiai nustato, kad teismas gali nukrypti nuo **CPK 93 straipsnio** 1–3 dalyse nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į bylos šalių procesinio elgesio tinkamumą ir įvertindamas bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastis. Remiantis atsakovo siūlomai izoliuoti **CPK 93 straipsnio** 1 ir 2 dalių normų aiškinimu bei taikymu, teismui būtų užkertama galimybė pasinaudoti įstatyme suteikta išimtinė teise sumažinti priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Tenkinus atsakovo pateiktus skundus būtų sudaryta nepagrįstai teismo diskreciją varžanti situacija, kai bylinėjimosi išlaidos apskritai negalėtų būti mažinamos pagal **CPK 93 straipsnio** 4 dalį.

- 161.2. Apeliacinės instancijos teismas pasinaudojo įstatyme teismui suteikta išimtinė teise sumažinti priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, tačiau atsakovams priteistas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas privalo būti sumažintas dar didesne apimtimi. Trečiųjų asmenų nuomone, apeliacinės instancijos teismas nevertino sąmoningais atsakovo veiksmams padidintų bylinėjimosi išlaidų. **CPK 93 straipsnio** 4 dalies taikymo klausimas teismo nebūvo išnagrinėtas pakankama apimtimi ir trečiųjų asmenų **CPK 93 straipsnio** 4 dalies pagrindu pateiktas apeliacinis skundas atmetas apeliacinės instancijos teismui nenurodžius motyvų.

- 161.3. Trečiųjų asmenų reikalavimų atmetimas savaime nevaržo apeliacinės instancijos teismo teisės sumažinti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsakovams pagal **CPK 93 straipsnio** 4 dalį. Byloje dalyvaujančių asmenų teiktų ir atmetų reikalavimų dalis yra tik vienas iš kriterijų, sprendžiant bylinėjimosi išlaidų paskirstymą (**CPK 93 straipsnio** 1, 2 dalsys). Paskirstant bylinėjimosi išlaidas taip pat turi būti įvertinamas byloje dalyvaujančių asmenų procesinio elgesio tinkamumas ir bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastys (**CPK 93 straipsnio** 4 dalis). Tai patvirtina kasacinio teismo praktikoje suformuluota **CPK 93 straipsnio** 4 dalies taikymo taisyklė, kad net ir bylą laimėjusi šalis gali netekti teisės į visų ar dalies patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, jeigu procesinis bylą laimėjusios šalies elgesys buvo nesąžiningas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020). Atsakovai savo veiksmams padidino savo, trečiųjų asmenų, ieškoves bylinėjimosi išlaidas veikdamas netinkamai ir nesąžiningai. Bylinėjimosi išlaidos, kurios buvo nebūtinės, perteklinės, turėtos dėl nepagrįstų veiksmų, nėra atlyginamos. Netinkamas ir nesąžiningas atsakovo procesinis elgesys (pakartotinis išnagrinėjimas ir atmetimų prašymų reikšimas, procesinių teisių įgyvendinimas ne laiku ir kt.), nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, buvo akivaizdus ir nepateisinamas. Tokiu būdu atsakovai, savo iniciatyva didindami bylinėjimosi išlaidas, prisidėmė riziką, kad jų pačių nesąžiningų, nepagrįstų veiksmų pagrindu patirtos išlaidos nebus atlygintos.

- 161.4. Išlaidos už advokato teisinės paslaugos privalo būti mažinamos, viršijus maksimalias užmokesčio dydį, nurodytą Rekomendacijoje (**CPK 98 straipsnio** 2 dalis). 2015 m. kovo 20 d. pasikeitus Rekomendacijų redakcijai, neliko teismo pagrindo atsakyti išdėstyti išlaidų, viršijančių maksimalų advokato užmokesį, dydį. Taigi atsakymams mažinti išlaidas, viršijančias maksimalius dydžius, yra neteisėtas pagal **CPK 98 straipsnio** 2 dalį.

- 161.5. Atsakovų nurodomos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys buvo priimtos byloje, kuriose buvo neaktualūs **CPK 93 straipsnio** 4 dalies taikymas, pavyzdžiui, civilinėje byloje Nr. e3K-3-321-313/2017 **CPK 93 straipsnis** buvo aiškinamas ir taikomas sprendžiant išlaidų susijusių su nutarties, kuria nustatytos laikinosios apsaugos priemonės, vykdymu, atlyginimo klausimų, civilinėje byloje Nr. e3K-3-7-701/2018 teismas teigė, kad, nepateikus kasacinio skundo dėl **CPK 93 straipsnio** 4 dalies taikymo, šios normos taikymas ir aiškinimo klausimas kasacinis teismas neregistravo. Be to, nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-7-701/2018 patvirtina trečiųjų asmenų poziciją, kad apeliacinės instancijos teismas galėjo ir teisėtai sumažinti atsakovams priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Lietuvos teismų praktikoje yra aprašta mažinti bylinėjimosi išlaidas, egzistuojant **CPK 93 straipsnio** 4 dalies ir (ar) 98 straipsnio 2 dalies taikymo pagrindams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020).

- 161.6. Apeliacinės instancijos teismas laikėsi **CPK 3 straipsnio** 1 dalyje nustatytos pareigos vadovautis Lietuvos Respublikos įstatymais bei kitais teisės aktais. Teismas pasinaudojo įstatyme nustatyta teise mažinti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsižvelgiant į byloje dalyvaujančių asmenų procesinį elgesį. **CPK** nedraudžia vadovautis Europos Komisijos rekomendaciniu pobūdžio dokumentais, kad papildomai būtų pagrįsta teismo sprendimas sumažinti atsakovams priteistą bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Teismo sprendime šie dokumentai buvo panaudoti kaip antriniai teisės šaltiniai, papildantys ir paaiškinantys **CPK 93 straipsnio** taikymą konkrečioje byloje. Minėti Europos Komisijos dokumentai nėra privalomi taikytini, neturi privalomosios teisės galios, tačiau yra laikytini vadovaujamosiomis minkštosios teisės (angl. soft law) šaltiniais, kurių taikymo neribojia **CPK** 3 straipsnio 1 dalis ar 93 straipsnio 1 ir 2 dalsys. Tokiais šaltiniais remiasi ir kasacinis teismas.

- 161.7. Pozicija, kad atsakovo patirtos bylinėjimosi išlaidos laikytinos žala ir kad jų atlyginimas turėjo būti priteistas solidariai iš trečiųjų asmenų ir BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“, yra nepagrįsta. Priteisdamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, teismas remiasi **CPK** normomis, o žalos institutas yra nesujungęs su bylinėjimosi išlaidų atlyginimu. Kasacinis teismas yra konstatavęs, kad bylinėjimosi išlaidas reglamentuoja civilinio proceso, t. y. viešosios teisės, normos, todėl bylinėjimosi išlaidos yra atlyginamos išimtinai remiantis **CPK** nustatytomis taisyklėmis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra atskyręs bylinėjimosi išlaidas nuo materialiąją nuostolį, kurie atsiranda dėl neteisėtų kito asmens veiksmų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-174-701/2016). Be to, **CK 6,249 straipsnis** netraukia bylinėjimosi išlaidų į žalos ir nuostolių sąvoką. Svarbu ir tai, kad atsakovai bylinėjimosi išlaidų nelaikė žala, nes nereikšė savarankiško reikalavimo dėl žalos atlyginimo, be to, tretieji asmenys neatliko neteisėtų veiksmų, nepiktinaudžė savo bylinėjimosi išlaidų, todėl civilinė atsakomybė negali būti taikoma. Teismas taip pat nenustatė trečiųjų asmenų piktnaudžiavimo fakto, jo egzistavimo nesvarstė, o atsakovai reikalavimų dėl piktnaudžiavimo byloje nereikšė. Šalys savo valia yra sudarę teisinių paslaugų teikimo sutartis, kuriose, be kita ko, sutarta dėl teisiųjų paslaugų teikimo įkainių ir apmokejimo, todėl skirtingas tarp šalių sutartų išlaidų advokatams ir **CPK 98 straipsnio** 2 dalyje priteistų sumų negali būti laikomas žala.

- 161.8. Teisės aktai, suformuoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika nenustato galimybių reikalauti bylinėjimosi išlaidas atlyginti solidariai. Išimtinai bylinėjimosi išlaidų priteisimą reglamentuoja **CPK** neleidžia taikyti solidarų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. **CPK** normos yra viešosios teisės normos, sprendžiant bylinėjimosi išlaidų priteisimo klausimus, privaloma vadovautis viešajai teisei būdingu principu, kad draudžiama viskas, kas nėra tiesiogiai leidžiama. **CPK** nereguliuojama solidarūs bylinėjimosi išlaidų atlyginimo atveju, todėl apeliacinės instancijos teismas negalėjo tretiesiems asmenims ir BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ taikyti solidarų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Toks vertinimas atitinka ir kasacinio teismo pateiktus išaiškinimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-376/2013; 2015 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-352-701/2015).

- 161.9. Atsakovų teiginiai, kad tretieji asmenys ir BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“ veikė suderintai, yra klaidingi. Veikimas bendrai ir veiksmų derinimas yra fakto klausimas. Šių faktų atsakovai neprodirino nagrinėjant bylą, apeliacinės instancijos teismas nenustatė ir neturėjo pagrindo nustatyti bendrų ir (ar) suderintų veiksmų. Tretieji asmenys veikė išimtinai savo interesu naudai. Pateikdami kitus procesinius veiksmus, tretieji asmenys naudojo įstatyme suteiktą teisę į teisminę gynybą tam, kad būtų apgintos jų asmenų teisės ir interesai (**CPK 5 straipsnio** 1 dalis).

- 161.10. Atsakovų kasacinuose skunduose remiamasi naujais argumentais: kitų Europos Sąjungos šalių praktika privatus konkurencijos teisės įgyvendinimo byloje; žalos instituto taikymu, priteisiant bylinėjimosi išlaidų atlyginimą; **CK 6,279 straipsnio** 1 dalies, 6,6 straipsnio 3 dalies taikymu dėl solidarų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo. Šie argumentai nebūvo pateikti bylos nagrinėjimo metu. Minėtų argumentų nagrinėjimas tik kasaciniame teisme pažeidžia rūgimties principą (**CPK 12 straipsnis**), riboja trečiųjų asmenų teisę būti išklausytiems instancinė tvarka.

162. Atsakovs „Air Baltic Corporation A/S“ atsiliepiami į trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ kasacinį skundą prašo nutraukti civilinę bylą pagal šių asmenų kasacinį skundą; tuo atveju, jeigu teismas nuspręstų toliau nagrinėti civilinę bylą, prašo atmeti AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ kasacinį skundą bei priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepinas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:

- 162.1. Vadovaujantis **CPK 356 straipsnio** 6 dalimi, bylos nagrinėjimas kasaciniame teisme turėtų būti nutrauktas, nes egzistuoja **CPK 350 straipsnio** 2 dalyje nustatyti pagrindai atsakyti prisiimti kasacinį skundą. Kasacinis skundas neturėtų būti priimtas atsižvelgiant į tai, kad kasacinio skundo nepasirašė jį surašęs asmuo (**CPK 350 straipsnio** 2 dalies 4 punktas, 347 straipsnio 3 dalis). Kasaciniame skunde nurodyta, kad kasacinį skundą surašė ir teikia advokatas P. Docka, tačiau kasacinį skundą pateikė ir pasirašė advokatė E. Juozaitienė, kuri nesuradė kasacinio skundo.

- 162.2. Kasacinį skundą teikė asmenys prisiėmė visą su savo ieškiniu pareiškimu susijusią riziką ir neigiamas teisinės pasekmes, įskaitant pareigą atlyginti atsakovo bylinėjimosi išlaidas, patirtas dėl nesąžiningo ir netinkamo jų elgesio.

- 162.3. Kasacinį skundą pateikusių asmenų materialiniai reikalavimai – reikalavimas pripažinti neteisėtus veiksmus ir atlyginti žalą solidariai iš atsakovo – buvo atmeti jau pirmosios instancijos teismo, tačiau jie dėl materialiosios teisės reikalavimų ir ginčo esmės sprendimo neskundė apeliacine tvarka. Tokie veiksmai reikšia pripažinimą, kad jų reikalavimų pagrindu inicijuotas ir ilga trukmės teismo procesas, sukėlęs didžiulės išlaidas atsakovams, buvo pradėtas ir vykdytas kitais nei siekio apginti savo pažeistas teises ir sąžiningo proceso tikslais. Atsakovs „Air Baltic Corporation A/S“ laikėsi pozicijos, kad byla buvo naudojama kaip ieškovės ir jos akcinių priemonė apsiginti nuo galimų teisiųjų procesų ir ieškovės akcinių bei jų vadovų atsakomybės dėl ieškovės nuostolių ir veiklos nutraukimo, taip pat ir nuo baudžiamosios atsakomybės.

- 162.4. Apeliacinės instancijos teismas turėjo priteisti visų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (**CPK 93 straipsnio** 1 dalis) solidariai iš ieškovės ir kasacinį skundą pateikusių asmenų.

- 162.5. Kasacinį skundą pateikė subjektai tik apeliaciniame skunde iškėlė ir vėliau kasaciniame skunde pakartojo argumentą, kad atsakovai elgėsi nesąžiningai procese ir egzistuoja teisinis pagrindas taikyti **CPK 93 straipsnio** 4 dalį, t. y. kasacinį skundą teikė asmenys pažeidė **CPK 306 straipsnio** 2 dalį, grįsdami savo apeliacinį skundą aplinkybėmis, kurios nebūvo nurodytos pirmosios instancijos teisme, ir atitinkamai **CPK 347 straipsnio** 2 dalį. Šios aplinkybės sudaro pagrindą nutraukti bylos nagrinėjimą kasaciniame teisme (**CPK 356 straipsnio** 6 dalis).

- 162.6. Šalys netinkamai aiškina, taiko **CPK 93 straipsnio** 4 dalį, neįrodė jos taikymo sąlygų. „Air Baltic Corporation A/S“ tinkamai ir sąžiningai naudojo procesinėmis teisėmis, todėl apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo sumažinti priteistą bylinėjimosi išlaidas, vadovaudamasis **CPK 93 straipsnio** 4 dalimi. Veiksmy, dėl kurių priteistos bylinėjimosi išlaidos galėjo būti dar labiau mažinamos **CPK 93 straipsnio** 4 dalies pagrindu, kasacinį skundą teikiantys subjektai neįrodė. Patys kasacinį skundą teikiantys subjektai elgėsi nesąžiningai ir netinkamai, palaikydami aiškiai nepagrįstus ieškoves reikalavimus bei patys pareiškėdami savarankiškus reikalavimus dėl 87 502 926,20 Eur tariamų nuostolių atlyginimo, nors žinojo, kad tokie reikalavimai neturi pagrindo.

163. Atsakovs Rygos tarptautinis oro uostas atsiliepiami į trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ kasacinį skundą prašo nutraukti šio kasacinio skundo pagrindą pradėtą procesą Lietuvos Aukščiausiojo Teisme, jei procesas kasaciniame teisme nebūtų nutrauktas, prašo kasacinį skundą atmeti kaip nepagrįstą bei priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepinas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:

- 163.1. Kasacinis procesas turėtų būti nutraukiamas.

CPK 347 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas advokato privalomo dalyvavimo civilinėje byloje atvejis ir nustatyta, kad kasacinį skundą surašo advokatas, kasacinį skundą pasirašo jį surašęs advokatas. Jeigu kasacinis skundas surašytas asmens, neturinčio tam teisės, taip pat jeigu kasacinis skundas nepasirašytas ar pasirašytas neįgalinto asmens, tai yra pagrindas atsakyti prisiimti kasacinį skundą, kaip paduotą nesilaikant imperatyvų **CPK** reikalavimų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-499/2005). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, remdamasis minėtu išaiškinimu bei nustatęs trūkumus dėl kasacinio skundo pasirašiusio asmens, nutraukia kasaciniame teisme pradėtą procesą. Pateiktas kasaciniame skunde nurodyta, jog kasacinį skundą surašė advokatas P. Docka, o kasacinį skundą pasirašė visai kita atstovė – advokatė E. Juozaitienė, taigi kasacinio skundo nepasirašė jį surašęs advokatas P. Docka.

- 163.2. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme tretieji asmenys nekėlė klausimo dėl tariamo netinkamo atsakovo procesinio elgesio, o teiginius dėl neva taikytinos **CPK 93 straipsnio** 4 dalies išimties pirmą kartą nurodė tik savo pateiktame apeliaciniame skunde. Tretieji asmenys turėjo pareigą įrodyti **CPK 93 straipsnio** 4 dalies taikymo sąlygas. Taigi tokiu būdu buvo pažeista **CPK 306 straipsnio** 2 dalis, nustatanti draudimą grįsti apeliacinį skundą aplinkybėmis, kurios nebūvo nurodytos pirmosios instancijos teisme, bei **CPK 347 straipsnio** 2 dalis.

- 163.3. Kasaciniame skunde pateikta pozicija siekiama suformuoti ydingą teismų praktiką, apribojančią galimybę atsakovų naudotis procesinėmis teisėmis bei gintis nuo byloje pareiktų reikalavimų. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, jog tam, kad būtų teisinis pagrindas nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi paskirstymo taisyklių, taikant **CPK 93 straipsnio** 4 dalyje įtvirtintą išimį, turi būti konstatuotas šalies netinkamas procesinio elgesio faktas. Šios teisės normos taikymo pagrindas gali būti ne bet koks netinkamas procesinis elgesys, bet toks, kuris nekelia abejonių dėl jo atitikties šalies nesąžiningumui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020; 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-03/2020). **CPK 93 straipsnio** 4 dalies išimties taikymas yra priyginamas civilinės atsakomybės taikymui už bylos nagrinėjimo metu atliktus neteisėtus veiksmus, priežastiniu ryšiu susijusius su atitinkamomis bylinėjimosi išlaidomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020). Kriterijai, nuo kurių įvertinimo priklauso tai, ar byloje būtina nukrypti nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, nurodyti **CPK 93 straipsnio** 1–3 dalyse: šalių procesinis elgesys bei bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastys. Tačiau tretieji asmenys siekia nepagrįstai išplėsti šios išimties taikymo apimtį, nors jie bylos nagrinėjimo metu neįrodinėjo atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ar Rygos tarptautinio oro uosto civilinės atsakomybės sąlygų dėl netinkamo atsakovo naudojimosi procesinėmis teisėmis. Siekiama, jog **CPK 93 straipsnio** 4 dalies nuostatos būtų taikomos už tai, kad atsakovas byloje naudojo teisę į gynybą bei kitomis **CPK** įtvirtintomis procesinėmis teisėmis, įskaitant teisę skusti pirmosios instancijos teismo nutartis atskiruju skundu, be to, siekiama suformuoti vertinimą, kad bylinėjimosi išlaidos turėtų būti atlyginamos ne pagal byloje tenkintų ar netenkintų reikalavimų dydį, o pagal byloje tenkintų ar netenkintų šalių pareiktų atskirų procesinių prašymų skaičių.

- 163.4. Kasacinio skundo teiginiai apie tariamą netinkamą atsakovo naudojimąsi procesinėmis teisėmis yra nepagrįsti. Teismas nenustatė faktinės aplinkybės, jog atsakovai ar kuris nors vienas iš jų būtų atlikę kokius nors netinkamus procesinius veiksmus. Todėl nesant netinkamo naudojimosi procesu fakto trečiųjų asmenų teiginiai vertintini kaip nepagrįsti. Asmenys nepiktinaudžė jėms suteiktomis procesinėmis teisėmis, jomis naudojosi tinkamai ir sąžiningai. Atsakovai, reikšdami trečiųjų asmenų minimus prašymus ir atskiruosius skundus, įgyvendino jiems **CPK** nuostatoms suteiktą teisę gintis nuo pareiktų reikalavimų, siekiant, jog būtų objektyviai, tinkamai ir visapusiškai išnagrinėta civilinė byla, todėl nėra pagrindo taikyti **CPK 93 straipsnio** 4 dalyje nustatytą išimį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, atsiskaitant atsakovo naudai iš trečiųjų asmenų priteisti atsakovo civilinėje byloje patirtas bylinėjimosi išlaidas. Be to, nepagrįsti teiginiai dėl galimo proceso vilkinimo.

- 163.5. Tretieji asmenys, reikšdami aiškiai nepagrįstus ir neteisėtus savarankiškus reikalavimus, prisiėmė riziką ir pareigą atlyginti atsakovo patirtas bylinėjimosi išlaidas. Šioje civilinėje byloje turėjo būti priteistas visų atsakovo Rygos tarptautinio oro uosto ir atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Pirmosios instancijos teismas 2016 m. sausio 27 d. sprendime konstatavo, kad tretieji asmenys savarankiškus reikalavimus dėl žalos atlyginimo pareiškė neturėdami materialinio teisinio suinteresuotumo, nes jie reikalavo nuostolių atlyginimo, susijusio su tariamų ieškoves akcijų vertės sumažėjimu, patirtu tuo laikotarpiu, kai tretieji asmenys nebūvo ieškoves akcinių. Tretieji asmenys apeliaciniu skundu neskundė pirmosios instancijos teismo 2016 m. sausio 27 d. sprendimo dalies, kuria buvo visiškai atmeti jų savarankiški reikalavimai, o skundė tik šio sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo. Tokiu būdu patys tretieji asmenys de facto (faktiškai) pripažino, kad šioje civilinėje byloje atsakovams pareikšti savarankiški reikalavimai yra nepagrįsti. Jeigu tretieji asmenys nebūtų pareiškę nepagrįstus ir neteisėtus savarankiškus reikalavimus,

atsakovai nebūtų patyrę bylinėjimosi išlaidų, gindamiesi nuo šių reikalavimų. Tai, kad tretiesiems asmenims turėtų tekti rizika ir neigiamos pasekmės, susijusios su nepagrįstų savarankiškų reikalavimų pareikšimu net neturint materialinio teisinio suinteresuotumo, pagrindžia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo (2019 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-131-378/2019; 2019 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-190-611/2019; 2019 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-201-611/2019).

- 163.6. CPK 93 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta bendrosios bylinėjimosi išlaidų atlyginimo taisyklės išimtis yra grindžiama priežasties teorija, t. y. turi būti vertinama, dėl kokios priežasties bylos šalis buvo priversta patirti atitinkamas bylinėjimosi išlaidas. Taigi ne atsakovų procesiniai veiksmai, ginantys nuo bylos pareikšti reikalavimų, o trečiųjų asmenų pareikšti nepagrįsti savarankiški reikalavimai laikytini pirmine ir pagrindine atsakovų bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastimi. Todėl nagrinėjama atveju negali būti taikoma CPK 93 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta išimtis, o teismas pagrįstai ir teisėtai nusprendė atsakovams priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

- 163.7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, jog pagal CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktą kasacijos pagrindas yra tik esminis proceso teisės normų pažeidimas, be to, kai šis pažeidimas galėjo turėti įtakos priimančioms teisėtą nutartį. Jeigu nenustatoma kitų pagrindų, tai apeliacinės instancijos teismo nutartis nėra naikinama vien dėl to, kad jos motyvai neišsamūs, o visa bylos medžiaga leidžia daryti išvadą apie tai. Tuo atveju, kai teismo sprendimo (nutarties) motyvai yra neišsamūs, šis pažeidimas gali būti pripažintas esminiu pagal CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktą, jeigu sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje neatsakytą į pagrindinius bylos faktinius ir teisinius aspektus ir dėl to byla galėjo būti išspręsta neteisėtai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-298-687/2015; 2019 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155-687/2019). Apeliacinės instancijos teismas motyvais dėl trečiųjų asmenų apeliacinio skundo nurodė, nors ir lakoniškai. Tuo tarpu vien tai, kad apeliacinės instancijos teismas detaliai nepasisakė dėl kiekvieno trečiųjų asmenų apeliacinio skundo argumento, nesudaro pagrindo panaikinti sprendimo dalį, kuria trečiųjų asmenų apeliacinis skundas buvo atmetas.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

164. Byloje kilo ginčas dėl teisinio regulavimo aiškinimo ir taikymo sprendžiant konkurencijos teisės pažeidimų padarytos žalos atlyginimo klausimą dėl atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto galimai sudaryto draudžiamo susitarimo (SESV 101 straipsnis), „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi (SESV 102 straipsnis) bei bylinėjimosi išlaidų privataus konkurencijos teisės įgyvendinimo bylose atlyginimo. Teisėjų kolegija nusprendžia dėl šių klausimų pasisakyti atskirai. Taip pat nutartyje bus pasisakoma dėl kitų, su minėtais neatsiejamių susijusių, klausimų siekiant sistemškai ir nuosekliai atsakyti į kasatorių keliamus ir kasacijos pagrindą sudarančius teisinius argumentus.

Dėl privataus konkurencijos taisyklių įgyvendinimo

165. Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta nuostata, kad įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką, saugo sąžiningos konkurencijos laisvę. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, tikinės veiklos laisvė nėra absoliuti (žr. Konstitucinio Teismo 1995 m. balandžio 20 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. gegužės 31 d., 2009 m. kovo 2 d. nutarimus); asmens tikinės veiklos laisvę gali būti ribojama, kai yra būtina ginti vartotojų interesus, saugoti sąžiningą konkurenciją, kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes (žr. Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2008 m. sausio 21 d. nutarimus). Tokiais atvejais yra numatomos priemonės šių vertybių apsaugai užtikrinti (žr. Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimą). Tokios priemonės – tai tikio subjektų susitarimų, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, draudimas, piktnaudžiavimo dominuojama padėtimi draudimas, įstatymuose nustatytų sąžiningos konkurencijos apsaugos taisyklių laikymosi kontrolė, atsakomybė už jų pažeidimus (Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas).
166. Iškiriamas viešasis ir privatus konkurencijos taisyklių įgyvendinimas. Viešosios prievolės saugoti sąžiningos konkurencijos laisvę pažeidimas sukelia viešuosius administracinius teisinius padarinius, kurie susiklostė valstybės konkurencijos priežiūrą vykdančioms institucijoms taikant viešosios atsakomybės formas ir priemones. Be viešojo konkurencijos teisės įgyvendinimo, būtina užtikrinti ir privačias teises, susijusias su sąžiningos konkurencijos pažeidimų, asmenims, nukentėjusiems nuo konkurenciją pažeidžiančių veiksmų, pareikšiant ieškinius dėl žalos atlyginimo.
167. Teisingumo Teismo praktikoje išaiškinta, kad SESV 101 (draudžiamieji susitarimai) ir 102 (piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi) straipsniai yra tiesiogiai veikiantys, t. y. sukuria asmenines teises, kurias turi ginti nacionaliniai teismai (žr. ESTT 1974 m. sausio 30 d. sprendimo byloje *BRT ir SABAM*, vad. „BRT I“, 127/73, 16 punktą; 1997 m. kovo 18 d. sprendimo byloje *Guérin automobiles prieš Komisiją*, C-282/95 P, 39 punktą).
168. Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad SESV 101 ir 102 straipsniai taikomi transporto sektoriui, įskaitant oro transportą (žr. ESTT 1986 m. balandžio 30 d. sprendimą byloje *Minist'ere Public prieš Asjes ir kt.*, C-209/84; 1989 m. balandžio 11 d. sprendimą byloje *Ahmed Saeed Flugreisen ir kt. prieš Zentrale zur Bekämpfung Unlauteren Wettbewerbs*, C-66/86).
169. Teisingumo Teismas taip pat yra išaiškęs, kad nacionaliniai teismai, kurie pagal savo kompetenciją yra įpareigoti taikyti Europos Sąjungos teisę, turi užtikrinti galimybę reikalauti nuostolių, padarytų sutartimi ar elgesiu, kurie gali riboti ar iškraipyti konkurenciją, atlyginimo (žr. ESTT 2001 m. rugsėjo 20 d. sprendimo byloje *Courage Ltd prieš Bernard Crehan ir kt.*, C-453/99, 25–27 punktus). Be to, Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad, nesant Bendrijos (dabar – Europos Sąjungos) teisės nuostatų šioje srityje, kiekviena valstybė narė savo vidaus teisėje turi paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti ieškinių, skirtų užtikrinti teisės subjektų teisių, kylančių iš tiesioginio Bendrijos teisės veikimo, apsaugą, procesines taisykles su sąlyga, kad šios ieškinių pateikimo taisyklės nebus mažiau palankios nei tos, kurios taikomos pareikšiant panašius ieškinius dėl vidaus teisės pažeidimo (ekvivalentiškumo principas), ir kad jos nedaro Bendrijos teisės sistemos suteiktų teisių įgyvendinimo praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtingo (veiksmingumo principas) (žr. ESTT 2006 m. liepos 13 d. sprendimo byloje *Vincenzo Manfredi prieš Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA ir kt.*, C-295/04, 62 punktą ir jame nurodytą ESTT jurisprudenciją).
170. Kartu pažymėtina, kad procesinės taisyklės dėl SESV 101 ir 102 straipsnių įgyvendinimo įtvirtintos 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (toliau – Reglamentas 1/2003), kurio nuostatos taikomos nuo 2004 m. gegužės 1 d.
171. Reglamento 1/2003 preambulės 7 punkte nustatyta, kad nacionaliniams teismams tenka svarbus vaidmuo taikant Bendrijos konkurencijos taisykles. Sprędami privačių asmenų ginčus, jie gina subjektyvias teises, kurios yra apibrėžtos Bendrijos teisės, pavyzdžiui, priteisdami atlyginti žalą nukentėjusiems nuo pažeidimų. Taip nacionaliniai teismai papildo valstybių narių konkurencijos institucijų veiklą. Todėl jiems turėtų būti leidžiama taikyti visas Sutarties 81 ir 82 straipsnių (dabar – 101, 102 straipsniai) nuostatas.
172. Reglamento 1/2003 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad valstybių narių konkurencijos institucijos ar nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinius konkurencijos įstatymus susitarimams, įmonių asociacijų sprendimams ar suderintiems veiksams toliau prasmę, kaip apibrėžta Sutarties 81 straipsnio 1 dalyje (dabar – 101 straipsnis), jei jie gali paveikti prekybą tarp valstybių narių tokia prasme, kaip apibrėžta minėtoje straipsnio dalyje, tokiems susitarimams, sprendimams ar suderintiems veiksams taiko ir Sutarties 81 straipsnio nuostatas. Valstybių narių konkurencijos institucijos ar nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinius konkurencijos įstatymus bet kuriam Sutarties 82 straipsnių (dabar – 102 straipsnis) draudžiamam piktnaudžiavimui, taiko ir Sutarties 82 straipsnio nuostatas. Reglamento 1/2003 6 straipsnyje nustatyta, kad nacionaliniai teismai turi teisę taikyti Sutarties 81 ir 82 straipsnių (dabar – 101, 102 straipsniai) nuostatas.
173. Konkurencijos teisės normos Lietuvos Respublikoje įtvirtintos Konkurencijos įstatyme. Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio („Konkurenciją ribojančių susitarimų draudimas“) ar 7 straipsnio („Draudimas piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi“) arba SESV 101 ar 102 straipsnio pažeidimų padarytos žalos atlyginimo ypatumai nustatyti šio įstatymo šešto skyriaus antrajame skirsnyje (43–53 straipsniuose).
174. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, nesant ES teisės nuostatų žalos dėl konkurencijos teisės pažeidimų srityje, kiekviena valstybė narė savo teisėje turi nustatyti šios teisės įgyvendinimo taisykles. Taigi iš esmės yra nukreipiami į valstybių narių civilinėje teisėje taikomą atsakomybės kilimo praktiką, teisę nustatyti civilinės atsakomybės sąlygas paliekant valstybių narių nacionalinei teisei (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-207/2010). Šis kasacinio teismo aiškinimas iš esmės atskleidžia privataus konkurencijos taisyklių įgyvendinimo turinį ir tikslą užtikrinti asmenų teisę kreiptis į teismą dėl žalos, atsiradusios dėl sąžiningos konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo bei tokiu pobūdžio reikalavimų tenkinimą teisės aktų nustatyta tvarka.
175. Įstatyme įtvirtintos civilinės atsakomybės atsiradimo būtinios sąlygos, kurias nustatęs atstakamų už žalos padarymą asmeniui taikoma atsakomybė, yra šios: neteisėti veiksmai, žala, kaltė ir priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir kaltės (CK 6.245–6.255 straipsniai). Atitinkamai, byloje kilus ginčui dėl šios konkurencijos teisės pažeidimo kildinamos žalos atlyginimo, teismas nustato ir įvertina faktines aplinkybes, turinčias įrodosomos reikšmės konstatuojant deliktines atsakomybės sąlygas. Kiekvienos konkrečios bylos individualios aplinkybės gali patvirtinti arba paneigti kurias nors iš įstatyme įvardytų deliktines atsakomybės sąlygų. Tik nustatęs visas įstatyme išvardytas sąlygas, teismas sprendžia dėl deliktinės atsakomybės taikymo ir apimties.

Dėl ginčo nagrinėjimo ribų

176. Ieškove kasaciniam skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nenagrinėjo jos reikalavimo atlyginti žalą dėl atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos tarptautinio oro uosto sudaryto draudžiamo susitarimo (SESV 101 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis).
177. Apeliacinės instancijos teismas kaip atsakovų civilinės atsakomybės pagrindą vertino tik galimą SESV 102 straipsnio (Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio) pažeidimą. Šią išvadą apeliacinės instancijos teismas grindė tuo, kad, pirma, aplinkybės, susijusios su atsakovų veiksmams galimai taikant kryžinį subsidijavimą Rygos tarptautiniame oro uoste, yra ne atskaro Europos Sąjungos konkurencijos teisės pažeidimo pagrindas (SESV 101 straipsnis), jos teisiskai reikšmingos tik sprendžiant dėl SESV 102 straipsnio galimo pažeidimo. Antra, ginčo dalykas iš esmės siejamas tik su „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi.
178. Vertinama nurodytus argumentus teisėjų kolegija visų pirma pažymi, jog pagal civiliniame procese galiojantį dispozityvumo principą teisinio nagrinėjimo dalyko nustatymas yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga. Dispozityvumo principas reikškia, kad šalys gali disponuoti savo pareikštamais materialiojo teismo pobūdžio reikalavimais ir procesinėmis priemonėmis. Šiuo atžvilgiu šalys naudoja šią plačią autonomiją (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-546/2014; 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-533-681/2016 15 punktą; 2019 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-13-421/2019 43 punktą).
179. Ieškovas, kreipdamasis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo, savo nuožūra pasirenka ir nustato ieškimo dalyką (reikalavimą) bei nurodo faktinį ieškimo pagrindą – faktines aplinkybes, kuriomis grindžia reikalavimą (CPK 135 straipsnio 1 dalies 2, 4 punktai). Teismas, priimdamas sprendimą, negali peržengti ieškimo ribų, t. y. negali keisti nei ieškimo dalyko (pvz., negali priteisti šalių to, ko ji neprašo, arba priteisti daugiau, nei šalis prašo), nei faktinio ieškimo pagrindo (negali savo sprendime remtis tokiais faktais ir įrodymais, kurių šalys teismui nenurodė), išskyrus įstatyme nustatytus atvejus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-387/2008).
180. Kasacinis teismas yra išaiškęs, kad ieškovo suformuluotas ieškimo dalykas ir jo nurodytas faktinis ieškimo pagrindas apibrėžia teisinio nagrinėjimo dalyką, o ieškimo reikalavimą pagrindžiančių materialiosios teisės normų (teisinio ieškimo pagrindo) nurodymas ieškimo pareikšime rodo, kad ginčo santykį teisiskai vertina pats ieškovas, kolki pažeistos teisės gynimo būdą ar būdus prašo teismo taikyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-313/2006). Ieškovas nepripažino nurodyti teisinio ieškimo pagrindo, o ginčo santykį teisiškai kvalifikavimą vykdo teismas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-282-686/2015; 2015 m. liepos 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-433-378/2015; 2016 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-533-681/2016 15 punktą; 2017 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-460-690/2017 25 punktą).
181. Nagrinėjamoje byloje ieškove BAB „flyLAL-Lithuanian Airlines“, remdamasi privačia konkurencijos taisyklių įgyvendinimo tvarka, teisme pareiškė atsakovams „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos oro uostui civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo, kurį ieškove kildina iš konkurencijos teisės pažeidimo. Ieškinyje yra išdėstytos faktinės bei teisinės aplinkybės ir argumentai tiek dėl galimo sudaryto draudžiamo susitarimo tarp atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ ir atsakovo Rygos oro uosto, tiek dėl galimo atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi. Galimo draudžiamo susitarimo reikšmė, ieškove teiginiai, šiam ginčui yra mažai mažiau šios, jog yra, *inter alia* (be kita ko), įrodinėjama, kad iš Rygos oro uosto teiktų nuolaidų atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ galėjo finansuoti savo antikonkurencinį elgesį. Ieškinyje yra plačiai įrodinėjamos draudžiamo susitarimo sąlygos.
182. Ieškinyje ieškove teigė, kad dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ grobuoniškų kainų taikymo nurodytais maršrutais ir draudžiamu atsakovų susitarimu ji buvo priversta mažinti savo analogiškų paslaugų kainas, ji prarado savo paslaugų rinkos dalį ir negavo pajamų, kurias būtų galėjusi gauti, jeigu nebūtų buvo „Air Baltic Corporation A/S“ grobuoniškų kainų taikymo vykdančios skrydžius nurodytais maršrutais ir draudžiamu atsakovų susitarimu. Taigi byloje ieškove įrodinėja, kad ji patyrė nuostolius tiek dėl atsakovų draudžiamo susitarimo, tiek dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi taikant grobuoniškas kainas. Analogiškai ieškinyje buvo įrodinėjamas priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų, siejamų tiek su SESV 101, tiek su SESV 102 straipsnių pažeidimais, ir kilusios žalos.
183. Taigi atsakovų neteisėtus veiksmus apibrėžiantis faktinis ieškimo pagrindas, kurio remdamasi ieškove grindė ieškiniu nurodomos žalos atsiradimą, prašoma priteisti žalą bei priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos siejami tiek su SESV 101 straipsniu, tiek su SESV 102 straipsniu pažeidimu. Tokios pozicijos ieškove laikėsi ir bylos nagrinėjimo metu. Prašant Konkurencijos tarybos išvados byloje taip pat buvo nurodyti klausimai, susiję su SESV 101, 102 straipsnių pažeidimais. Ieškiniu apibrėžtas minėtas ieškimo dalykas ir pagrindas lemė, kad proceso šalys, siekdamos atskirti ir ieškove reikalavimą, teikė argumentus, galimai paneigiančius ir draudžiamo susitarimo sudarymą, atitinkamai teigdamas, kad šiuo pagrindu neegzistuoja sąlygos ju civilinei atsakomybei kilti.
184. Pažymėtina, jog ir apeliaciniam skunde ieškove nuosekliai laikėsi pirmosios instancijos teisme išsakytos pozicijos ir teigė, jog SESV 101 (Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis) ir SESV 102 (Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis) yra savarankiški konkurencijos teisės institutai, ir kilusią žalą siejo su SESV 101, 102 straipsnių pažeidimais.
185. Pirmiau nurodytos aplinkybės leidžia teigti, jog Lietuvos apeliacinio teismo išvada, kad ieškinyje dėl žalos atlyginimo savo esme yra orientuotas tik į žalos atlyginimą, siejamą su piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, bet ne su draudžiamu susitarimu, ne tik nepagrįsta jokiais argumentais, bet ir tiesiogiai prieštarauja bylos medžiagai.
186. Atsižvelgiant į tai konstatuojant, kad ieškiniu apibrėžtas šios bylos nagrinėjimo teisme būdas sudaro atsakovų civilinę atsakomybę už ieškovei galimai padarytą žalą dėl SESV 101 straipsnio ir SESV 102 straipsnio pažeidimo. Atsižvelgdamas į tai, teisėjų kolegija vertina, jog apeliacinės instancijos teismas netinkamai įvertino ieškove ieškimo pagrindą ir nepagrįstai susiaurino veiksmų, su kuriais siejama prašoma priteisti žalą, apimtį.

Dėl konkurenciją ribojančio susitarimo kaip neteisėtų veiksmų (SESV 101 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis)

187. SESV 101 straipsnio 1 dalimi su vidaus rinka nesuderinamais ir draudžiamais pripažįstami visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas vidaus rinkoje (ESTT 2020 m. sausio 30 d. sprendimas byloje *Generics (UK) ir kt.*, C-307/18, 30 punktus). Pagal SESV 102 straipsnį taip nesuderinamas su vidaus rinka draudžiamas bet koks vienos ar kelių įmonių piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi vidaus rinkoje arba didėleje jos dalyje, galintis paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą.

188. Sąvoka „piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi“, kaip jį suprantama pagal SESV 102 straipsnį, yra objektyvi ir susijusi su dominuojančią padėtį užimančios įmonės elgesiu rinkoje, kurioje būtent dėl šios įmonės buvimo konkurencija jau yra sumažėjusi; tokiu elgesiu, naudojant kitokias priemones nei lemiančias įprastą ūkio subjektų prekių ar paslaugų konkurenciją, sudaromos klūtys išlaikyti rinkoje dar esančią konkurenciją ar klūtys šios konkurencijos plėtrai (ESTT 1979 m. vasario 13 d. sprendimas byloje *Hoffmann-La Roche / Komisija*, 85/76, 91 punktai ir 2012 m. balandžio 19 d. sprendimas *Tomra Systems ir kt. / Komisija*, C-549/10 P, 17 punktas; 2020 m. sausio 30 d. sprendimas *Generics (UK) ir kt., C-307/18*, 148, 149 punktai).
189. Teisėjų kolegija pažymi, jog SESV VII antraštinės dalies („Konkurencijos, mokesčių ir teisės aktų derinimo bendrosios taisyklės“) 1 skyriaus („Konkurencijos taisyklės“) 1 skirsnyje („Išmonės taikomos taisyklės“), kuriame yra minėti SESV 101 ir 102 straipsniai, taip pat kitose SESV dalyse, nėra užuominų jį, kad SESV 101 ir 102 straipsnių normos negalėtų būti taikomos kartu.
190. Priešingai, ESTT savo praktikoje yra nurodęs, jog taispačiais veiksmais gali būti pažeistos tiek SESV 101 straipsnis, tiek SESV 102 straipsnis, nors šiomis nuostatomis siekiama skirtingų tikslų (žr. ESTT 1979 m. vasario 13 d. sprendimo byloje *Hoffmann-La Roche / Komisija*, 85/76, 116 punktą ir 2000 m. kovo 16 d. sprendimo byloje *Compagnie maritime belge transports ir kt. / Komisija*, C-395/96 P ir C-396/96 P, 33 punktą; 2020 m. sausio 30 d. sprendimo byloje *Generics (UK) ir kt., C-307/18*, 146 punktą). Žala taip pat gali būti sukelta dėl atskirų šių straipsnių pažeidimų (žr. ESTT 1979 m. vasario 13 d. sprendimo byloje *Hoffmann-La Roche / Komisija*, 85/76, 120 punktą; 2020 m. sausio 30 d. sprendimo byloje *Generics (UK) ir kt., C-307/18*, 147 punktą).
191. SESV taisyklės detalizuojančių Europos Komisijos Vertikaliųjų apribojimų gairių (2010/C 130/01) 1 punkte taip pat nurodyta, kad šios gairės neprieštaruja galimam lygiagrečiam SESV 102 straipsnio taikymui vertikaliesiems susitarimams. Be kita ko, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo horizontaliesiems bendradarbiavimo susitarimams gairių (2011/C 11/01) 16 punkte taip pat nurodoma, jog vertinimu pagal 101 straipsnį, kaip apibūdinta šiose gairėse, nepažeidžiamas galimas lygiagretus Sutarties 102 straipsnio taikymo horizontaliesiems bendradarbiavimo susitarimams.
192. Analogiškas požiūris yra išreiškiamas teisės doktrinoje, nurodant, jog SESV 101 ir 102 straipsniai vienas kito atžvilgiu nėra išimtiniai (angl. *mutually exclusive*), be to, jie abu gali būti taikomi tam pačiam elgesiui (Kellerbauer, M.; Klamert, M.; Tomkin, J. *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights, a Commentary*. Oxford University Press, 2019, p. 994).
193. Pirmiau minėti ESTT šaškinimai, ES teisės aktai bei juos analizuojanti teisės doktrina leidžia teigti, jog SESV 101 ir 102 straipsniai savaime necliniuoja vienas kito taikymo galimybes.
194. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, jog ieškinyje prašoma priteisti žalą yra siejama su SESV 101, 102 straipsnių pažeidimais, į tai, kad ES teisėje šie pažeidimai traktuotini kaip savarankiški, pasizymintys skirtingais kriterijais, kuriuos reikia nustatyti, ir jų nulemtu atitinkamu aplinkybių vertinimu, nusprendžia, jog apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nenagrinėjo ieškovės argumentų dėl galimo SESV 101 straipsnio pažeidimo.
195. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į kai kurias ginčui spręsti reikšmingas aplinkybes.
196. (*duomenys neskelbtini*).
197. Iš teismų nustatytų aplinkybių taip pat matyti, jog „Air Baltic Corporation A/S“ veiklą Lietuvoje pradėjo nuo 2004 m. kovo mėnesio. Ieškovė, įrodinėdama žalos atsiradimą, ją sieja su nuolaidų pagal Mokesčių Rygos oro uoste tvarką suteikimu atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“; todėl nagrinėjamoje byloje yra aktualus tik laikotarpis nuo 2004 m. lapkričio 22 d., kai įsigaliojo ir ėmė veikti Latvijos Respublikos susisiekimo ministerijos patvirtinta Mokesčių Rygos oro uoste tvarka.
198. (*duomenys neskelbtini*).
199. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į nurodytas faktines aplinkybes, turėtų įvertinti civilinės atsakomybės, siejamos su atsakovų „Air Baltic Corporation A/S“ ir Latvijos oro uosto galimu sudarytu draudžiamu susitarimu (SESV 101 straipsnis), sąlygas. Sprendžiant dėl civilinės atsakomybės sąlygų atsižvelgtina į tai, jog SESV 101 straipsnis apima tiek horizontaliuosius (tarp įmonių tame pačiame rinkos lygmenyje), tiek vertikaluosius susitarimus (tarp įmonių skirtingose tiekimo grandinės lygmenyse). Jis taikomas visiems susitarimams ir suderintiems veiksmais, kurie horizontaliuose ar vertikaliose santykiuose iškraipo konkurenciją vidaus rinkoje, nepriklausomai nuo rinkos, kurioje šaly veikia. Taigi pakanka, kad tik vienos iš šalių komercinis elgesys būtų paveiktas nagrinėjamos schemos (angl. *arrangement*) (Kellerbauer, M.; Klamert, M.; Tomkin, J. *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights, a Commentary*. Oxford University Press, 2019, p. 1010).
200. Šiuo atveju ieškovė teikia argumentus dėl galimo draudžiamo susitarimo, sudaryto ne konkurentu, bet paslaugos teikėjo Rygos oro uosto ir paslaugos gavėjo „Air Baltic Corporation A/S“, kurie lėmė žalą ieškovei kilimą. Ieškovė, be kita ko, nurodo, jog draudžiamas susitarimas buvo sudarytas siekiant pasiekti atsakovų išskeltus keleivių pervežimo tikslus, gauti nuolaidą, kad be minėtos nuolaidų sistemos atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ nebūtų turėjęs finansinių galimybių vykdyti skrydžius ieškovės nurodytu laikotarpiu, taikyti aptariamais skrydžių biuleten kainas. Ieškovės teigimu, draudžiamas susitarimo įgyvendinimas sukėlė realias pasekmes – jį buvo išstumta iš atitinkamų skrydžių maršrūtų rinku. Sudarytas susitarimas patvirtina ir tai, kad, ieškovei nutraukus skrydžius, „Air Baltic Corporation A/S“ tiesioginis skrydžius iš Vilniaus oro uosto pakeitė skrydžiais per Rygos oro uostą. Tokiu būdu Rygos oro uostas bei „Air Baltic Corporation A/S“ įgijo finansinę naudą.
201. Vertinant ieškovės pateiktą reikalavimą atsižvelgtina, be kita ko, į šios nuolaidos suteikimo tikslus, aplinkybes, „Air Baltic Corporation A/S“ gautos nuolaidos suteikimo momentą, vėlesnius veiksmus bei šalių elgesį po galimo ieškovės išstūmimo iš rinkos. Šių aplinkybių, teisinio reguliavimo kontekste įvertintina, ar minėtas susitarimas, kaip jis yra suprantamas pagal ES ir nacionalinės teisės nuostatas, buvo sudarytas, ar jis sukėlė žalą ieškovei.
202. Byloje atsakovai „Air Baltic Corporation A/S“ ir Rygos oro uostas taip pat teikia argumentus, kad jiems civilinė atsakomybė negali būti taikoma už susitarimą dėl atitinkamų nuolaidų, kurias kaip būtinas įtvirtina nacionaliniai teisės aktai. Tuo tarpu ieškovė įrodinėja, kad aptariamą nuolaidų sistemą buvo inicijuota ne nepriklausomo teisės akto leidėjas teisė turinčio subjekto (regulatoriaus), tačiau buvo sukurta, įgyvendinta ir priimta Rygos oro uosto iniciatyva ir aktyviais veiksmais. Rygos oro uostas, atsakydamas į Latvijos konkurencijos tarybos raštą, patvirtino, kad pats sukūrė ir inicijavo antikonkurencinių veiksmų pagrindą buvusią nuolaidų sistemą, vėliau ją minėtas teisės aktais reglamentavo Susisiekimo ministerija. Šia sistema buvo siekiama keleivius pritraukti į Rygos oro uostą, be kita ko, įgyvendinant Oro uosto plėtros strategines gaires.
203. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, jog pagal Teisingumo Teismo praktiką, jeigu įmonių antikonkurencinę veiklą lemia nacionalinės teisės aktai arba jeigu jie pašalina bet kokią įmonių konkurencinės veiklos galimybę, EB 81 (dabar – SESV 101 straipsnis) ir 82 straipsniai (dabar – SESV 102 straipsnis) netaikomi. Tokiu atveju konkurencijos ribojimo priežastis, kaip reikalaujama pagal šiuos straipsnius, nėra savarankiška įmonių veikla. Tačiau EB 81 ir 82 straipsniai gali būti taikomi, jeigu paaiškėja, kad nacionalinės teisės aktuose nustatyta konkurencijos, kurią įmonės savo savarankiška veikla gali trukdyti, riboti arba iškraipyti, galimybė (ESTT 1997 m. lapkričio 11 d. sprendimas byloje *Komisija ir Pranciją prieš Ladbroke Racing*, C-359/95 P ir C-379/95 P, 33 ir 34 punktai; 2010 m. spalio 14 d. sprendimas byloje *Deutsche Telekom*, C-280/08 P, 80 punktas).
204. Teisingumo Teismas tik ribotai pripažino galimybę netaikyti EB 81 ir 82 straipsnių nustatytai antikonkurencinei veiklai dėl to, kad šią įmonių veiklą lėmė galiojantys nacionalinės teisės aktai, arba dėl to, kad jie pašalina bet kokią konkurencinės įmonių veiklos galimybę (žr. ESTT 1985 m. kovo 20 d. sprendimo byloje *Italija prieš Komisiją*, 41/83, 19 punktą; 1985 m. gruodžio 10 d. sprendimo byloje *Stichting Sigarettenindustrie ir kt. prieš Komisiją*, 240/82–242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ir 269/82, 27–29 punktus ir 2003 m. rugsėjo 9 d. sprendimo byloje *Clif*, C-198/01, 67 punktą; 2010 m. spalio 14 d. sprendimo byloje *Deutsche Telekom*, C-280/08 P, 80 punktą).
205. Vertinant šios proceso šalių argumentus atsižvelgtina į Latvijos konkurencijos tarybos 2006 m. lapkričio 22 d. sprendime nurodytas aplinkybes, jog 2004 m. valstybinė akcinė bendrovė „Rygos tarptautinis oro uostas“ parengė kelis pasiūlymus ir jų ekonominį pagrindimą dėl keleivių pritraukimo į Rygos oro uostą. Susisiekimo ministerija priėmė nuolaidų sistemą kaip radikalią žingsnį keleivių srauto augimui užtikrinti, nustatydama, kad Rygos oro uostas turėtų tapti visos Latvijos ekonominės plėtros priemone. Taigi nurodytų ESTT vertinimų kontekste, atsižvelgiant į byloje nustatytas aplinkybes, turi būti įvertinami SESV 101 straipsnio taikymo pagrindai.
206. Atsižvelgdama į tai, kas pasakytą, teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nenagrinėjo ieškovės reikalavimo, susijusio su SESV 101 straipsnio pažeidimu, todėl šikasinio skundo argumentų dalis pripažintama pagrįsta, o apeliacinės instancijos teismo nutartis dėl šios dalies naktinina, konstatuojant, kad yra pagrindas grąžinti bylą nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo.
207. Apeliacinės instancijos teismui iš naujo nagrinėjant klausimą dėl žalos atlyginimo dėl SESV 101 straipsnio pažeidimo turi būti įvertintas ES reguliavimas ir jį aiškinanti ESTT praktika bei atsižvelgiant į faktines aplinkybes sprendžiama, ar egzistuoja sąlygos atlygti žalą šiuo pagrindu.

Dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi kaip neteisėtų veiksmų (SESV 102 straipsnis, Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis)

208. SESV 102 straipsnis draudžia ūkio subjektams piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi bendrojoje rinkoje, kai toks piktnaudžiavimas gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Draudimas piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi taip pat įtvirtintas Konkurencijos įstatymo 7 straipsnyje.
209. Norint išsiaiškinti, ar nėra pažeidžiamas SESV 102 straipsnis, reikia įvertinti šiuos veiksnius: 1) nustatyti, kad tam tikras subjektas patenka į subjektų ratą, kurių atžvilgiu šis straipsnis gali būti taikomas; 2) nustatyti, kad tam tikras subjektas užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje; 3) įrodyti, kad tam tikras subjektas piktnaudžiauja dominuojančia padėtimi; 4) pagrįsti, jog piktnaudžiavimas gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Toliau teisėjų kolegija pasisako dėl kasacinį skundų argumentų, susijusių su kiekvienu iš šių veiksnių atskirai.

Dėl įmonės – ūkio subjekto sąvokos

210. Dėl SESV 102 straipsnio ir Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio taikymo *ratione personae* (subjektų atžvilgiu) pažymėtina, kad įmonės sąvoka ES konkurencijos teisėje žymi subjektą, vykdančią ekonominę veiklą, nepriklausomai nuo jo teisinio statuso ir finansavimo būdo (žr. ESTT 1991 m. balandžio 23 d. sprendimo byloje *Höfner ir Elser prieš Macrotron*, C-41/90, 21 punktą; 2012 liepos 12 d. sprendimo byloje *Compass-Datenbank GmbH prieš Austrijos Respubliką*, C-138/11, 35 punktą ir jame nurodytą ESTT jurisprudenciją).
211. Konkurencijos įstatyme įtvirtinta ūkio subjekto sąvoka, šios sąvokos turinys atitinka suformuluotąjį Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, todėl įmonės ir ūkio subjekto sąvokos konkurencijos teisės normų kontekste vartojamos kaip sinonimai.
212. Nagrinėjamu atveju teismų nustatyta, kad atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ vykdo komercinę veiklą, laikomas ūkio subjektu, jam taikomi Konkurencijos įstatymo 7 straipsnio ir SESV 102 straipsnio reikalavimai, ginčo dėl to byloje nėra.

Dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo

213. Bylą nagrinėję teismai konstatavo, jog nagrinėjamu atveju atitinkamos rinkos yra nustatomos kaip atskiri konkuruojančių ūkio subjektų (oro vežėjų) skrydžių maršrutai iš taško į tašką, taigi atskira atitinkama prekės rinka laikomas konkretus skrydžio maršrutas.
214. SESV 102 straipsnis ir Konkurencijos įstatymo 7 straipsnis taikomi atitinkamoje rinkoje dominuojančią padėtį užimančiam ūkio subjektui. Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 1 dalis įtvirtina, kad atitinkama rinka yra suprantama kaip tam tikros prekės rinka tam tikroje geografinėje teritorijoje.
215. Pagal paminėto įstatymo 3 straipsnio 16 dalį prekės rinka – tai visuma prekių, kurios pirkėjų požiūriu yra tinkamas pakaitalas viena kitai pagal jų savybes, naudojimą ir kainas, o 3 dalis įtvirtina, jog geografinė teritorija (geografinė rinka) – tai teritorija, kurioje visi ūkio subjektai susiduria su šis esmės parašiomis konkurencijos sąlygomis tam tikroje prekės rinkoje ir kuri, atsižvelgiant į tai, gali būti atskiriama lyginant su greta esančiomis teritorijomis.
216. Savo esmės analogiškos prekės rinkos ir geografinės rinkos apibrėžys įtvirtintos 2000 m. vasario 24 d. Konkurencijos tarybos nutarimu Nr. 81 patvirtintuose Paaškinimuose dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo (toliau – Paaškinimai dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo), kurie nauja redakcija išdėstyti 2019 m. gruodžio 3 d. Konkurencijos tarybos nutarimu Nr. IS-150 (2019).
217. Atitinkamos rinkos apibrėžimas yra konkurencijos ribų tarp ūkio subjektų nustatymo įrankis, kurio pagrindinis tikslas yra nustatyti nagrinėjamų ūkio subjektų konkurentus, galinčius varžyti jų kaisvę elgtis nepriklausomai nuo veiksmingo konkurencinio spaudimo ir atitinkamai įvertinti, ar egzistuoja nagrinėjama konkurencijos problema.
218. Praktikoje atitinkamos rinkos apibrėžimas paprastai apima keletą etapų: pirmiausia apibrėžiama prekės rinka, nustatant prekes, kurios yra ar gali būti pakeičiamos viena kita, po to apibrėžiama geografinė rinka, nustatant teritoriją, kurioje tas pakeičiamumas vyksta ar gali vykti. Tiek apibrėžiant prekės rinką, tiek ir apibrėžiant geografinę rinką, iš pradžių analizuojamas paklausos pakeičiamumas (pirkėjų galimybės keisti vieną prekę kita ar pirkti ją kitoje teritorijoje), vėliau – pasiūlos pakeičiamumas (tiekėjų galimybės pradėti tiekti atitinkamas prekes ar pradėti tiekti jas iš kitų teritorijų) (Paaškinimų dėl atitinkamos rinkos apibrėžimo 6 punktas).
219. Pažymėtina, kad dėl prekės rinkos apibrėžimo šalių ginčo nėra. Prekių rinka pripažintina tiesioginių skrydžių rinka, kadangi tiesioginiai skrydžiai konkrečių maršrutų gali būti pakeisti tik kitų oro linijų siūlomais tiesioginiais skrydžiais analogiška kryptimi.
220. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas ginčo nagrinėjimui reikšmingas prekių rinkas apibrėžė per plačiai, kadangi vertindamas pirkėjų galimybes pirkti prekes Kauno oro uosto teritorijoje neatliko SSNIP testo. Su šiais argumentais nėra pagrindo sutikti.
221. Kaip teisingai nurodė apeliacinės instancijos teismas, byloje iš esmės sprendžiamas Vilniaus oro uosto ir Kauno oro uosto pakeičiamumo 2004–2008 m. laikotarpiu klausimas dviejų skrydžių maršrutų atžvilgiu. Taigi šaly iš esmės nesutaria, ar į atitinkamą kiekvieno šių maršrutų rinką patenka ne tik Vilniaus, bet ir Kauno oro uoste vykdyti tiesioginiai skrydžiai (*duomenys neskelbtini*). Kitaip tariant, byloje sprendžiamas Vilniaus oro uosto ir Kauno oro uosto pakeičiamumo ne visų maršrutų, (*duomenys neskelbtini*) klausimas.
222. Minėta, kad apibrėžiant atitinkamą rinką reikia nustatyti ne tik ar kitos pirkėjų rūšys, bet ir ar kitos geografinės teritorijos gali būti veiksmingi alternatyvūs pasiūlos šaltiniai nagrinėjamų ūkio subjektų pirkėjams.
223. Paklausos pakeičiamumas yra tiesioginis ir veiksmingiausias tiekėjo elgesį rinkoje varžantis konkurencinis veiksnys. Vienas ar keli ūkio subjektai negali žymiai paveikti vyraujančių kainų ir kitų pardavimo sąlygų, jeigu jų pirkėjai gali lengvai pakeisti prekę tinkamu pakaitalu ar pirkti ją iš kitur esančių tiekėjų. Todėl, vertinant dominuojančios įmonės veiksmus, turi būti atsižvelgtina į aiškiai apibrėžtą geografinę teritoriją, kurioje prekė yra parduodama ir kur konkurencijos sąlygos yra pakankamai vienos.
224. Vienas iš būdų vertinti paklausos pakeičiamumą yra galimos pirkėjų reakcijos į mažą, tačiau reikšmingą ilgalaikį santykinį kainų padidėjimą tyrimas (t. y. nagrinėjamos prekės kainos padidėjimą, kartu laikant, kad kitų prekių kainos išlika nepakitusios). Ši paklausos pakeičiamumo vertinimo koncepcija vadinama hipotetinio monopolisto testu.
225. Taikant šį testą, reikia pradėti nuo nagrinėjamų prekių, kurias parduoda nagrinėjami ūkio subjektai, ir nuo teritorijos, kurioje jie jas parduoda. Svarbu nustatyti, ar nagrinėjamų ūkio subjektų prekių pirkėjai, reaguodami į nagrinjamų prekių mažą, bet reikšmingą (pavyzdžiui, nuo 5 iki 10 proc.) ilgalaikį kainų padidėjimą (toliau – MRIP (angl. SSNIP)) tam tikrose teritorijose, keistų šias prekes kitomis prekėmis arba pirktų jas iš kitose teritorijose esančių tiekėjų. Jeigu pakeičiamumas gali būti tiek reikšmingas, kad kanos padidėjimas dėl sumažėjusių pardavimų taptų nerandingas, į atitinkamą rinką reikėtų traukti kitus pakeitimus arba kitas teritorijas. Atitinkamos rinkos ribos turi būti plečiamos tol, kol paklausos pakeičiamumas taps iš viso neįmanomas arba tiek nereikšmingas, kad hipotetiniam monopolistui būtų naudinga taikyti MRIP virš konkurencinio kainų lygio.
226. Taigi taikant hipotetinio monopolisto testą būtent pirkėjų reakcija padeda nustatyti, ar esama pakeičiamų prekių (jeigu, padidinus vienos prekės kainą, žymiai išauga kitos prekės paklausa, dviejų prekių paklausos kryžminis

elastingumas kainos atžvilgiu laikytinas didelių) ir, jei jų yra, kur turėtų būti nubrėžtos atitinkamos prekės geografinės rinkos ribos.

227. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad hipotetinio monopolisto testas nėra vienintelis atitinkamos rinkos apibrėžimo būdas, o griežtas šio testo prielaidų laikymasis yra retai įmanomas. Atitinkamai rinkai apibrėžti gali būti naudojami ir kiti įrankiai, pavyzdžiui, rinkos tyrimai, konkurentų ar vartotojų nuomonių vertinimas ir kt.
228. Šio aspektu pažymėtina, jog Europos Sąjungos Bendrasis Teismas yra konstatavęs, kad tais atvejais, kai vartotojų pasirinkimą lemia ne kainos padidėjimas, o kiti motyvai, taikant MRIKP testą gali būti nepakankamai išmatuotas produktų pakeičiamumas (žr. Bendrojo Teismo 2001 m. liepos 5 d. sprendimą byloje *Colin Arthur Roberts ir Valérie Ann Roberts prieš Komisiją*, T-25/99).
229. Sutinkama su atsakovu „Air Baltic Corporation A/S“, kad MRIKP testas nėra vienintelis ir juo labiau svarbiausias kriterijus, taikytinas vertinant paklausos pakeičiamumą apibrėžiant atitinkamą rinką. Pažymėtina, kad nagrinėjamų prekių, t. y. skrydžių, specifika lemia tai, jog apibrėžiant geografinę rinką hipotetinio monopolisto testo principai gali būti taikomi, tačiau bandant nustatyti, ar pirkėjai pirktų prekes gretimose teritorijose, kainų kėlimo analizė negali būti laikoma patikimu prekių pakeičiamumo įrodymu. Akivaizdų, jog pirkėjų pasirinkimą vertinant Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumą vykdomų tiesioginių skrydžių (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu gali paveikti ir kitos priežastys, pavyzdžiui, aptarnaujamų teritorijų persidengimas, geografinė pirkėjų padėtis, laiko sąnaudos ir išlaidos, patiriamos norint pateikti vieną prekę kita, skrydžio diena, skrydžio pradžios laikas ir kt.
230. Bylą nagrinėję teismai išsamiai analizavo susiklosčiusią faktinę situaciją ir pagrįstai nusprendė, kad atitinkama rinka (*duomenys neskelbtini*) apibrėžiama kaip apimanti ne tik Vilniaus, bet ir Kauno oro uoste ginčo laikotarpiu minėtus maršrutus vykdytų tiesioginius skrydžius. Minėtas išvadas teismai motyvavo išsamiai įvertinę Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumą atsižvelgiant įkelavimo iki Kauno oro uosto atstumą, laiką, Kauno oro uosto plėtrą, pervežamų kelių skaičių ir kt. Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumas vertintas ir pagal pasiūlytą, t. y. nustatčius, kad oro uostuose veikiančios skrydžių bendrovės abu uostus laiko pakeičiamais.
231. Konstatuotina, kad, byloje surinktų įrodymų bei nustatytų faktinių aplinkybių kontekste įvertinus skundžiamame apeliaciniame instancijos teismo sprendime nurodytus motyvus, darytina išvada, jog bylą nagrinėję teismai, apibrėždami atitinkamą rinką, visapusiškai įvertino visas būtinyes su Vilniaus ir Kauno oro uostų pakeičiamumą konkrečių skrydžių kryptį atžvilgiu susijusias aplinkybes, pagrįstai nusprendė, kad geografinę rinką sudaro ne tik Vilniaus, bet ir Kauno oro uostas, todėl iškėsvos kasacinio skundo argumentai dėl Vilniaus ir Kauno oro uostų nepakeičiamumo, apibrėžiant atitinkamą rinką (*duomenys neskelbtini*), kuriais teigiama, kad bylą nagrinėję teismai, taikydami SESV102 straipsnį, nukrypo nuo nustatytų atitinkamos rinkos apibrėžimo taisyklių ir kriterijų, nesudaro pagrindo abejoti bylą nagrinėjusių teismų išvadomis, todėl atmetini kaip nepagrįsti.
232. Kaip nepagrįsti atmetini ir iškėsvos kasacinio skundo argumentai, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai paskirstė įrodinėjimo pareigą ir kad išimtinai atsakovams turėtų tekti pareigą įrodyti skrydžių iš Vilniaus oro uosto ir į jį, iš Kauno oro uosto ir į jį pakeičiamumą ginčo laikotarpiu.
233. Reglamento 1/2003 2 straipsnyje įtvirtinta, kad visuose nacionaliniuose ar Bendrijos procesuose dėl Sutarties 81 ir 82 straipsnių taikymo pareigą įrodyti Sutarties 81 straipsnio 1 dalies ar 82 straipsnio (dabar – 101, 102 straipsniai) pažeidimą tenka šaliai ar institucijai, pareiškusiai, kad būtų tokio pažeidimo. Sutinkama su atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ argumentu, nurodytu atsiliepime į iškėsvos kasacinį skundą, kad iškėsvė, byloje reikšdama reikalavimus atsakovui „Air Baltic Corporation A/S“ dėl tariamo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, turi įrodyti vieną iš tokio konkurencijos teisės pažeidimo dėmenų – atitinkamą rinką ([CPK 12](#), 178 straipsniai).

Dėl dominuojančios padėties nustatymo

234. Ieškėvė nesutinka su teismų išvadomis dėl atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominuojančios padėties nepripažinimo, nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nepripažino atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimo tiesioginių skrydžių maršrutais atitinkamos rinkose, nors atsakovo užimtos rinkos dalys viršijo nacionaliniuose teisės aktuose ir ESTT praktikoje įtvirtintą dominavimo prezumpciją. Minėti iškėsvos teiginiai atmetini kaip nepagrįsti.
235. (*duomenys neskelbtini*).
236. Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad dominuojanti padėtis yra vieno ar daugiau ūkio subjektų padėtis atitinkamoje rinkoje, kai tiesiogiai nesusiduriama su konkurencija, arba kuri sudaro galimybę daryti vienpusį lemiamą įtaką atitinkamoje rinkoje veiksmingai ribojant konkurenciją. Jeigu neįrodoma priešingai, laikoma, kad ūkio subjektas (išskyrus mažmeninę prekybą besiverčiantį ūkio subjektą) užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje, jeigu jo rinkos dalis sudaro ne mažiau kaip 40 procentų.
237. Konkurencijos įstatymas apibrėžia rinkos dalies dydį, kuris reikalingas tam, kad galima būtų preziumuoti dominavimo faktą. Ir nors didelė rinkos dalis laikoma vienu svarbiausių dominavimo faktą patvirtinančių įrodymų, tačiau, kaip teisingai savo sprendime nurodė apeliacinės instancijos teismai, tai nereiškia, kad sprendžiant dėl turimos rinkos galios reikia nepaisyti kitų dominavimą inplikuojančių veiksnių.
238. Vertinant, ar ūkio subjektas užima dominuojančią padėtį, turi būti atsižvelgiama į ūkio subjekto užimamą rinkos dalį, įėjimo į rinką kliūčių, kompensuojančios pirkėjų galios ar kitus kriterijus, kurie sudarytų sąlygas ūkio subjektui veikti atitinkamoje rinkoje pakankamai nepriklausomai nuo konkurentų, tiekėjų ar pirkėjų ir galiausiai nuo vartotojų, darant poveikį prekių kainoms, įėjimo į rinką galimybėms ar kitoms veiklos sąlygoms, dėl ko veiksmingai ribojama konkurencija toje rinkoje. Šių veiksnių svarbą gali skirtis atsižvelgiant į nagrinėjamą atitinkamą rinką ar sektorių, prekių savybes ir kt.
239. Rinkos dalies kaip įrodymo, kad egzistuoja dominuojanti padėtis, svarba įvairiose rinkose skiriasi, pavyzdžiui, tuo atveju, jeigu įėjimas į rinką nėra sudėtingas, ūkio subjektas, užimantis reikšmingą rinkos dalį, vis dėlto gali neturėti ilgalaikės rinkos galios. Išvada dėl ūkio subjekto dominuojančios padėties paprastai neturėtų būti paremta tik didelės rinkos dalies nustatymu. Rinkos dalies kaip įrodymo, kad egzistuoja dominuojanti padėtis, svarba priklauso ir nuo su rinkos dalimis susijusių aplinkybių, įėjimo į rinką kliūčių, kompensuojančios pirkėjų galios ar kitų aplinkybių.
240. Apibendrinant konstatuotina, kad nustatant dominavimo faktą, priešingai nei kasaciniame skunde teigia iškėsvė, rinkos dalies kriterijus neturi būti suabsoliutinamas. Net ir turėdamas didesnę rinkos dalį, nei nurodyta Konkurencijos įstatyme, ūkio subjektas gali neužimti dominuojančios padėties, jeigu rinkoje veikia dar vienas ar daugiau ūkio subjektų, turinčių santykinai didelę rinkos dalį ir galinčių veiksmingai riboti rinkos galį.
241. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad rinkos dalys paprastai nustatomos pagal pardavinimų apimtį. Pardavimų apimtį šalių gali būti matuojama verte arba kiekiu. Nagrinėjamoje byloje teismai tiek iškėsvos, tiek atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ rinkos dalis nustatė pagal pervežtų keleivių skaičių. Matas, kuriuo remiantis apskaičiuojamos rinkos dalys, pasirinktas atsižvelgiant į prekių ar nagrinėjamos šakos specifiką tam, kad būtų galima atlikti tinkamą rinkoje veikiančių ūkio subjektų rinkos dalį palyginimą. Nors įtaką bylos dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi rinkoje eigai gali padaryti tai, kokia metodika remiamasi skaičiuojant ūkio subjekto rinkos dalį, iškėsvė kasaciniame skunde neginčia rinkos dalai nustatyti pasirinkto mato tinkamumą.
242. Todėl apeliacinės instancijos teismai, siekdami nustatyti, ar atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ užėmė dominuojančią padėtį konkrečių skrydžių maršrutų atitinkamos rinkose, pagrįstai ne tik nustatė įmonės užimamą rinkos dalį, bet ir atliko išsamią rinkos analizę, įvertino konkurentų užimamas rinkos dalis, įėjimo į rinką kliūčių ir kitus svarbius veiksnius, nustatė tikėtiną pastarųjų veiksnį įtaką rinkai.
243. Kartu pažymėtina, kad nustatant dominuojančią padėtį gali būti vertinamas ir konkurentų bei potencialių konkurentų sukuriamas konkurencinis spaudimas bei jo lygis, t. y. atsižvelgiama į kitų atitinkamos rinkos dalyvių plėtros galimybes, pajėgumus ir (ar) planus bei potencialių konkurentų galimybes varžyti šio ūkio subjekto rinkos galį. Potencialių konkurentų galimybę varžyti dominuojančio ūkio subjekto elgesį priklauso nuo to, kaip greitai ir lengvai jie gali įeiti į atitinkamą rinką.
244. Apeliacinės instancijos teismai, *inter alia*, vertino bendrą konkurencinę situaciją Vilniaus oro uoste, todėl kaip nepagrįsti atmetini iškėsvos kasacinio skundo argumentai, kad apeliacinės instancijos teismas išvada dėl „Air Baltic Corporation A/S“ (ne)dominuojančios padėties nustatymo grūdė aplinkybėmis, kurios nėra reikšmingos, t. y. bendromis oro vežėjų rinkos dalimis Vilniaus oro uoste.
245. Atitinkamai pagrįstomis pripažįstamos apeliacinio teismo išvados, kuriomis, sprendžiamas dėl „Air Baltic Corporation A/S“ (ne)dominuojančios atitinkamos skrydžių rinkose, teismai konstatavo, jog, atsižvelgiant į nustatytas oro vežėjų užimamų rinkų dalis bei kitas faktines bylos aplinkybes, reikšmingas dominavimui nustatyti, „Air Baltic Corporation A/S“ dominavimas gali būti nustatytas trijose skrydžių rinkose: (*duomenys neskelbtini*).
246. Vien tai, kad buvo konstatuotas ūkio subjekto dominavimas rinkoje, savaime konkurencijos pažeidimu nelaikoma. Tam, kad būtų nustatytas piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, kaip konkurencijos teisės pažeidimas, turi būti atlikti veiksmai, kurie nėra suderinami su sąžininga konkurencija.

Dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi ir grobuoniškos kainodaros

247. SESV 102 straipsnio antrojoje pastraipoje išvardytas piktnaudžiavimo veiksmų sąrašas nėra baigtinis, o jame nurodyti veiksmai yra tik piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi pavyzdžiai. Grobuoniška kainodara yra viena iš piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi formų.
248. Apibendrinant galima išskirti keturis esminius veiksnius, kuriuos taiko ESTT ir Komisija, sprendžiam, ar buvo taikoma grobuoniška kainodara.
249. Pirmą, tiriamą, ar įmonė prekiauja mažesnėmis kainomis nei prekių gamybos sąnaudos. ES teisminės institucijos, priklausomai nuo bylos aplinkybių, tiria įmonės kainų atitiktį įvairiems sąnaudų matams (standartams): vidutiniams kintamosioms sąnaudoms, vidutiniams išvengiamosioms sąnaudoms, ilgalaikėms vidutiniams padidėjusioms (augančioms) sąnaudoms, vidutiniams bendrosioms sąnaudoms ir kt.
250. Antra, tiriamą, ar kainas sumažins įmonė siekiant (ketinanti) pašalinti konkurentą iš rinkos tam, kad padidintų užimamą rinkos dalį (ketinimas pašalinti konkurentus iš rinkos). Ketinimo vertinimas skiriasi priklausomai nuo nustatomų kainų. Pavyzdžiui, jei atlikus kainų ir išlaidų palyginimą nustatoma, kad įmonė nustato mažesnes nei vidutines kintamosios ar išvengiamosios sąnaudų kainas, preziumuojama, kad įmonė taiko grobuonišką kainodarą, ir išsamiai nagrinėti įmonės neteisėto ketinimo nebūtina. Priešingai, jeigu įmonė nustato didesnes nei vidutines kintamosios, išvengiamosios, ilgalaikės vidutines padidėjančios ir vidutines bendrosios sąnaudų kainas, siekiant pripažinti įmonę taikius grobuonišką kainodarą, reikia įrodyti ir neteisėtą įmonės ketinimą.
251. Trečia, siekiant nustatyti, ar dėl neteisėtų veiksmų konkurentas bus pašalintas iš rinkos ir ar šis pašalinimas leis grobuonišką kainodarą taikiusiai įmonei atgauti nuostolius, patirtus dėl grobuoniškos kainodaros naudojimo. ESTT, vertindamas grobuoniškos kainodaros veiksmus, neteikia didelės reikšmės įmonės galimybės kompensuoti nuostolius dėl žemų kainų taikymo. Paprastai nėra reikalaujama parodyti faktinį prarastų pajamų atgavinimą tam, kad įmonė būtų pripažinta taikiusi grobuonišką kainodarą, o yra remiamasi nuostolių atgavimo prezumpcija.
252. Ketvirtą, vertinama, ar grobuonišką kainodarą taikanti įmonė gali pateikti objektyvius savo veiksmų pateisinimus. Dominuojančios įmonės piktnaudžiavimu laikytini veiksmai ESTT ir Komisijos gali būti pripažinti draudžiamais pagal SESV 102 straipsnį, jeigu įmonė pateikia objektyvius savo veiksmų pateisinimus, jos veiksmų sąlygoja teigiamą poveikį, nusveriantį neigiamą įtaką konkurencijai.
253. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismai, konstatuodami atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ taikytos kainodaros teisėtumą, rėmėsi aplinkybe, kad atsakovo vidutinė paslaugų kaina buvo panaši, o tam tikrais laikotarpiais viršijo vidutinę sąvanką. Apeliacinės instancijos teismai nenurėdė, kokia sąnaudų rūšimi jis vadovavosi vertindamas kainodaros teisėtumą. Kadangi prekės sąvanka neapima visų patiriamų sąnaudų, abejotina, ar buvo pasirinktas tinkamas kainų teisėtumo matas. Teismai ketinimo pašalinti konkurentus iš rinkos nematė, kitų veiksnių, būtinų grobuoniškai kainodarai nustatyti, apskritai netyrė.
254. Nurodyti išaiškinimų kontekste, atsižvelgus į teismų ištirtas aplinkybes, darytina išvada, jog klausimas, kokiems sąnaudų matams turėtų būti vertinama atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“ kainų atitiktis, reikalauja papildomo tyrimo, be kita ko, atsižvelgiant į pirmiau minėtus tokių sąnaudų vertinimo principus. Dėl šių priežasčių civilinės atsakomybės taikymo klausimas dėl galimo SESV 102 straipsnio pažeidimo taip pat grąžintinas apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ir ES teisės keliamų reikalavimų nustatant bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydį

255. Pagal [CPK 79 straipsnio](#) 1 dalį bylinėjimosi išlaidas sudaro žyminis mokestis ir išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu. Konkrečios išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, rūšys (be kita ko, išlaidos advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti) yra įtvirtintos [CPK 88](#) straipsnio 1 dalyje, kurioje pateiktas šių išlaidų sąrašas nėra baigtinis ir apima kitas būtinyes ir pagrįstas išlaidas.
256. [CPK 93](#) straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudoja priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismai priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų ateista nuo bylinėjimosi išlaidų mokesčio į valstybės biudžetą.
257. [CPK 98](#) straipsnyje įtvirtinta, kad šaliai, kurios naudoja priimtas sprendimas, teismai priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas; dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu; šios išlaidos negali būti prišiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantis įrodymai nepateikti iki bylos šalinėjimo iš esmės pabaigos (1 dalis); šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkretios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio (2 dalis).
258. [CPK 93 straipsnio](#) 1–2 dalyse yra įtvirtinta bendroji bylinėjimosi išlaidų paskirstymo proceso šalims taisyklė, grindžiama principu „pralaimėjęs moka“, reikianti, kad, paskirstant bylinėjimosi išlaidas, pralaimėjusi šalis yra įpareigota atvertinti kamėjusias šalies išlaidas. Tačiau bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės užtikrina bylinėjimosi išlaidų paskirstymą šalims pagal išsagrėntos bylos materialiąjį teisinį rezultatą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-83-1075/2020](#), 14 punktas).
259. Kasacinuose skunduose teigiama, kad apeliacinės instancijos teismai, sprendžiam klausimą dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydžio, nepagrįstai nukrypo nuo nurodytų bylinėjimo išlaidų paskirstymo principų bei nepagrįstai vadovavosi ES neprivaldomais teisės aktais – Europos Komisijos Žaląja bei Baltąja knygomis.
260. Vertinama nurodytus proceso šalių argumentų teisių kolegija visų pirma pažymi, jog 2007 m. balandžio 25 d. Europos Parlamento teisėkūros rezolucijoje dėl Žaliosios knygos apie ieškinius dėl žalos, patirtos pažeidus EB antimonopolines taisykles (2006/2207/IN1) (toliau – Rezolucija), buvo pažymėta, jog valstybių narių teisės sistemos turėtų būti nustatytos veiksmingos civilinės teisės procedūros, pagal kurias būtų reikalaujama kompensuoti žalą, patirtą pažeidus konkurencijos įstatymus (5 punktas).
261. Rezolucijoje buvo pripažinta, jog daugeliu atveju teismo proceso dėl konkurenciją pažeidžiančiais veiksmais padarytos žalos išieškojimo metu bus skirtingi tarp ieškovo ir atsakovo lėšų, todėl turėtų būti užtikrinta, kad ieškovas neatsisakys pareikšti gerai nagrinėto ieškimo atvertinti žalą biudžamas didelių teismo išlaidų, iskaitant ieškoviui tenkančias išlaidas, jei teismai reikalaujama atmeta: todėl buvo siūlyama, kad teisminės institucijos būtų suteiktos galimybės atsižvelgti į šalių finansinę padėtį ir, jei reikia, tai įvertinti teismo proceso pradžioje: išlaidas reikėtų anksčiau už apmokėti ir objektyvius kriterijus, atsižvelgiant į teismo proceso pobūdį: jos turėtų nadenėti teismo proceso išlaidas (Rezolucijos 22 punktas). Atitinkamai Europos Parlamento ragino Komisiją narenėti Baltąją knygą su išsamiais pasiūlymais, kaip būtų galima palengvinti atskirų ieškinį arba oficialiu sprendimu pagrįstų ieškinį dėl žalos, atsiradusios pažeidus Bendrijos konkurencijos taisykles, pateikimo tvarką (Rezolucijos 28 punktas).
262. Europos Komisijos parengtoje Baltąjoje knygoje dėl ieškinio atlygtinti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo (COM/2008/0165), nurodyta, jog esminė kliūtis iškelti ieškinį atlygtinti žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, gali būti išlaidos, susijusios su tokio ieškinio iškėlimu, ir išlaidų paskirstymo taisyklės, atsižvelgiant į tai, kad tokios bylos gali pareikalauti ypač didelių išlaidų ir paprastai yra sudėtingesnės bei trunka ilgiau nei kitos civilinės bylos. Komisija manė, kad valstybės narės turėtų naudingai peržiūrėti taisykles dėl išlaidų ir išsagrėnti skirtingose ES šalyse taikomą praktiką, kad būtų sudaryta galimybė ieškovams, ypač kurių finansinė padėtis yra gerokai silpnė nei atsakovo, iškelti pagrįstus ieškinius tais atvejais, kai kitaip su ieškinio iškėlimu susijusios išlaidos sutrukdytų ieškinio iškėlimą.
263. Baltąjoje knygoje buvo pažymėta, jog principas, pagal kurį išlaidas padengia pralaimėjusioji šalis ir kuris taikomas daugelyje ES valstybių narių, yra svarbus, nes padeda atmeti nepagrįstas bylas. Vis dėlto kai kuriomis

aplinkybėmis šis principas taip pat gali trukdyti nukentėjusioms šalims iškelti pagrįstus ieškinius. Todėl Komisija vertino, jog nacionaliniai teismai turėtų turėti teisę nukrypti nuo šio principo, pavyzdžiui, užtikrinant, kad pralaimėjęs ieškovas neturėtų padengti atsakovo nepagrįstų, netinkamų ar per didelį išlaidų. Taigi Komisija, be kita ko, ragino valstybės nars suteikti nacionaliniams teismams galimybę paskelbti nutartis dėl teismo išlaidų, tam tikrais pagrindais atvejais nukrypti nuo įprasto teismo išlaidų paskirstymo taisyklių, geriausia proceso pradžioje. Tokios nutartys dėl teismo išlaidų garantuotų, kad ieškovas, net jei pralaimėtų, neturėtų padengti kitos šalies patirtų išlaidų (2.8 punktas).

264. Vėliau priimtoje Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. lapkričio 26 d. direktyvoje 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriose išdėstyti principai, pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių rarių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimų, atlyginimo buvo nustatytos tam tikros taisyklės, būtinos užtikrinti, kad bet kuris asmuo, patyręs žalą dėl konkurencijos teisės pažeidimo, turi padarę įmonę arba įmonių asociaciją, gautų veiksmingai pasinaudoti teise iš jos įmonės arba asociacijos reikalauti visos kompensacijos už tą žalą (1 straipsnio 1 dalis). Šios direktyvos preambuleje atkartojamas jau minėtas principas, jog tam, kad SESV 101 ir 102 straipsniai būtų visiškai veiksmingi, būtina užtikrinti, kad kiekvienas turėtų galimybę nacionaliniams teismams pateikti ieškinį dėl žalos, kuri buvo padaryta dėl tų nuostatų pažeidimo, atlyginimo (Preambulės 5, 11 dalys).
265. Direktyvos 4 straipsnis aiškiai įtvirtina veiksmingumo ir lygiavertškumo principų laikymąsi. Vadovaudamasi veiksmingumo principu, valstybės narės užtikrina, kad visos su ieškinais dėl žalos atlyginimo susijusios nacionalinės taisyklės ir procedūros būtų parengtos ir taikomos taip, kad jomis nebūtų sudarytos praktiškai neįmanomos arba pernelyg sudėtingos sąlygos pasinaudoti Sąjungos teise gauti visa kompensacija už žalą, patirtą dėl konkurencijos teisės pažeidimo. Vadovaujantis lygiavertškumo principu, visos nacionalinės taisyklės ir procedūros, susijusios su ieškinais dėl žalos, patirtos dėl SESV 101 arba 102 straipsnio pažeidimų, atlyginimo, galimai nukentėjusioms šalims turi būti ne mažiau palankios negu panašioms ieškiniams dėl žalos, patirtos dėl nacionalinės teisės pažeidimų, atlyginimo taikomos taisyklės ir procedūros.
266. Taigi, kasacinuose skunduose pagrįstai nurodoma, jog Direktyvoje 2014/104/ES nėra eksplicitiškai nurodomos nuostatos, susijusios su bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimo sprendimu nacionaliniuose teismuose, tačiau nurodoma apie pareigą vadovautis lygiavertškumo bei veiksmingumo principais. Taigi pirmiau minėti neprievoloms galios ES teisės aktai, kuriais rėmėsi apeliacinės instancijos teismai, Direktyvoje 2014/104/ES išreikšti principai atspindi ES teisę bei atitinkamai toliau minimus ESTT pateiktus išsiaiškinimus dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo sprendimo.
267. Pažymėtina, kad, kaip minėta, bendrai ESTT yra nurodęs, jog SESV 101 straipsnio 1 dalis ir 102 straipsnis turi tiesioginį poveikį privačių asmenų tarpusavio santykiams ir sukuria teisės subjektams teises, kurias nacionaliniai teismai turi sugauti (ESF 2014 m. birželio 5 d. sprendimas byloje *Kone ir kt.*, C-557/12, 20 punktas; 2019 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Skanska Industrial Solutions ir kt.*, C-724/17, 24 punktas).
268. Remiantis suformuota jurisprudencija, visiškai SESV 101 straipsnio veiksmingumui ir, konkrečiai kalbant, jo 1 dalyje nurodyto draudimo veiksmingumui būtų pakenkta, jei ne bet kuris asmuo galėtų prašyti atlygti žalą, jam padarytą susitarimu ar veiksmu, kurie gali apriboti arba iškreipti konkurenciją (ESTT 2014 m. birželio 5 d. sprendimas byloje *Kone ir kt.*, C-557/12, 21 punktas; 2019 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Skanska Industrial Solutions ir kt.*, C-724/17, 25 punktas). Analogiškai visiškai SESV 102 straipsnio veiksmingumui ir ypač jame nurodyto draudimo veiksmingumui kiltų grėsmė, jei bet kuris asmuo negalėtų prašyti atlygti žalą, jam padarytą dėl įmonės piktaudžiavimo demuojančia padėtimi, kuris gali apriboti arba iškreipti konkurenciją (ESTT 2014 m. birželio 5 d. sprendimas byloje *Kone ir kt.*, C-557/12, 21 punktas; 2019 m. kovo 28 d. sprendimas byloje *Cogeco Communications*, C-637/17, 39 punktas). Taigi asmenis teisė reikalauti atlygti tokią žalą iš tikrųjų sustiprina Sąjungos konkurencijos taisyklių veiksmingumą (žr. ESTT 2014 m. birželio 5 d. sprendimo byloje *Kone ir kt.*, C-557/12, 23 punktas; 2019 m. kovo 28 d. sprendimo byloje *Cogeco Communications*, C-637/17, 41 punktas).
269. ESTT sprendime byloje *Cogeco Communications* yra nurodęs, jog ieškiniams, skirtiems dėl Sąjungos teisės tiesioginio veikimo kylančių asmenų teisių apsaugai užtikrinti, taikomos taisyklės neturi būti mažiau palankios už taisykles, taikomas panašioms ieškiniams pagal nacionalinę teisę (lygiavertškumo principas), ir dėl jų naudojimosi pagal Sąjungos teisę suteiktoms teisėms neturi tapti praktiškai neįmanomos arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (ESTT 2014 m. birželio 5 d. sprendimas byloje *Kone ir kt.*, C-557/12, 25 punktas; 2019 m. kovo 28 d. sprendimas byloje *Cogeco Communications*, C-637/17, 43 punktas).
270. ESTT vartojimo teisiųjų santykių kontekste ypač pažymėjus, jog nacionaliniuose teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymas priklauso valstybių rarių procesinei autonomijai, su sąlyga, kad laikomasi lygiavertškumo ir veiksmingumo principų (ESTT 2020 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Caixabank*, sujungtos bylos C-224/19 ir C-259/19, 95 punktas), kitose bylose vertinant proceso nuostatas taip pat buvo akcentuojamas lygiavertškumo, veiksmingumo principų laikymasis (ESTT 2014 m. vasario 14 d. sprendimas *Komisija prieš Jungtinę Karalystę*, C-530/11, 67 punktas).
271. Taigi iš ES teisinio reguliavimo, ESTT praktikos matyti, jog valstybė narė savo teisinėje sistemoje turi nustatyti teisės reikalauti atlygti žalą, atsiradusį dėl SESV 101 ir (ar) 102 straipsniuose nurodytų pažeidimų, įgyvendinimo taisykles, su sąlyga, kad bus laikomasi lygiavertškumo ir veiksmingumo principų. Šių principų laikymosi patikra neišvengiamai yra atliekama kiekvienu konkrečiu atveju. Taigi apeliacinės instancijos teismai, sprendžiamas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, pagrįstai atsižvelgė į poreikį užtikrinti ES teisės veiksmingumą.

Dėl CPK 93 straipsnio 4 dalies taikymo ir pareigos įvertinti šios nuostatos taikymą

272. Kasacinuose skunduose teigiama, jog ieškovė ir tretieji asmenys nepagrįstai inicijavo šį ginčą, reikšė prašymus, nors jų reikalavimų nepagrįstumas buvo akivaizdus.
273. Vertinant šiuos argumentus pažymėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) yra nurodęs, kad teisė kreiptis į teismą yra neatsiejama susijusi su Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintomis procesinėmis garantijomis, pabrėžiant teisingos valstybės ir vengimo savavališkai demonstruoti ydą principus, kuriais grindžiama didžioji Konvencijos dalis. Todėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi kiekvienam asmeniui užtikrinama teisė teisme pateikti bet kokį reikalavimą, susijusį su jo civilinėmis teisėmis ir pareigomis (žr. EŽTT sprendimo 1975 m. vasario 21 d. *Golder prieš Jungtinę Karalystę* A seriją, Nr. 18, 28–36 punktas; 2016 m. lapkričio 29 d. sprendimo *Lupeni Graikijos katalikų parapija ir kiti prieš Rumuniją* [DK], Nr. 76943/11, 84–89 punktas; 2020 m. vasario 18 d. sprendimo byloje *Cernius ir Rinkevičius prieš Lietuvą* peticijos Nr. 73579/17 ir 14620/18, 65 punktą). Kreipimosi į teismą pagrindis bei tikslas lemia, jog vertinant galimą nepagrįstą teismo proceso inicijavimą turi būti atsižvelgiama į tai, ar kreipimosi į teismą tikslas yra siekis tiesiog gauti teismo procese, ar pasiekti norimą rezultatą (EŽTT 2020 m. vasario 18 d. sprendimas byloje *Cernius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 73579/17 ir 14620/18, 68 punktas).
274. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, jog daugeliu atvejų ieškovo poreikį inicijuoti bylą ir atitinkamai – išlaidų patyrimą, be kita ko, lemia neteisiškai atsakovo veiksmu, nuo kurių ieškovas yra priverstas ginti savo teises; atsakovo pozicija byloje dėl tokių veiksmų teistumo ir atitinkamai – ieškimo reikalavimų, susijusių su tokiomis veiksmu, pagrįstumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-93-701/2020, 91 punktas).
275. Ieškovė ir tretieji asmenys kreipėsi į teismą gindami savo galimą pažeistas teises. Šiuo atveju vien kreipimasis į teismą, kitai šaliai vertinant tokius reikalavimus kaip nepagrįstus, savaime nesudaro pagrindo tokio kreipimosi į teismą vertinti kaip galimo piktaudžiavimo. Tačiau šiuo atveju konkretus šalių elgesys proceso metu gali būti reikšmingas, be kita ko, sprendžiant bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą (CPK 93 straipsnio 4 dalis).
276. Tretieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ kasaciniame skunde nurodo, jog apeliacinės instancijos teismai jų pateiktą apeliacinį skundą atmetė nenurodę motyvų dėl CPK 93 straipsnio 4 dalies taikymo, tokiu būdu teismas pažeidė teisę būti išklausytam ir realiai įgyvendinti teisę į teisminę gynybą (CPK 5, 301 straipsniai). Šių proceso šalių teigimu, šios aplinkybės pagrindžia absoliutų teismo sprendimo dalies dėl išlaidų priteisimo iš šalių negaliojimo pagrindą.
277. Vertinant šiuos argumentus pažymėtina, jog CPK 270 straipsnio reglamentuojančio reikalavimus sprendimo turinui, 4 dalyje nustatyta, jog motyvuojamojoje sprendimo dalyje glausta forma turi būti nurodoma: teismo nustatytos bylos aplinkybės; įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, vertinimas; argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus; įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriais teismas vadovavosi, bei kiti teisiniai argumentai. CPK 331 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje glausta forma turi būti išdėstyta teismo nustatytos bylos aplinkybės, įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus, taip pat įstatymai ir kiti teisės aktai bei teisiniai argumentai, kuriais teismas vadovavosi darydamas išvadas.
278. EŽTT yra nurodęs, kad nors Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis įpareigoja teismus pateikti savo sprendimų motyvus, tačiau ji negali būti suprantama kaip reikalaujanti detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą (1994 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje *Van de Hurk prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 16034/90). Iš sprendimo turi būti aišku, kad dėl pagrindinių bylos klausimų pasisakyta. Pareigos pateikti motyvus taikymo laipsnis gali varijuoti priklausomai nuo atitinkamo sprendimo pobūdžio. Klausimas, ar teismas įvykdė šį Konvencijos 6 straipsnio išplaukiančią savo pareigą motyvuoti sprendimą, gali būti sprendžiamas tik atsižvelgiant į bylos aplinkybes (1997 m. gruodžio 19 d. sprendimas *Helle prieš Suomiją*, peticijos Nr. 20772/92). Tačiau kai šalies argumentas turi lemiamą reikšmę bylai, jis reikalauja konkretaus ir aiškaus atsakymo (1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Ruiz Torija prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18390/91; 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Hiro Balani prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18064/91; 2020 m. balandžio 2 d. sprendimas byloje *Məzahir Jəfərov prieš Azerbaidžaną*, peticijos Nr. 39331/09).
279. Teisėjų kolegija pažymi, jog bylinėjimosi išlaidų, susijusių su civiliniu procesu, atsiradimą tiesiogiai lemia šalių procesinis elgesys, todėl galimi atvejai, kai bylinėjimosi išlaidos gali atsirasti ar padidėti dėl nesąžiningo šalių procesinio elgesio (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020, 15 punktas).
280. Pagal CPK 93 straipsnio 4 dalį, teismas gali nukrypti nuo šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nustatytų bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Pažymėtina, jog šioje teisės normoje yra įtvirtinta bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bylos šalims taisyklės šimtis, kuri gali būti taikoma, atsižvelgiant į tai, ar šalys sąžiningai naudojos procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas, taip pat į priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos, *inter alia*, į tai, ar jos buvo būtinos ir pagrįstos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020, 16 punktas).
281. CPK 93 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo bylos šalims taisyklės šimtis taip pat yra grindžiama priežasties teorija, kuria remiantis bylinėjimosi išlaidų atlyginimo naštos paskirstymui yra reikšmingas toks nesąžiningas šalių procesinis elgesys, kuris būtų bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastis. Šios teisės normos tikslas – neleistį turinčiai teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą šaliai gauti už išlaidų, kurios atsirado dėl pačios šalies nesąžiningų procesinių veiksmų, atlyginimą. Tokiu atveju bylinėjimosi išlaidų našta turi tekti šaliai, atlikusiai neteisėtus (nesąžiningus) veiksmus. Įstatymu leidžias tokiu būdu įtvirtina piktaudžiavimo procesu teisiųjų padarinių taikymą, kaip drausminimo priemonę, per bylinėjimosi išlaidų paskirstymo institutą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020, 17 punktas).
282. Taigi tam, kad būtų teisinis pagrindas nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi paskirstymo taisyklių, taikant nagrinėjamam atveju aktualią CPK 93 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą šimtį, turi būti konstatuotas šalies netinkamo procesinio elgesio faktas. Be to, atsižvelgiant į CPK 93 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas teisės normos šimtinį pobūdį, jos taikymo pagrindas gali būti ne bet koks netinkamas procesinis elgesys, bet toks, kuris nekelia abejonių dėl jų atlikusios šalies nesąžiningumo. Šalies tinkamo procesinio elgesio apibrėžtis pateikta CPK 93 straipsnio 4 dalyje: šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojo procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas. Šalių procesinės teisės ir pareigos išvardytos CPK 42 straipsnio 1 dalyje, o šio straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata, kad šalys jos priklausančioms procesinėms teisėms privalo naudotis sąžiningai, privalo veikti siekdamos, kad būtų būtų išnagrinėta greitai ir teisingai, domėtis nagrinėjamos bylos eiga, pasirūpinti tinkamu atstovavimu, pateikti įrodymus, pranešti teismui apie ketinimą nedavauti teismo posėdviu ir nurodyti nedavavimų priežastis. Jei šalis šiuo reikalavimų nesilaiko, jos elgesys gali būti pripažintas piktaudžiavimu procesinėmis teisėmis (CPK 95 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020, 18 punktas).
283. Teismas, sprendžiamas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą jų paskirstymo procedūroje, turi atsižvelgti į piktaudžiavimo pobūdį, trukmę, paskartojamumą, poveikį bylos nagrinėjimo operatyvumui ir ekonomiškumui, teisingumo ir protinio principo bei kitas reikšmingas aplinkybes. Tokių būdų įstatymu leidžias įtvirtino sieki užkirsti kelią šalims gauti atlyginimą už bylinėjimosi išlaidų, kurios atsirado arba padidėjo dėl šalių nesąžiningo naudojimosi procesinėmis teisėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020, 19 punktas).
284. Kasacinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad procesinės nuostatos, sudarančios CPK 93 straipsnio 4 dalies turinį, negali būti aiškinamos per plačiai, be to, teismas, nukrypdamas nuo bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, turi argumentuotai atskleisti, koks yra CPK 93 straipsnio 4 dalies taikymo pagrindas, t. y., pvz., aiškiai įvardyti, koks šalies procesinis elgesys šios normos taikymo prasme laikytinas netinkamu ir kokios aplinkybės patvirtina atitinkamo elgesio netinkamumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-469/2020, 16 punktas).
285. Iš bylos medžiagos matyti, jog tretieji asmenys teisė apeliacinį skundą tik dėl bylinėjimosi išlaidų, be kita ko, keldami klausimą dėl CPK 93 straipsnio 4 dalies taikymo. Trečiųjų asmenų vertinimu, pirmosios instancijos teismo sprendimu bylinėjimosi išlaidų atlyginimas iš atsakovo „Air Baltic Corporation A/S“, Tarptautinio oro uosto „Rīga“ priteistas neatsižvelgiant į CPK 93 straipsnio 4 dalį. Tretieji asmenys detaliai apeliacinės instancijos teismui nurodė konkrečius argumentus, įvardijo konkrečius šalių atliktus veiksmus, leidžiančius teigti, jog atsakovo viso proceso metu teikė procesinius dokumentus, atliko procesinius veiksmus turėdami tikslą apsunkinti ir užvilkti bylos nagrinėjimą.
286. Nors šis apeliacinis skundas 2016 m. kovo 2 d. rezoliucija buvo priimtas nagrinėti, tačiau tretieji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VAReals“ kasaciniame skunde pagrįstai nurodo, jog apeliacinės instancijos teismas priimta teismo sprendime jų teikiamų argumentų neįvertino bei dėl jų visiškai nepasisakė. Apeliacinės instancijos teismas neįvertino trečiųjų asmenų pateiktų argumentų, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai netaikė CPK 93 straipsnio 4 dalies. Pirmiau nurodyti argumentai leidžia teigti, kad ši apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis yra be motyvų (CPK 270 straipsnis, 331 straipsnio 4 dalis).

Dėl reikalavimo priteisti bylinėjimosi išlaidas solidariai

287. Kasacinuose skunduose pažymima, jog apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nesprendė klausimo dėl solidarūs bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Kasacinuose skunduose teigiama, jog bylinėjimosi išlaidos turėjo būti solidariai priteistos iš ieškovės ir trečiųjų asmenų, be kita ko, subsidariai vadovaujantis CK 6.6 straipsnio 3 d. kl. 6.279 straipsnio 1 dalimi (CPK 3 straipsnio 7 dalis).
288. Vertinant nurodytus argumentus pabrėžtina, kad kasacinio teismo praktikoje pažymima, jog proceso teisės normos, nustatančios bylinėjimosi išlaidų atitinkamojo byloje paskirstymo principus, nenustato solidarios prievolės mokėti bylinėjimosi išlaidas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-376/2013).
289. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, jog kai ieškovas savo interesus gina prieš du procesinius varžovus, nuostatus pastarųjų bylos šalių argumentų nepagrįstumą, yra teisinga iš jų lygėmis dalimis priteisti ieškovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (CPK 93 straipsnio 4 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-469-469/2019 66 punktą; 2020 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-140-916/2020, 86 punktą).
290. Pažymėtina, jog pagal CPK nustatytą teisinį reguliavimą bendroji byloje reikiama procesinio prašymo atlygti patirtas bylinėjimosi išlaidas paskirstymo taisyklė ir solidarūs atsakomybės taikymo pagrindai remiasi skirtingais principais: pirmuoju atveju – bylinėjimosi išlaidų paskirstymą lemia proporcingai teismo patenkintų ar atmettų reikalavimų dalys, o antruoju atveju – atlyginama žala, kuria sukėlė neteisėti veiksmai.
291. Nagrinėjamam atveju ieškovė ir tretieji asmenys reikė savarankiškus reikalavimus – ieškove patirtą žalą šioje su nuostatomis, patirtais mažinant savo teikiamų keleivių skraidinimo paslaugų kainas, tuo tarpu tretieji asmenys teigė, kad nagrinėjami atsakovo neteisėti veiksmai, be kita ko, lėmė Lietuvos nacionalinio vėžėjo 100 proc. akcijų paketo vertės sumažėjimą. Atsižvelgiant į minėtus bylinėjimosi išlaidų paskirstymo principus, solidarūs atsakomybės taikymo pagrindas, šiuo procesu šalių statusą, byloje pateiktus reikalavimus, palaikytas pozicijas, nėra pagrindo sukurti su kasacinių reikalavimų argumentais, jog bylinėjimosi išlaidų atlyginimas turėjo būti priteistas solidariai iš ieškovės ir trečiųjų asmenų. Vien tai, kad tapatų suinteresuotųjų turintys subjektai palaiko vienas kitą reikalavimus, išreikia panašią poziciją, nesudaro pagrindo nukrypti nuo minėtos bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės bei priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą iš jų solidariai.

Dėl proceso teisės normų (ne)pažeidimo ir teisės būti išklausytam užtikrinimo

292. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, jog apeliacinės instancijos teismas pažeidė ieškovės teisę būti išklausytai, nes jai nebuvo suteiktas protingas terminas pasisakyti dėl didelės apimties FNTT išvados turinio. Be to, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atsisakė išreikaluoti pirminius FNTT išvados priedus, o be šių priedų ieškovė neturėjo realių galimybių paneigti FNTT išvados teiginius (Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis).
293. Vertinant kasacinio skundo argumentus dėl nesuteikimo protingo termino savo pozicijai dėl pridėtų ikiteisminio tyrimo duomenų pateikti pažymėtina, kad iš bylos medžiagos matyti, jog 2019 m. rugsėjo 30 d. posėdžio metu apeliacinės instancijos teismas, nusprendęs prie civilinės bylos medžiagos pridėti FNTT išvadą, 2019 m. rugsėjo 30 d. protokoline nutartimi atidėjo civilinės bylos nagrinėjimą ir nustatė terminą iki 2019 m. spalio 18 d. byloje dalyvaujantiems asmenims pateikti paaiškinimus raštu, *inter alia*, ir dėl minėtos FNTT išvados.
294. 2019 m. spalio 21 d. ieškovė kreipėsi į teismą, prašydama iki 2019 m. gruodžio 18 d. pratęsti terminą paaiškinimams dėl 2013 m. gegužės 31 d. FNTT specialisto išvados dėl AB „LAL-Lithuanian Airlines“ ūkinės finansinės veiklos pateikti. Savo prašymą motyvavo tuo, kad negali tinkamai įvertinti išvados turinio, nes susipažinusi bent jau su papildomais dokumentais, į kuriuos tiesiogiai nurodoma pačioje išvadoje, be to, Generalinės prokuratūros atstovas prašė prie tokios informacijos suteiktį tik 2019 m. spalio 18 d. Prašant pratęsti terminą buvo nurodoma, jog kiekvienos iš FNTT specialisto išvadoje minimų aplinkybių egzistavimui ir ryšiui su byla įvertinti reikia didelių žmogiškųjų ir laiko resursų bei galimai specialiųjų žinių. Teismas rezolucija šį terminą pratęsė iki 2019 m. lapkričio 6 d.
295. 2019 m. spalio 31 d. ieškovė pateikė kitą prašymą, prašydama ankstesniame prašyme nurodytą terminą vertinti kaip netikslų ir terminą paaiškinimams pateikti pratęsti iki 2021 m. spalio 31 d. Ieškovė nurodė, kad išvadą kartu su priedais sudaro 3,6 tūkst. lapų, o dėl ieškovės atstovo užimtumo kitose bylose nėra galimybės ją skaityti kiekvieną dieną. Be to, visa tyrimo medžiaga sudaro 200 tomų, vien kopijuojant šią medžiagą būtų sugaišta daugiau nei 14 darbo dienų. Kadangi pirmosios instancijos teismas net du kartus nustatė, kad išvada nėra susijusi su byloje nagrinėjamais klausimais, todėl išvada be pirminių šaltinių nėra patikimas įrodymas. Ieškovei taip pat reikia nustatyti, ar asmenys, minimi ikiteisminiam tyrimui, galėtų palaidyti kokias nors nagrinėjamai bylai reikšmingas aplinkybes. Ieškovės šį pateiktą prašymą teismas tenkino iš dalies ir rezolucija terminą pratęsė tik iki 2019 m. lapkričio 21 d.
296. Ieškovė 2019 m. lapkričio 21 d. pateikė rašytinius paaiškinimus, susijusius su FNTT išvada, taip pat pateikė naujus iš ikiteisminio tyrimo medžiagos gautus dokumentus, šiuos teismas pridėjo prie civilinės bylos medžiagos. Atsižvelgdama į pateiktus naujus dokumentus apeliacinės instancijos teismas 2019 m. lapkričio 27 d. teismo posėdžio metu atidėjo civilinės bylos nagrinėjimą ir nustatė dviejų mėnesių terminą dalyvaujantiems asmenims pateikti ikiteisminio tyrimo medžiagos dokumentus, savo vertinimus dėl ieškovės paaiškinimų, pateiktų dokumentų.
297. Teisėjų kolegija pažymi, jog teismas byloje turi užtikrinti proceso šalių teisę į veiksmingą teisminę gynybą (Konvencijos 6 straipsnis), kita vertus, nepagrįstai ilgas bylos nagrinėjimas nedera su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimais ir juos aiškinančia EŽTT praktika dėl teismo pareigos užtikrinti spartų procesą. Be pagrindo užsijamas bylos išnagrinėjimas neatitinka civilinio proceso tikslo kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių ([CPK 2 straipsnis](#)), civilinio proceso koncentuotumo principo ([CPK 7 straipsnis](#)) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-455-611/2017](#), 24 punktas).
298. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į itin ilgą bendrą bylos nagrinėjimo trukmę, tai, kad ieškovei buvo kelis kartus pratęstas terminas susipažinti su byloje pateiktais dokumentais, negali teigti, kad, nepratęsęs dar ilgiau nurodyto termino, buvo iš esmės apribotos ieškovės procesinės teisės. Pratęsęs nurodytą ieškovės prašymo laikotarpio būtų nepagrįstai užtikrintas bylos procesas, taip pažeidžiant civilinio proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principus ([CPK 7 straipsnis](#)).
299. Vertinant ieškovės argumentus, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atsisakė išreikaluoti pirminius FNTT išvados priedus, (*duomenys neskelbtini*).
300. Ieškovė nurodė, kad teismas priėmė ir bylą atsakovų selektyviai atrinktus ikiteisminio tyrimo duomenis, kurie neturi nieko bendro su bylos šalių pateiktais apeliaciniais skundais. Ieškovė teigė, kad ji be likusios ikiteisminio tyrimo medžiagos negali efektyviai gintis ir pristatyti išsamią poziciją. Atsakovai pateikė mažiau nei 1 proc. visos ikiteisminio tyrimo medžiagos, todėl bylos aplinkybių neįmanoma visapusiškai iširti, be to, pateikė visai kitus duomenis, nei prašė išreikaluoti bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu.
301. 2020 m. vasario 12 d. vykusio teismo posėdžio metu teismas protokoline nutartimi nutarė ieškovės prašymo išreikaluoti civilinę bylą visą ikiteisminio tyrimo medžiagą netenkinti, nurodydamas, jog ieškovė galėjo tokį prašymą pateikti anksčiau, be to, tokio prašymo tenkinimas šiuo metu užtikrintų bylos nagrinėjimą.
302. [CPK 177 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, jog įrodymai civilinėje byloje yra bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių šalių reikalavimus ir atskirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra. Pagal [CPK 177 straipsnio](#) 2 dalį tie duomenys gali būti nustatomi šalių ir trečiųjų asmenų (tiesiogiai ar per atstovus) paaiškinimais, liudytojų parodymais, rašytiniais įrodymais, ekspertų išvadomis ir kitomis įrodinėjimo priemonėmis. [CPK 178](#) straipsnyje įtvirtinta, kad šalis turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atskirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių šio kodekso nustatyta tvarka nereikia įrodinėti. [CPK 180](#) straipsnyje nurodyta, kad teismas priima nagrinėti tik tuos įrodymus, kurie patvirtina arba paneigia turinčias reikšmės bylai aplinkybes, t. y. sprendžiant dėl įrodymų priėmimo į bylą taikoma jų sąsaja su byla taisyklė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-276-248/2019](#), 43 punktas).
303. Kaip matyti iš ieškovės pateiktų argumentų, ji šių įrodymų išreiklavimą grindė abstrakčiais argumentais, konkrečiai nenurodydama, kokias aplinkybes šie dokumentai gali patvirtinti ar paneigti. Be to, kasaciniame skunde ieškovė taip pat nepagrindė, kuo jos prašyti pridėti bylos įrodymai būtų reikšmingi šiai bylai. Ieškovė tik abstrakčiai nurodė, kad be pirminių FNTT išvados šaltinių (priedų) ji neturėjo realių galimybių paneigti FNTT išvados teiginius, kurių pagrindu apeliacinės instancijos teismas vėliau atmetė ieškovės ieškinį.
304. Teisėjų kolegija pažymi, jog [CPK](#) įtvirtinti dviejų rūšių procesiniai pažeidimai, kurie skiriasi vieni nuo kitų sukeliamais procesiniais teisinais padariniais. Pirmoji procesinių pažeidimų rūšis yra pažeidimai, laikytini pagrindu panaikinti teismo procesinį sprendimą apeliacinės instancijos teisme tik tuomet, kai dėl jų galėjo būti netiesiogiai išspręsta byla, t. y. šiuo atveju būtina nustatyti atitinkamo procesinio pažeidimo įtaką materialiam bylos rezultatui ([CPK 329 straipsnio](#) 1 dalis). Antroji procesinių pažeidimų rūšis yra esminiai procesiniai pažeidimai, siejami su pagrindinių civilinio proceso principų nepaisymu. Nustačius šiuos pažeidimus nėra reikšminga, ar būtent dėl šių pažeidimų byla galėjo būti išspręsta netiesiogiai, nes laikoma, kad jie lemia pirmosios instancijos teismo proceso neteisėtumą ir absoliutų priimto teismo procesinio sprendimo negaliojimą ([CPK 329 straipsnio](#) 2 ir 3 dalys) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-308-823/2020](#), 27 punktas). Atsižvelgus į šios nutarties 299–303 punktus, minėtus išaiškinimus, šios išvados priedų neišreiklavimas nevertintinas kaip esminis proceso teisės normų pažeidimas.
305. Kasaciniose skunduose taip pat teikiama argumentai, kad trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VAREALS“ kasacinis skundas neturėjo būti priimtas atsižvelgiant į tai, kad kasacinio skundo nepasirašė jį surašęs asmuo ([CPK 350 straipsnio](#) 2 dalies 4 punktas, 347 straipsnio 3 dalis). Kasaciniame skunde nurodyta, kad kasacinį skundą surašė ir teikia advokatas P. Docka, tačiau kasacinį skundą pateikė ir pasirašė advokatė E. Juozaitienė, kuri nesurašė kasacinio skundo.
306. Vertinant šiuos argumentus pažymėtina, jog trečiųjų asmenų AB „Vertas Management“ ir UAB „VAREALS“ kasaciniame skunde kaip nurodytų proceso šalių atstovė įvardyta advokatė E. Juozaitienė, ji pasirašė teikiamą kasacinį skundą, su kuriuo buvo pateikti šios atstovės įgaliojimus patvirtinantys dokumentai. Ši atstovė kasacinį skundą ir pateikė per Lietuvos elektroninių paslaugų portalą. Proceso šalys pagrįstai nurodo, jog šiame kasaciniame skunde taip pat yra pateiktas įrašas, kad kasacinį skundą surašė ir teikia advokatas P. Docka, kurio kaip atstovo teisės ir pareigos patvirtinantis dokumentas pridėtas.
307. Pirmiau nurodytos aplinkybės dėl kasacinio skundo teikimo aplinkybių patvirtina įrašo, kad kasacinį skundą teikia P. Docka, klaidingumą. Trečioji asmenys AB „Vertas Management“ ir UAB „VAREALS“ paaiškino, jog šiame kasaciniame skunde dėl korektūrinio apsisikimo buvo padaryta spausdinimo klaida, nes buvo pasinaudota anksčiau į nagrinėjamą bylą teiktais dokumentų projektais, įskaitant byloje dalyvaujančių asmenų ir jų atstovų rekvizitus. Anksčiau byloje kasacinio skundo rengimo stadijoje buvo manoma, kad skundą parengs bei teiks advokatė E. Juozaitienė ir advokatas P. Docka, todėl tekste buvo paliktas įrašas ir apie advokatą P. Docką. Tačiau dėl objektyvių aplinkybių skundą surašė ir pateikė tik advokatė E. Juozaitienė, tačiau kasacinio skundo tekste neapdairiai buvo ištrintas ne tas advokatas.
308. Atsižvelgus į teisminės gynybos užtikrinimo svarbą, tai, kad faktinės aplinkybės liudija, kad kasacinį skundą surašė ir pateikė pagal jai pavestus įgaliojimus E. Juozaitienė, nėra pagrindo nutraukti kasacinį procesą ([CPK 350 straipsnio](#) 2 dalies 4 punktas, 347 straipsnio 3 dalis).
309. Atsakovas „Air Baltic Corporation A/S“ atsiliepimu į ieškovės kasacinį skundą prašo įpareigoti ieškovę sumokėti užstatą galimų bylinėjimosi išlaidų atlyginimui užtikrinti, o jo nesumokėjus – palikti ieškovės kasacinį skundą nenagrinėtą.
310. Pagal [CPK 351 straipsnio](#) 1 dalį atsiliepimų į kasacinį skundą šalys privalo, o kiti byloje dalyvaujantys asmenys turi teisę raštu pateikti per vieną mėnesį nuo skundo įrašymo į Lietuvos Aukščiausiąjame Teisme kasacinę tvarką nagrinėtinų bylų sąrašą. Atsakovas prašymą įpareigoti ieškovę sumokėti užstatą galimų bylinėjimosi išlaidų užtikrinimui pateikė atsiliepime į ieškovės kasacinį skundą, t. y. jau patyręs bylinėjimosi išlaidas dėl atsiliepimo į kasacinį skundą parengimo. Atsižvelgus į tai, kad civilinė byla nagrinėjama rašytinio proceso tvarka, kitų išlaidų kasaciniame teisme šio proceso šalis nepatirs. Todėl jau vien dėl šios priežasties nėra pagrindo tenkinti šio pateikto prašymo ([CPK 95 straipsnio](#) 3 dalis).

Dėl bylos procesinės baigties

311. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau nurodytais argumentais, nusprendžia, jog apeliacinės instancijos teismas netinkamai kvalifikavo ieškinio pagrindą, nepasirūšė dėl byloje pareikšto reikalavimo atlyginti žalą, siejamą su SESV 101 straipsnio pažeidimu, nenustatė visų reikšmingų aplinkybių SESV 102 straipsnio galimam pažeidimui kvalifikuoti, taip pat, nepasirūšė dėl trečiųjų asmenų argumentų, atmetė jų teiktą apeliacinį skundą. Pagal [CPK 353](#) straipsnio 1 dalį kasacinis teismas nagrinėja teisės klausimus ir pateikia teisės taikymo išaiškinimus, o faktinių aplinkybių nustatymas, jų vertinimas priklauso pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų kompetencijai, kai yra įvertintos visos reikšmingos faktinės aplinkybės bei šalims yra suteiktas visos [CPK](#) nustatytos procesinės galimybės teikti argumentus, pagrindžiančius jų poziciją, taip sudarant sąlygas įgyvendinti teisę į veiksmingą teisminę gynybą.
312. Remdamasi šiame procesiniame sprendime nurodytais argumentais teisėjų kolegija nusprendžia apeliacinės instancijos teismo sprendimą panaikinti ir bylą grąžinti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti apeliacinę tvarką iš naujo ([CPK 359 straipsnio](#) 1 dalies 5 punktas).
313. Kiti kasacinio skundo argumentai nėra reikšmingi bylai kasaciniame teisme teisingai išnagrinėti, teismų praktikai formuoti ar jai vienodinti, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

314. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos ([CPK 93 straipsnio](#) 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis). Kasaciniam teismui nutarus perduoti bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui, šalių kasaciniame teisme turėtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktas spręsti apeliacinės instancijos teismui kartu su kitų bylinėjimosi išlaidų paskirstymu ([CPK 93](#), 98 straipsniai).
315. Kasaciniame teisme išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, nepatirta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 30 d. sprendimą panaikinti ir bylą perduoti iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniam teismui. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Šernas

Taminskas

Vasarienė